

19/VII 38

SODUR

XX AASTAK'IK • 30.07.38. • NR. 29-30

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI "SÕDUR"

Nr. 29-30 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>Prof. dr. H. Sepp</i> : Viljandimaa sõjaajalooliselt Rootsi ajal	725	<i>Prof. dr. H. Sepp</i> : Viljandimaa à l'époque suédoise du point de vue de l'histoire militaire	725
Juubelipidustused Aegnasaare Komandantuuris	728	Jubilé de forteresse d'Aegna	728
<i>Major J. Aksel</i> : Ladude moondamine	730	<i>Commandant J. Aksel</i> : Camouflage des dépôts	730
TAKTIKA ALALT:		TACTIQUE:	
— <i>Kapten E. Saidra</i> : Kaitse metsas	735	— <i>Capitaine E. Saidra</i> : La défense dans les bois	735
<i>Kapten A. Saluste</i> : Sõjagaasi kasutamine ja selle mõju sõjategevuses välisajakirjanduse valgusel	740	<i>Capitaine A. Saluste</i> : Emploi et influence des gaz de combat dans les opérations de guerre, d'après la littérature militaire étrangère	740
<i>Kapten A. Nõmm</i> : Veel meie suurtükiväe käsirelvade laskeasjanduse väljaõppe seisukorrast	744	<i>Capitaine A. Nõmm</i> : Etat de l'instruction de tir d'armes à feu portatives dans notre artillerie. Réplique	744
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>F. J.</i> : Ratsaväe rännakutest tulevikusõjas	755	— <i>F. J.</i> : Les marches de cavalerie dans la guerre de l'avenir	755
— <i>Major Treuhaupt</i> : Jalaväe ettevalmistamisest öiseks tegevuseks	759	— <i>Commandant Treuhaupt</i> : Préparation d'infanterie à l'action de nuit	759
— <i>Poola</i> : „Przeglad Piehoty“ jaanuar-märts 1938	761	— <i>Pologne</i> : „Przeglad Piehoty“ janvier-mars 1938	761
Sõjaväelisi teateid välisriikidest	764	Informations militaires de l'étranger	764
Sõjaväe elu	765	Vie militaire	765
Vabadussõja veteranajutustab Male. Juriidilisi küsimusi.	766	Récit d'un vétéran de la Guerre de la Liberation	766
		Echecs. Questions juridiques.	

Kaanepilt: Rk asumine positsioonile.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**.

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Evald Saidra**.

Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „**SÕDUR**“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

Nr. 29—30.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

30.07.1938.

XX AASTAKÄIK

Viljandimaa sõjaajalooliselt Rootsi ajal.

Prof. dr. H. Sepp.

Raskeks katsumisajaks Viljandimaale oli olnud Rootsi-Poola vaheline sõda 1600—1609. Gustav Adolfi aegne sõda ei puudutanud Viljandimaad, — operatiivsed peaeesmärgid olid siis mujal, eriti Väinajõe liinil, kus siis toimus ka peamine sõjaline tegevus. Mõnevõrra enam puudutas Viljandimaad Rootsi-Vene sõda (1656—1661) ja Rootsi-Poola sõda (algas 1657). Venelaste pealetung suundus juba 1656 Eesti idaossa, peamiselt kagusse, kus venelased taotlesid Tartu vallutamist, vallutadeski selle 1656. a. oktoobrikuus.

Järgmisel aastal venelased püüdsid tungida edasi, kuid said tugevasti lüüa rootsi kindralilt Friedrich von Löevenilt Valga juures. Löödi ka teist vene väeosa Pärnu all.

Rootsi väliväe olles seotud vene sõjaväega teisal, tungis Leedu väeülem Matthias Corvinus Gonsievski Riia ja Kokenbrunsari vahel üle Väinajõe, vallutas Läti alal Ronneburgi ja Volmari, läks sealt edasi Pärnu alla, kust aga löödi tagasi. Ka ebaõnnestus temal Pärnu piiramine 1658 veebruarikuus, kuid võttis siiski Põltsamaa 25. jaanuaril ja põletas selle. Ka siin ei püsinud ta kaua, sest vahepeal rootslased olid võtnud Toreida. Viljandimaalt taganedes mehitasid poolakad Volmari ja Ronneburgi. Viljandimaa naabruses põletasid nad Helme ja Härgmäe, okupeerides peagi uuesti Helme, kust neid rootsi oberst Glasenapp maikuu lõpus välja surus ja lossi õhku laskis.

Liivimaa kindralkuberner Magnus de la Gardie asemele määratud uus Liivimaa kindralkuberner Robert Douglas võttis augustikuus 1658. a. Volmari ja Ronneburgi poolakailt tagasi.

Seega poola väed olid surutud välja Liivimaalt.

Juba raskemalt sattus Viljandimaa sõjategevuse tallermaaks Põhjasõja aegu. Sõja algusest peale võeti moona, nõuti küüte, samuti värvati ja rekruteeriti mehi. Kuid sõjategevus ei ulatunud 1700—1701 Viljandimaa. Olukord muutus aga pärast Hummulahingut 1702. a. juulikuus. Venelased Pihkvast edasi minnes olid löönud Boris Šeremetjevi juhatusel Erastveres 29. det. 1701 Liivimaa Rootsi väliväge kindral Voldeemar Anton von Schlippenbachi juhatusel ja 1702. a. suvel suundus Šeremetjev suurema väliväega Schlippenbachi vastu, kes taandus peakorterist Sangastest Hummulisse, kus tema vägi purustati 18. juulil (vana kalendri järgi). Helmest saadeti edasi rüüstesalku Pärnugi suunas. Tõsisemalt kannatas Viljandimaa Vene rüüstetegevuse tõttu 1703. aasta sügisel. Nüüd veeres vene ratsavägi Peipsist põhja poole üle Narva jõe ülemjooksu Põhja-Eesti alale. Schlippenbach polnud suuteline seda takistama. Vene ratsavägi suundus Rakvere alla, ajades Schlippenbachi väliväge taga Tallinna suunas. Vene rüüstetegevuse all kannatas suur osa Virumaast, eriti just Rakvere ümbruskond, tugevasti sai kannatada ka Järvamaa. Järvamaalt kulges rüüstelaviin Viljandimaa. 11. sept. läks Paidest 10 000—11 000 mehe suurune vägi edasi. Edasi minnes saadeti ette Viljandi suunas Kropotovi, Ilandti, Meštšerski ja Grigorovi polgud ja peale nende üks väljavalitud eskadron. Koguni väikesearvuline Rootsi väesalk lahkus Viljandist, põletades sealse moonamagasiini.

Viljandis seisis Šeremetjev 2 päeva ja komandeeris välja siis rüüstesalku: 3 dragu-

nipolku, Ignatjevi, Grigorovi ja Gagarini, saadeti Põltsamaale, Ruhja piirkonda aga Rudolf Felix Baueri brigaad, koostuv Volkonski ja Ilandti nimelistest polkudest. Mõlemad alad rüüstati.

14. septembril liikus Šeremetjev Viljandist edasi, jagades ratsaväe nelja ossa. Teekond suundus nüüd läbi Lõuna-Viljandimaa, Tartumaa ja Võrumaa Venele kuuluvale Setumaale.

Viljandimaa sai raskesti kannatada, kõigepealt muidugi teeäärset alad Paidest Viljandisse, Viljandi ümbruskond, Lõuna-Viljandimaa ja Põltsamaa piirkond.

1703. a. Vene sõjategevuse ülesanne oli Eesti ala põhjalik laastamine, et teha võimatuks Rootsi suuremale väliväele baseerumist Eesti alal ja et kergendada Tartu ja Narva vallutamist, mis toimuski 1704. a. suvel.

1701—1703. aastate sõjategevusega venelased olid rüüstanud jõukamad ja viljakamad alad Eestis. Pärast Erastvere lahingut kannatas tugevasti Võrumaa ja Tartumaa lõunapoolne osa, pärast Hummuli lahingut praegune Valgamaa, osa Pärnumaast, iseäranis aga Tartumaa, nüüd ka põhjapoolsemad osadki, uuesti sai kannatada ka Võrumaa. 1703. a. rüüstati enamik Virumaast, Järvamaa, Viljandimaa ja osaliselt ka teisi maakondi.

Schlippenbach nüüd peamiselt võis toetuda Tallinna piirkonnale, seda enam, et vajaduse korral temal oli kattena seljataga kindlus, kuna ta 1702. ja 1703. aasta talvel oli toetunud Viljandimaale, peakorteriga Viljandis, et võrdlemisi soodsast seisukohast valvata maakaitse ja vaenuliste vägede liikumise järele. 1703. a. kevadel tõmbas ta oma väe peakontingendid Virumaale, Rakvere ümbruskonda, et siin edukamalt pidada silmas vaenlast, kellel seisid 1703. a. kevadest peale tugevad väed Ingeris, kus pärast Ingeri vallutamist suurima kiirusega kindlustati Jamburgi, mille piirkonda koondati 1703. a. väga tugevad väed.

Otsustava tähtsusega oli 1704. aasta Ida-Eestile, kuna venelased vallutasid Tartu ja Narva. Viljandimaa jäi sõjamõllust enam-vähem kõrvale, polnud ju siin ka kindlustusi, mis venelasi oleksid sundinud saatma siia suuremal arvul operatiivseid vägesid, esijones jala- ja kahuriväge.

Kuid Tartumaa ja Võrumaa Vene võimu alla jäämine oli kartustäratav ka Viljandimaale. Oli ju vaenuline tegevus siin liiga lähedal, pealegi puudusid looduslikud takistused.

Kuid esialgu kandis siin sõjategevus täiesti lokaalset ilmet. Sõjategevuse tõttu

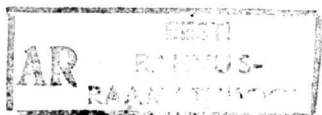
peasõjaväljal pidi tsaar Peeter saatma peaväed Poola-Leedu alale. Šeremetjev lahkuski Väinajõe piirkonda, kus ta järgmisel aastal võttis osa sõjategevusest Kuramaal, saades lüüa suvel aga Gemäuerthofi juures Rootsi sealsete sõjavägede ülemalt Adam Ludvig Löwenhauptilt. Siiski pidi tõmbuma Löwenhaupt suuremate vene vägede eest kaitse mõttes Riia kindlusele lähemale, kust ta võis saata Rootsi alade kaitseks Väinajões põhjapoolse väeosi. Need väeosad sooritasid korduvalt retki Tartumaale, tulles vahetevahel Tartuni ja harukordadel Tartust ida poolegi.

Nüüd oli siiski paar vaiksemat aastat. Olukord muutus pahemaks 1707. aasta lõpul, kuna nüüd sõjategevus oli muutumas ka sõjategevuse peaväljal Venele kardetavamas suunas. Rootsi kuningas Karl, kes oli lõpetanud Saksi sõjakäigu, suundus uuesti 1707. aasta lõpul Poolasse.

Siis elavnes uuesti sõjategevus ka Eesti ja Läti alal. 1707. a. lõpul toimus vene ratsaväekindrali Otto Rudolph von Schaumburgi rüüsteretk üle Põhja-Tartumaa Viljandimaale. Schaumburgi väeosa koostus kolmest ratsarügemendist, 1000 jalaväelasest, kasutada oli 6 kahurit.

See väeosa läks Tartust edasi 14. dets. Rootsil oli Viljandimaa kaitseks ainult väikesed väeosad. Oberstleitnant J. von Kaulbars, kes Pilistvere Kabalas pidi kaitsma moonamagasiini, taganes pärast ebaõnnestunud magasinikaitset vaenlase ülekaalu eest üle Navesti jõe Viljandi piirkonda. Siin ühines temaga major Rosenkampfi juhatusel olev väike väesalk, mille Kaulbarsile oli saatnud appi Valga piirkonnas seisev major Magnus von Brömsen. Kaulbarsil oli kokku nüüd 428 ratsaväelast, seega siis hoopis vähem kui Schaumburgil. Enam mehi appi saata Brömsenil polnud aga võimalik, seda enam, et Brömsen pidi arvestama pealetungi võimalusi temale enesele Tartu suunast, ja tõeliselt liikusidki Tartust vene väesalgad edela suunas. Tõsise hädaohu vältimiseks oli Brömsen pöördunud abipalvega Löwenhaupti poole, et see saadaks temale lühikeseks ajaks 1000 meest, et siis nende abiga kaitsta temale usaldatud seisukohti ja ala.

Viljandimaal polnud siis suutelist väekoondist, mis võinuks pidurdada Schaumburgi edasitungi ja Schaumburgi vägi veeres kiiresti ja takistusteta üle Viljandimaa, suundudes põhjast lõunasse, üle Viljandi, Holstre, Tarvastu ja Kärstna. Raskesti kannatada sai 6 kihelkonda: Põltsamaa, Pilist-

vere, Kolga-Jaani, Viljandi, Paistu ja Tarvastu.

Kaulbars taganes Schaumburgi eest lääne poole, tõmbudes Apja ja sealt hiljem Pärnu.

Schaumburg suundus üle Suislepa ja Pikasilla Tartumaale. Sealt läks ta mõni päev hiljem Rõngu, Puka, Sangaste, Antsla kaudu Karulasse, kus Karula kiriku juures 2. jaanuaril lõi Rootsi väeosa.

Peale 1703. a. oli seega Viljandimaale raske just 1707. a., kus maakond sai raskesti kannatada Vene rüüstetegevuse tõttu.

1708. a. ootas Eesti ja Põhja-Läti alasid põhjalikum Vene rüüstetegevus. Selle põhjuseks oli sõjategevus peasõjaväljal Poolas-Leedus. Karl oli talvitanud Poolas, et 1708. aastal jätkata sõjategevust Vene alade vastu, valides peasihiks Moskva. Tsaar Peeter oli teadmatuse Karli kavatsuste suhtes, olles hirmul tema poolt vallutatud alade pärast Läänemere ääres, Soome lahe piirkonnas, millede vallutamine temalt oli nõudnud suuri pingutusi ja mida tema Venemaa seisukohast pidas nii tähtsaks. Ta kartis ka veel Põhja-Vene alade, esijoones Pihkva pärast. Peeter arvestas, et Karl liigub Vene alade vastu, kasutades sõjateedena teid läbi Põhja-Läti ja Lõuna-Eesti.

Et pidurdada sellast võimalust, otsustas ta laastada need alad, mille läbi oli mõeldav rootslaste edasilikumine. See pidi sündima tema arvates nii põhjalikult, et Rootsi vael oleks võimatu moonna saamine põhja suunas ja puhkepaikade kasutamine, et poleks rootslastel teel mingisuguseid tugi-punkte. Juba veebruarikuus viidi Tartu kodanikud Venesse, kus nad said suurte vint-sutuste osaliseks, ja sama aasta suvel lasti Tartu kindlus õhku. Põhja-Läti alast peeti vajalikuks rüüstata ida- ja keskosi, Lõuna-Eestist aga peamiselt edela poolt Tartumaale viiva tee ümbruskonda. Loomulikult pidi jääma siis Viljandimaa sellest laviinist kõrvale. Selle rüüste viis täide vene vägi, mis liikus kindral Baueri jt. juhatusel Dünaburgist, alates tegevust kevadel Põhja-Läti idaosades, jätkates ka Põhja-Läti keskosades, suundudes sealt Valgamaale ja veel edasi ida poole Tartumaale.

Rootsi koguni väikesed väekoondised ei suutnud avaldada kuigi võimelist vastupanu ja needki tõmbusid Riiale lähemale, samuti ka Pärnumaale.

Majapidamised hävitati, inimesigi, kes ei pääsenud vaenlase eest pakku, tapeti, vili põldudel tallati, niideti maha jne. Põgenikud-talupojad, kes kaotanud omaksed, majad ja oma vara, põgenesid osalt ka Viljan-

dimaale, eriti aga Valgamaa metsadesse. Näit. Helme metsades leidus neid eriti palju.

Maakaitse muutus veel enam lootusetuks siis, kui kuningas Karli käsul Löwenhaupt pidi oma meeste ja kaasavõetava moonaga ühinema Karli peavägedega. Löwenhaupt hakkaski nõudma tagasi siia-sinna detašeeritud väeosakesi. Siiski esialgu, kui vastaste väekoondamised toimusid väljaspool Eesti ja Läti piire, ei suutnud teetseda venelased esialgu siin otsustavamalt. Ka Rootsil enesel puudusid siin mainimisväärased väed opereerimiseks. Muidugi oli tõhusama kaitse organiseerimisele takistuseks maa äärmiselt vilets seisukord, sest sõjategevuse tõttu oli siin majapidamine tugevasti segi paisatud. Maale jäetud väeosakesed võisid toetuda ainult Riiale ja Lõuna-Eestis Pärnule ja Pärnumaale, kuhu siinsed võimukandjad püüdsid koondada võimalust mööda moonatagavara. Septembrikuus viljalõikuse ajal saadeti oberstleitnant Magnus von Nieroth 2 pataljoni (kokku umbes 600 meest) üle Emajõe Tartumaale. See väeosa liikus seal Vene piirini, tulles tagasi oktoobrikuus Pühaste külla Pikasillal, viibides siin mõne nädala. Kui aga saabus teateid vene jõudude koondamisest idapiirile, tõmbus Nieroth Pikasillalt sügavamale Viljandimaale ja sealt lõppeks Pärnumaale.

Sellest ajast olid Lõuna-Eesti lausmaa keskosadki kaitseta. Rootsi võimul oli siin vaid veel üks tugipunkt — Pärnu.

Rootsi võim varises lõplikult kokku 1710. aastal. Sellel aastal vallutasid venelased Riia ja Dünamünde. Siit saadeti kindral Bauer ka Pärnut piirama. Piiramise ajal möllas linnas katk, augustikuus kapituleerus ka Pärnu ja peagi langesid ka viimsed tugipunktid Kuressaare ja Tallinn.

Nüüd venelased olid vallutanud terve Eesti ala, nii siis ka Viljandimaa. Sõja hävitusele lisandus sõja viimasel aastal katk, mis nõudis palju inimesi.

Sõjast otseselt kannatas Viljandimaa siiski vähem kui Lõuna-Eestis Tartu-, Võru- ja Valgamaa ja Põhja-Eestis Virumaa, kuid siiski enam kui Pärnu- ja Läänemaa ning enam ka kui Harjumaa.

Viljandimaa alal ei toimunud Põhjasõja ajal suuremaid operatiivseid sündmusi. Siin ei löödud suuremaid välilahinguid, ka puudusid Viljandimaal silmapaistvad sõjalised eesmärgid, nagu kindlused, kuna sellased olid olemas teistes maakondades, nagu Tartumaal Tartu, Virumaal Narva, Pärnumaal Pärnu, Harjumaal Tallinn.

Viljandi kindlus, mis keskajal oli mänginud tähtsat osa, oli jäänud võimetuks

Juubelipidustused Aegnasaare Komandantuuris.

22. juulil s. a. pühitseti Aegnasaare Komandantuuris kahekordset juubelit — kahekümnendat aastapäeva ja kümwendat lipupäeva.

Pidustused algasid paraadiga, mille võttis vastu Sõjavägede Ülemjuhataja asetäitja Sõjavägede Staabi ülem kindralleitnant N. Reek.

Andes edasi Vabariigi Presidendi ja Sõjavägede Ülemjuhataja tervitused juubilarile, kindral Reek ühtlasi sütitavas kõnes tuletas meelde paraadist osavõtjatele Aegnasaare Komandantuuri sõjalist tähtsust ning nentis, et kahekümne aasta jooksul on komandantuuris tehtud tõhusat tööd ülesseatud eesmärkide saavutamiseks, ja kui kord tuleb aeg, kus meie isamaa vajab kaitset, siis jääb vaid anda kuulus ajalooline signaal „loodan, et igaüks täidab oma kohuseid“.

Paraadi jälgijate hulgas olid peale meie Merejõudude kõrgemate juhtide ka Soome 1. Rannasuurtükiväe Rügemendi ülem kolonel Marjanen ja Soome Merejõudude Staabist major Heiros; peale selle veel Harju

Kindral Reek koos saatjatega saabub Aegnasaarele.

maavanem Ruus, endine Harju Maavalituse esimees Kuris — kui omaaegne lipu üleandja, Kaitseliidu Tallinna Maleva pealik kolonelleitnant Lepp ja teisi kutsutud külalisi.

Pärast paraadi sündusid külalised koos paraadist osavõtjatega meeskonnaruumis korraldatud ühiseinele, kus kindral Reek lauakõnes tervitas hõimurahva sõjaväe esin-

Rootsi-Poola sõja aegu 1600—1610. Tarvas-tu sõjaline osatähtsus kadus juba Vene-Liivi sõja aegu. Mõnevõrra tähtsust oli veel Põltsamaal, kuid 17. sajandi keskel oli ta kindlustatud kohana saguni tähtsusetu.

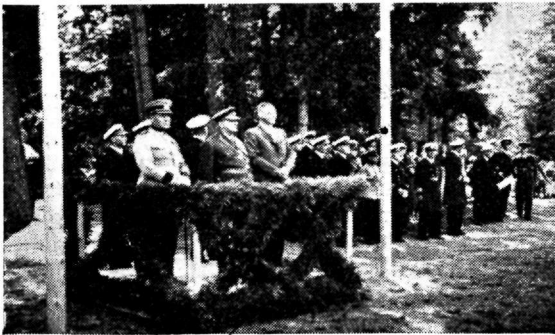
Rootsi-Poola ajal oli Viljandimaal tegelikult kesksem tähtsus sõjategevuses Rootsi-Poola sõja aegu 1600—1610, eriti selle sõja esimestel aastatel 1600—1602 ja piiramine 1602. aastal oli üks tõsisemaid Viljandi piiramisi. Karl X Gustavi aegses Rootsi-Poola sõjas ei evinud Viljandimaa strateegiliste eesmärkide poolest endist tähtsust.

Tugevamaid vägesid nägi Viljandimaa Rootsi-Poola sõja aegu, eriti aastal 1600, kui hertsog Karl sulustas Viljandi, ja 1602, kui poolakad võtsid Viljandi. Ka viibis neil aastail Viljandimaal laagris suuremaarvulisi Poola välivägesid, nagu Jan Zamoyski ja Jan Carol Chodkiewiczzi juhatusel.

Põhjasõja ajal teotses suurim vägi Viljandimaal Šeremetjevi rüüstetegevuse aegu 1703. a.

Viljandimaa strateegiline tähtsus on muutunud, alates 13. sajandi algult kuni Põhjasõjani. Selle põhjuseks on olnud pealetungi suunad. Viljandimaal (Sakala jne.) oli keskne tähtsus sakslaste pealetungide puhul oma tungipunktidest, peamiselt Riiast ja Võnnust. Muistse vabadusvõitluse kõrgpinge oli korduvalt Viljandimaal, nagu ka Tartumaal, kus asetses kolm suurema tähtsusega muinaskindlust — Viljandi, Otepää ja Tartu.

Sakslaste vallutamise järele muutub maakonna seisukoht soodsamaks, kuid poolakate retked riivavad, nagu varem üteldud, siiski maakonna lõunaosasid. Venelaste üheks sihtkohaks nende retkedel Liivimaale muutub Viljandimaa ühes Viljandiga alles 1481. a., maakond saab rüüstata veel Plettenbergi sõja aegu 1501. a. Kesksemat osa etendab Viljandi aga Vene-Liivi sõjas, eriti aastal 1560. Ka selle järele on Viljandimaal suur tähtsus. Poolakad püüavad Põhja-Läti ja Lõuna-Eesti keskosadest läbi tungida,

Paraadi jälgimas.

dajaid ning juhtides tähelepanu nende ja juubilari ühistele huvidele ja eesmärkidele avaldas arvamist, et senini arenenud koostöö tähendatud eesmärkide saavutamiseks kestab ka tulevikus ja annab soovitud tulemusi.

Tervituskõnega esines ka Harju maavanem Ruus ja annetas ühllasi juubilarile mälestusesemena hõbepokaali.

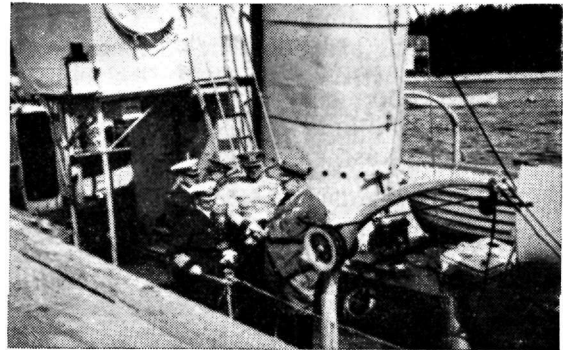
Aegnasaare komandant major Kivima tänas külalisi, eriti kindral Reek'i ja hr. Ruusi nende poolt Aegnasaare Komandantuuri perele ülesnäidatud tähelepanu eest ja rõhutas, et sellane soe suhtumine tiivustab veelgi enam edaspidises töös Aegnasaare Komandantuuri peret.

Hiljem pidustuste kava kohaselt järgnesid ettekanded meeskonna poolt, nagu võimlemisharjutused, koorilaul, näitemäng jne.

Meeskondade defilee.

Pidustused lõppesid külaliste auks ohvitseride kasiinos korraldatud balliga, kus pererahva südamlikkus ja tõeline külalislahkus eriti ilmsiks tuli.

Laeval.

killustada Rootsile kuuluvat baasi, kitsendades ka moonahankimist. Poolakad vallutavadki 1602. a. Viljandi ja Paide ja eraldavad maa idapoolsed osad läänepoolsemaist, mis Rootsile raskendab eriti Tartu kaitset ja isoleeritud Tartu langeb 1603. aastal.

Põhjasõja tegevuse raskuspunkt on eriti maa ida- ja seejärele lõunaosades.

Sajandite eest oli eestlaste kaitseorganisatsioon maasõjas olnud täiuslikum just Sakalas, osalt ka Ugalas. Kahtlemata oli siis mandril juhtiv osa eeskätt Sakalal, mille vanemadki esinevad silmapaistvamate juhtivate isikutena. Et sõjaline organisatsioon Sakalas oli arenenud üsna tugevasti, siis eviti seal enam ja suuremaid kogemusi. Sakala ja Saaremaa olid siis Eesti iseseisvuse ja riikluse tähtsamaid esivõitlejaid.

Maakonna suurt rolli tõsta aitas muidugi võrdlemisi tihedam asustus, nagu osaliselt ka Ugalas. Pärnumaal oli teatud roll ainult Mistekundel, mis aga sõjalisel toetemisel näib käivat käsikäes Sakalaga, kuna

muidu Pärnumaa, kaasa arvamata maakonna loodeosa, oli asustatud koguni harvasti. Seda näeme ka poolakate pealetungidestki, mis suunduvad Lõuna-Viljandimaale. Pärnu asutamise järele on eesmärgiks ka Pärnu, veel enam näib neid aga kiskuvat kaasa Läänemaa ja Saaremaa.

Hiljem juba maa-alalise suuruse tõttu kuulus Lõuna-Eesti põllualast umbes $\frac{2}{3}$ Tartu- ja Võrumaale, kuna Pärnu- ja Viljandimaa evisid ainult $\frac{1}{3}$. Nii oli see veel 18. sajandil ja alles 19. sajandil nihkub endisest enam asustust ka Pärnumaa metsaladele.

Sõdade, ikalduste ja taudide tõttu on korduvalt vähenenud Viljandimaa rahvastik ja adramaade arv. Viimane suurem langus toimus Põhjasõjale eelneva suure nälja, Põhjasõja ja sellega liituva suure katku ajal.

Kui Põhjasõda möödus, täitus maa uuesti rahvastikuga, kiirema tempoga sündis see maakonna lõunapoolseis kihelkondades, kus pinnas parem. Pole võimalust

peatuda sellel, missugustest ressurssidest sai jõudu uudisasustus, kuipalju kasutati uudis-elemente võõrsilt, kuipalju aga see uudisasustus toimus oma ressurssidega. Selge on see, et oma siseressursid olid hoopis suurema tähtsusega: rahvaarv kasvas raskest ajast säilinud inimkontingentide najal, kuid tuli lisaks mujalt Eesti alalt, keda võis siia meelitada osalt parem pinnas; osalt võisid nad sattuda siia ka teisel teel.

19. sajandi keskel oli Viljandimaa rahvastik tihe, tihedam kui teisel Lõuna-Eestis,

ja maakond etendas tähtsat osa ärkamisaegses liikumises. Mulgimaale baseerus tugevasti ärkamisaegne tegelaskond, eeskätt Carl Robert Jakobson, Mihkel Veske. Ärkamisajal evis iseteadlikuma talupojakihituse just Viljandimaa ühes naaberkihelkondadega teistes maakondades. Juba 1881. aastal oli Viljandimaa mõisaala talumaast müüdud $\frac{1}{5}$, eriti palju oli müüdud maakonna lõunaosas ja Viljandimaa naabruses Pärnumaal, nagu ka Tartumaal Rõuges, Puhjas ja Rannus.

Ladude moondamine.

Major J. Aksel.

Arvestades praegusaja lennuasjanduse arengut võib arvata, et sõjategevuse algpäävast alates kõik, eriti riigikaitseisukohast tähtsamad riiklikud asutised on vaenlase õhurünnete ohus. Sõjaväelaod kui hinnaliste ja sõjapidamiseks tarvilike varade koondamiskohad nõuavad loomulikult sel korral vastavat kaitset.

Aktiivkaitse (õhukaitserelvade ja lennuväe) kõrval evib ladude julgeoleku kindlustamiseks suurt tähtsust passiivkaitse — moondamine. Teatavas olukorras võib õhukaitserelvade ja õhujõudude tegevus koondatud olla teiste tähtsamate keskuste (valitsus-, juhtimis- ja tööstuskeskuste), raudteesõlmede jne. kaitseks. Neil juhtudel kaldub ladude õhukaitse peamiselt moondamisele.

Ladude moondamine on üldiselt raskesti teostatav, eriti siis, kui lao asukoha valimisel ja ehitistöödel ei ole algusest peale arvestatud moondamisnõudeid. Sellest hoolimata võib ka neil juhtudel küsimus leida lahendust ja kui mitte täielikult, siis vähemalt niivõrra, et vaenlase õhujõududele on orienteerumine ja tegevus raskendatud.

Ladude moondamist võib liigitada kahte ossa — 1. alatiste ladude moondamine, 2. ajutiste ladude ja varustise hoiukohtade moondamine.

Alatiste ladude moondamine.

Alatised laod, eriti kesklaod, enamasti kujutavad enesest suurele maa-alale koondatud püsivehitisi. Need ehitised ja neile juurdeviivad teed ongi ladude demaskeerimise peapõhjuseks.

Et rahuaegsed laod on kindla alatise asu-

kohaga, võib nende moondamine teostuda kavakindlalt ja ka niisuguste abinõudega, mis teostamiseks pikemat aega nõuavad. Ühes sellega aga nõuab sellane moondamine ka vaheldust ja kokkukõlastamist aastaaegadega, nii üteldä suvist, talvist ja võib olla koguni ülemineku-aja, s. o. kevadist ja sügisest moondamist.

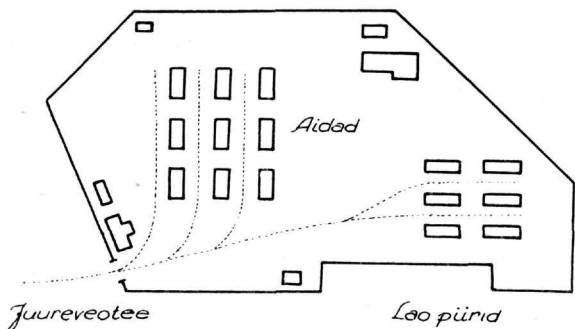
Sagedasti asuvad laod vahetus läheduses sellastest kergesti silmapaistvatest kohalikest esemetest, mis võivad olla headeks orienteerumispunktideks lao asukoha kindlaksmääramisel. Niisugusteks punktideks võivad osutada asulad, raudteed, maanteede ristkohad, jõed, sillad jne. Orienteerumispunktid teevad moondamise iseäranis raskeks ja nõuavad ka nende eneste osalist moondamist, eriti kui nad on otseses seoses laoga, nagu näit. juurdeveoteed jne.

Ladude moondamist kergendab osalt asjaolu, et kuigi kõikide tähtsamate alatiste ladude asukohad võivad juba aegsasti vaenlasele täpsalt teada olla, ei või siiski õhurünne sündida rahulikult ja takistamata, sest tulistamine maa pealt ja igal hetkel meie hävitajate võimalik ilmumine sunnib kahtlemata vaenlast kiirustama ja ei anna temale pikemat aega orienteerumiseks ning hävitusobjektide otsimiseks.

Demaskeerivad tunnused ja esemed, mille järele ladu avastatakse ja ära tuntakse on harilikult järgmised:

— hooned paistavad maastikul selgesti välja piirjoonte, varjude, kuhu ja värvidega; lao põhiehitised — üksikud aidad ja kuurid, kus varustis hoitakse, eralduvad selgesti korrapärase kuhu ja asetusega; kõrvalhooned — kantseleid, töökojad, labora-

tooriumid, vahtkonnaruumid jne. — võib õhust vaatlusel kohe eraldada lao põhihoonetest (joon. 1);

Joon. 1.

— lao juurde viivad ja selle piirkonnas lõppevad raud- ja maanteed ja nende harud, samuti ka side- ja valgustusliinide postide read;

— lao maa-ala piiravad aiad ja müürid; teatavatel tingimustel võib seeläbi lao piirjoon muutuda järsult nähtavaks;

— lao tegevust demaskeerivad tunnused; äratallatud ja läbisõidetud kohad, inimeste ja veokite liikumine jne.;

— valgustus öösel.

Kõikide nende demaskeerivate tunnuste kaotamine on väga raske, eriti kui alatised laod asuvad maa-alal ja hoonetes, kus moondamisnõuetele ei ole lao asutamisel mõeldud. Missugused sammud tuleb selleks ette võtta, oleneb täiesti kohalikest oludest ja sellest, kui võrra on täiendustöödega võimalik läheneda nendele moondamisnõuetele, milledest uute ladude asukoha valikul ja ladude organiseerimisel praegusel ajal kinni tuleb pidada.

Nõudmised, mis uutele alatistele ladudele üles seatakse moondamise ajal, oleksid:

1. Lao asukoha valikul ja varustise hoiukohtade ehitamisel tuleb silmas pidada, et:

a) Moondamise mõttes on kahtlemata parimad maa-alused laod, mis võimalda-

vad ehitisi täiesti varjata õhustvaatluse eest ja lao asukohale anda harilike heinamaade, põldude ja võsastiku ilmet. Mõnedes riikides on sellaste sõjaväeladude ehitusele, eriti piiriäärsetes rajoonides, tõsist tähelepanu pööratud. Uute laohoonete suuremal arvul ehitamine on aga raskelt teostatav ja enamasti tuleb piirduda juba olemasolevate hoonete demaskeerivate tunnuste kõrvaldamisega, maastiku soodsate tingimuste ära kasutamisega ning varustise tagavarade hajutamisega.

b) Lahtisel lausmaastikul tuleb hooned asetada korrapäratult ja laialipaisatult suuremale maa-alale ja ehitada kas täiesti või poolenisti miasse, varjatult ja kohandatult maastiku iseloomule.

d) Metsades tuleb laod ehitada koondatult. Hooned olgu ehituselt väikesed ja madalad.

e) Asulates tuleb ladude ja nende üksikute ehituste asetust kokkukõlastada erahoonete asetusega; ehitusviisilt on soovitatav anda laohoonetele elumajade välimus.

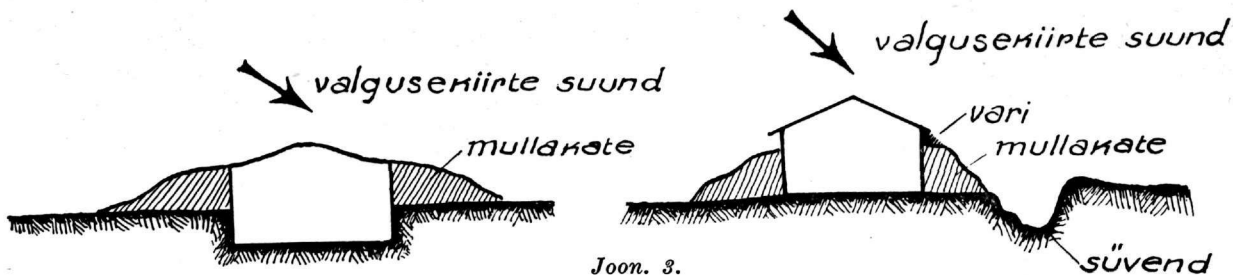
f) Ladude asetusest jõgede ning järvede lähedale tuleb hoiduda, sest viimased on õhujõududele headeks orienteerumispunktideks ja nende moondamine on võimatu. Samuti ei ole otstarbekohane ladu asetada raudteede, jõgede ja maanteed ristkohtadele.

2) Laohoonete ja nende ümbruse moondamine. Hoonete moondamise pearaskuseks on varjude kaotamine. Suuremate ja kõrgete ehitiste juures ei ole see üldse teostatav. Üksikute vähemate hoonete varjusid võib osalt kaotada ehitiste süvenditesse asetamisega (joon. 2) või hoone seinte mullavallidega katmisega ja varjude kaotamiseks süvendite ja aukude kaevamisega (joon. 3). Viimased abinõud leiavad kasutamist alatist ladude juures ainult harukorral, kui ehituse konstruktsioon seda võimaldab ja kui selle all ei kannata liiklemine ja lao tegevus.

Vähemate ladude juures võib samuti hooned varjata ka moondamisvõrguga, eri-

Joon. 2.

Joon. 3.

ti siis, kui üksikud ehitised on üksteise lähedal. Moondamisvärke võib tõmmata kergest materjalist valmistatud raamistikule. Võrkudesse põimitud moondamismaterjal (rohi, kanarbik, värvitud riideribad jne.) võimaldavad vähendada üksikute ehitiste ja nende varjude nähtavust.

Osalist kasu võib tuua maastikule kirju välimuse andmine rohu niitmise, liiva- või tuhakorruga katmisega ning mätaste eemaldamisega või pealekandmisega. Sellaseid moondamisvõtteid tuleb kasutada väga ettevaatlikult ja kontrollida põhjalikult õhufotoga, et mitte saavutada moondamise asemel ladude demaskeerimist.

Lao maa-alale istutatud puud ja põõsad võivad suuresti kaasa aidata hoonete ja teede varjamisele. Enesest mõista on puude istutamisel ainult siis otstarve, kui lao asukoha otseses läheduses olev maastik on samuti kaetud taimestikuga. Puid tuleb istutada korrapäratult, püüdes varjata puude latvadega eeskätt hoonete katuseid, siis teid, lao maa-ala piiravaid aedu ning katta taimestikuga võimalikult terve maa-ala, andes sellele lähedusesoleva maastiku ja metsa ilme.

Taimestikuga moondamisel on see puudus, et puud annavad tarvilikku varjet ainult pikema aja pärast, kui nad on juba küllalt suureks kasvanud. Heaks küljeks aga tuleb pidada seda, et varje on loomulik ja kindel.

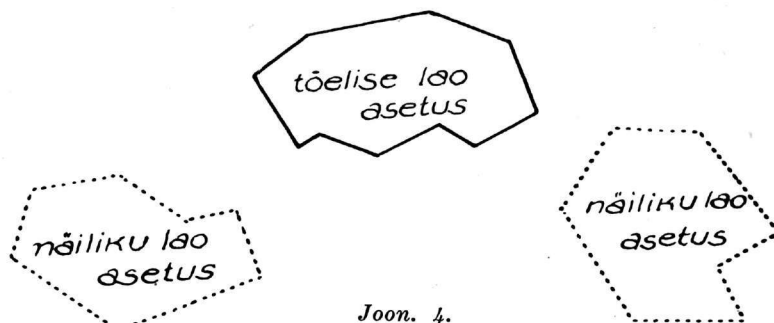
Arvamine, et katuste värvimisega võib saavutada head moondamist, on ekslik; katuste värv etendab moondamises ainult teise järgu tähtsust, sest katust demaskeerivad eeskätt selle valgustatud ja varjatud poole kontrastid. Arvestades aga, et enamjagu katuseid niikuinii tuleb värvida, võib muidugi soovitada tarvitada värvi, mis rohkem kokkukõlas hoone ümbrusega. Katuse värviks tuleb ikka tarvitada tumedamat tuhmi värvi, sest katust demaskeerib peamiselt tema sile, alati hele-

damana paistev peegeldav pind. Juhul, kui osa katust on varjatud puulatvadega, võib soovitada varjamata katuse osa katta laiguliste moondamisvärvidega.

3. Lao maa-ala piiravate aedade soovitatav ehitada võimalikult vähemas moodsus nii plaanis kui kõrguselt. Korrapäratu kuju, maastikuga ja kohalike esemetega kokkukõlastamine on peanõue nende demaskeerivate tunnuste kaotamiseks.

4. Juurdeveoted, eriti raudteed demaskeerivad ladu. Ladude juurde viivad teharud on seega soovitatav ehitada võimalikult lühemad. Oleks aga suureks eksituseks viia neid igal juhul otsejones. Kahllemata on kasulikud teed pikendada, kui see aga kaasa aitab varjamisele, eriti lao otseses läheduses oleva tee lõpposas. Harude pikendamine näilike teede juurdeehitusega võib varjamisele tunduvalt kaasa aidata ja vaenlast kergesti eksiteele viia. Maastiku reljeef ja taimestik pakuvad sagedasti soodsaid tingimusi teede varjamiseks ja moondamiseks. Tuleb hoiduda sellase maastiku läbistamisest, kus järsult silma paistavad teede ehitamise ja liikumisega seoses oleva maastiku muutumised nii iseloomult, värvilt kui ka kujult (joon. 9).

5. Vaenlase eksiteele viimiseks ehitatavad näililikud laod luuakse kas eraldi tõelise lao asukohast (joon. 4) või selle otse-

Joon. 4.

ses läheduses, suurendades tõelise lao asukoha piirjooni (joon. 5). Näilikkude ladude ülesandeks on vaenlase tähelepanu kõrvale juhtida tõelise lao asukohast, pommitamis-

Joon. 5.

objektide valiku raskendamine ja tulekoon-dise hajutamine suuremale maa-alale.

Näiliku lao ehitus seisab selles, et vali-tud kohal tuuakse maastikul esile kõik tõe-list ladu demaskeerivad tunnused. Need tunnused olenevad suuresti maastikust enesest. Ladusid demaskeerivaid algelemente — hooned luuakse sellega, et maastikule püstitatakse rida plaanilt ja varjudelt tõe-listele laohoonetele sarnanevaid ehitisi; hoonete seinte ehitamiseks, s. o. maastikul vastavate varjude tekitamiseks kasutatakse vana puumaterjali, pappi, kotte või värvitud roguskit; katuste ehitust lihtsustatakse sel-lega, et tarvitusele võetakse kerget, lihtsa-mat materjali, vana plekki, heledat värvi; ehitiste ümbrusele tallatud ja läbisõidetud maapinna muljet antakse mätaste mahavõt-misega, liivaga üleraputamisega jne.

Metsas ladu demaskeerivate tunnuste esiletoomiseks näilike ehitistega tuleb osa metsa harvendada, sihid sisse raiuda või paljastada puud okste maharaiumisega; näilikke katuseid võib kinnitada vahetult puutüvede külge; seinte püstitamiseks vaja-dust ei ole. Vähemates metsades on soovi-tav osa näilikke hooned viia välja metsa servale või lagedale maastikule.

Näiliku lao maa-ala tuleb ühendada näilike teedega. Et neid mitte liiga pikaks ehitada, on kasulik näiliku lao asukoht valida mitte kaugele tõelise raudtee või maan-tee peaharust. Näilike teeharude ehitami-seks võib kasutada igasugust kõlbmatuks

muutunud materjali: vanu roopaid, liipreid, laudu jne. Neid ehitisi tuleb aga niivõrra „korras“ hoida — rohu niitmise, liiva pea-lepuistamisega jne. — et nad õhust vaatlu-sel igal ajal tõeliste ehitiste mulje annak-sid.

Kui tõelise lao juurde viiv raud- või maantee lõpeb lao asukohal, tuleb juureveo-harud moondada või varjata ning anda tee-dele teine petlik suund näiliku laoni (joon. 6).

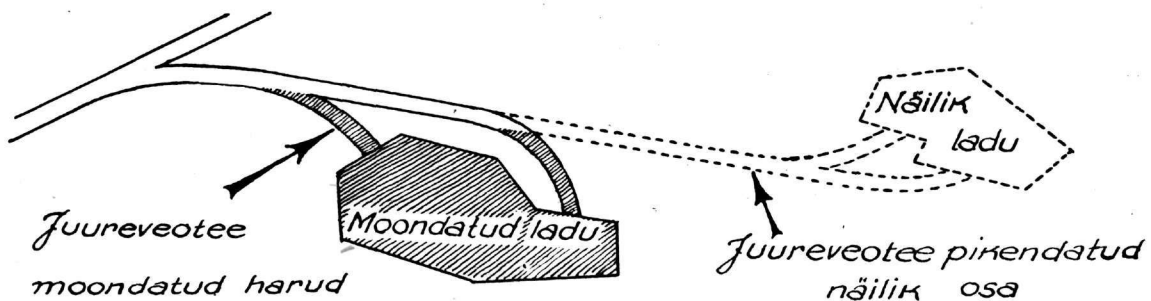
Juhul, kui näilikkude ladu üldse ei ehitata, on soovitatav raud- ja maanteed näilike ehitistega pikendada lähema asulani, met-sani või mõne teise teeni, igal juhul aga mitte lõpetada lao maa-alal.

6. Suitsu-pürotehniliste moon-damisvahendite kasutamine on mõtel-dud ainult lao varjamiseks lühikeseks ajaks, s. o. alates otsese hädaohu puhul ja lõppedes tarviduse möödumisel. See asjaolu nõuab rea ettevalmistustööd, milledest osa tuleb teostada aegsasti rahu ajal, osa õhualarmi hetkel. Selleks tuleb luua rida õhustvaatluse punkte, millede normaalne kaugus ladudest on 30—40 km. Aeg, mis kulub vaenlase lennukil lennuks teda tähele pannud vaat-luspunkti laoni, peab võimaldama teate või signaali üleandmist, suitsuvahendite süüta-mist ja küllaldase suitsupilve arendamist. Suitsukate peab varjama seejuures mitte ainult lao enda vahetut maa-ala, vaid ka selle ümbruses ja otseses läheduses leidu-vaid orienteerumispunkte — raudteejaamu, asulaid jne. Samuti tuleb varjata suitsu-kattega näilikke ehitisi, et vastast veenda nende tõelikkuses. Suitsutekitavate vahen-dite asetus peab võimaldama arendada suit-sukatet igas tuulesuunas.

Varjates lao maa-ala varjab suitsukate ühtlasi ka lao tegevust ja liikumist selle piirides.

7. Lao tegevust ja liikumist de-maskeerivaid tunnuseid kõrvaldatakse kindla töökorralduse ja distsipliiniga, kus:

— vooridele ja üksikutele transportveo-kitele tuleb ette näha ja luua lao piirkonnas

Joon. 6.

varjualused (katusealused, puude grupid jne.);

— liikumis- ja laadimistoiminguid tuleb teostada võimalikult öösiti;

— öine valgustus olgu võimalikult piiratud; valgustuspunktid varjatagu katetega, millede abil valguskiired juhatakse alla; õhuründel kustutatagu kõik tuled peale õhukaitse orienteerumis- ja signaallampide (õhukaitse lambid).*)

Ajutiste ladude ja varustise hoiukohtade moondamine.

Ajutisi ladusid (eellaod, varustamis-punktid) demaskeerivad tunnused iseloomult sarnlevad alatiste ladude tunnustele erinevusega, et laod ise ja nende maa-alad on harilikult väiksemad ja nende demaskeerivad tunnused ei esine nii järsult. Ajutiste ladude ehitisi on ka kergem kohandada maastikule ja moondamist teostada juba ühes lao ehitamisega.

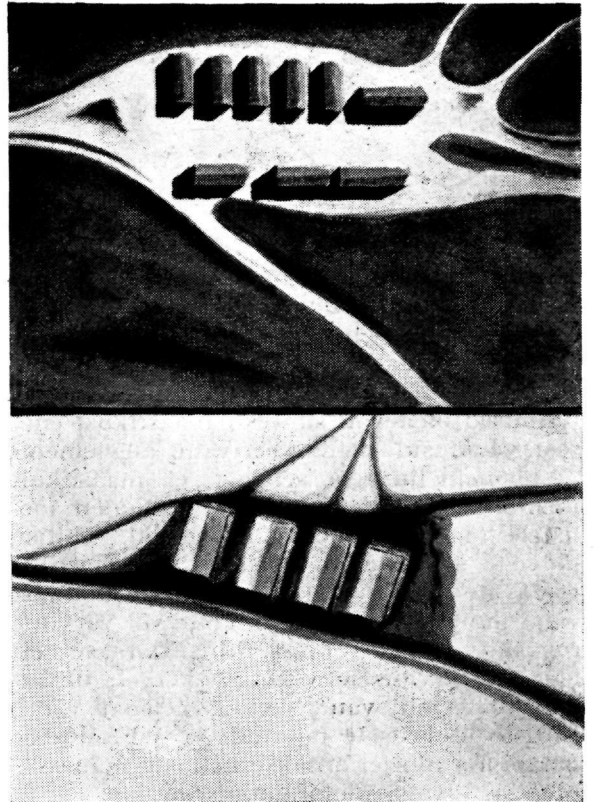
Ajutisi ladusid demaskeerivateks tunnusteks osutuvad:

- barakid ja mullaonnid — kujult, värvilt, varjudelt ja asetuselt;
- äratallatud ja läbisõidetud maapind;
- vooide ja inimeste liikumine;
- öine valgustus.

Barakid ja mullaonnid rohuga kaetud ümbruses (suvel) õhust vaatlusel paistavad välja õigenurksete nelinurkadena (joon. 7).

Varjud on selgesti nähtavad äratallatud maa-alal, rohu foonil aga vähem. Kahepoolsete katuste nähtavust toob eriti esile valgustatud ja varjatud poolte kontrast. Mätastega kaetud mullaonn rohu foonil paistab vähem silma kui kuurid ja barakid, kuid äratallatud maapinnal paistab selgesti välja tumeda nelinurgana. Talvisel ajal paista-

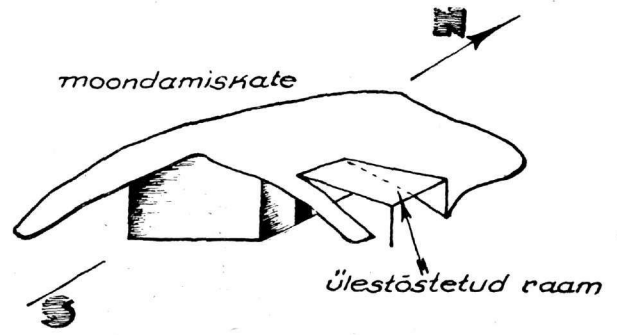
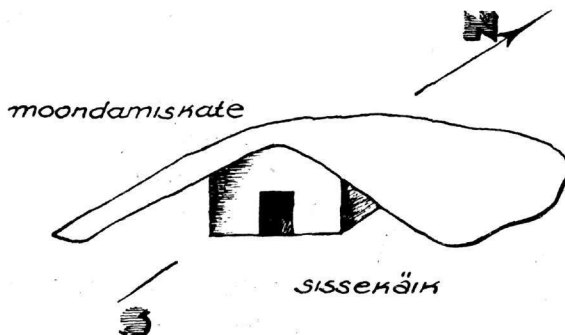
vad barakid ja mullaonnid ühesuguselt hästi lao ümbruses äratallatud lume foonil; varjud on seejuures vaevalt nähtavad (joon. 7).

Joon. 7.

Lagedal maastikul väljaspool asulaid on mullaonnid kohasemad ajutiste ladude ehitisteks. Üksikuid mullaonne tuleb asetada maastikule korrapäratult ja süvendada maapinda nii, et maapealne osa sulaks kokku maastiku üldreljeefiga ega annaks varjusid. Ehitisi mätastega katta on ainult siis mõtet, kui ehitis on rohuga kaetud maa-alal ja kui ehitise ümbrust võib hoida äratallamisest — vastasel korral tuleb neid katta kas mulla-

*) Otstarbekohasteks võib pidada mõnede elektrifirmade poolt viimasel ajal müügile lastud õhukaitse elektrilampe (näit. Philips Protector-lambid), mis annavad nn. „pimedat“ valgust.

Joon. 8.

või liiva- jne. kihiga. Moondamise mättad tuleb vedada kaugemalt, et mitte paljastada ja demaskeerida ehitise ümbrust.

Sissekäik ehitisse on otstarbekohane teha püstloodis seina (lõuna pool) või moon- dada seda raamvõrguga (joon. 8).

Kui tarvidus tekib püstitada laohooneteks barakke lagedal maastikul, tuleb kinni pi- dada samadest moondamise võtetest ja põ- himõtetest, mis uute alatiste ladude ehitamiselgi.

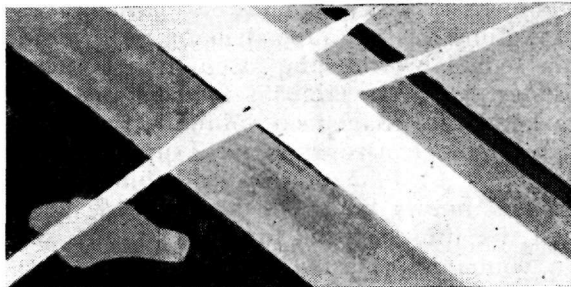
Moondamise mõttes parimaks asukohaks ajutistele ladudele tuleb pidada asulaid, kasutades selleks seal leiduvaid ehitisi — kuu- risid, aitasid või tarbekorral ka eluhooneid. Kui mõnel põhjusel asula kasutamine ei ole võimalik, võib ladu ehitada asula servale, andes sellele viimase üldilme, üksikutele ehitistele aga hariliku asula elu- ja kõrval- hoonete välimuse, moondades neid näilike korstnatega, treppidega, aedadega jne.

Ajutiste ladude asutamisel metsa, võib ehitada nii mullaonne kui ka barakke, hoi- dudes ainult metsa laastamisest ja sellega lao asukoha demaskeerimisest. Lao asukoht on seejuures otstarbekohasem valida metsa läbistava tee lähedale.

Silmas pidades moondamise üldnõudeid ei tohi unustada seda, et uued ehitised pal- jastuvad kergesti puhtate, värskete katuste ja ehitusmaterjali jäänuste tõttu; selle väl- timiseks tuleb barakkide katused kohe katta võimalikult tumedama värviga ja ehitusprü- gi järjekindlalt ära koristada või hävitada (talvisel ajal tuleb ühte kui ka teist katta lumekihiga).

Ladude juure viivad teed paljastuvad

enamasti põhjusel, et lihtsad külateed, mis läbistavad lageda, taimestikuta maapinna, on vähenähtavad, kuid rohufoonil tulevad nad nähtavale heledate ribadena (joon. 9).

Joon. 9.

Talvisel ajal paistavad teed värskel või puutumata lumefoonil selgesti, olenedes tallamise rohkusest, kas halli või musta ribana.

Kui lao juure viib endine tee, tuleb hoi- duda selle laiendamisest ka suuremate voo- ride liikumisel. Selleks tuleb luua kindel lii- kumiskord. Vooride teedel kohtamise ja tee- de laiendamise vältimiseks korraldada liiku- mist võimalikult ühes suunas, piirates tar- bekorral koguni teede servi madala okas- traataiaga.

Uute teede rajamisel tuleb neid viia põllu- äärte ja -piiride kaudu, kasutades ära kõik leiduvad looduslikud varjed. Teed ei tohi ristelda ega lõppeda lao maa-alal. Liiku- mist uutel teedel, eriti lao piirkonnas, tuleb piirata, et vältida värskel teel rohket läbi- sõitmist ja demaskeerimist.

Taktika alalt.

Kaitse metsas.

Kapten E. Saidra.

Käesoleva artikli avaldamisega toimetuse katkestab ajutiselt oma taktikaliste teemade ja ülesannete avaldamise, et seda sügisel uuesti jätkata.

„Sõduris“ nr. 24-26 s. a. leidis käsitletu pealetung metsas. Käesolev artikkel tahab olla pühendatud kaitsetegevuse uurimisele metsas, lähtudes maailmasõja kogemustest metsalahingute alal ja lahingutingimustest metsas, millised küsimused leidsid juba va- rem valgustamist „Sõduri“ veergudel („Sõ- dur“ nr. 24-26 s. a.).

1. Üldpõhimõtteid.

Kaitsja on metsas eriti suurel määral ül- latatav ootamatustega vastase poolt. Seepä- rast kaitsja ei tohi metsas jääda pealetungi- jat „ootama“, vaid peab püüdma luua vii- masega võimalikult kaugemal tihedat kon- takti. Vastasel korral kaitsja on rohkem kui lahtisel maastikul süüdi raskeimas tege- vusetuses.¹⁾

Pealetungi ohtlikkus kaitsja suhtes sei-

¹⁾ „Der Truppendienst“ nr. 14, 1938, lk. 156.

sab pealetungi läbiviimise kiiruses.²⁾ Kaitsele asumine toimub eeskätt siis, kui kasutada olevate jõudude arv ei võimalda pealetungi. Jaotaks kaitsja oma jõud kogu kaitsetava lõigu peale enam-vähem ühtlaselt, siis oleks ta igal pool nõrk. Seepärast kaitsja, valides vastupanupositsiooni, peab püüdma seda läbi viia läbipääsematutest metsaosadest ja metsa läbipääsetavust kunstlikult raskendada. Sageli on võimalik, nagu väidab kapten H. Dreyer („Der Truppendienst“ nr. 14, s. a.), laiu metsa-alasid lühikese aja jooksul muuta takistusteks, milliseid valvavad siis ainult nõrgad luureosad ja mis seega võimaldab säästa jõude metsa aktiivsesse rajoonidesse.

Pideva ja lünkadeta tulevõrgu loomine metsas vastupanupositsiooni eelserva ette on piiratud laskevälja tõttu võimatu. Ka ei saa kaitse tugineda sügavusse paigutatud relvade koondatud tule mõjule. Pideva tulevõrgu loomine oleks saavutatav ainult väikestele kaugustele väeosa tihedajoonelise asetuse juures ja erakorraliselt suure arvu kuulipildujate abil. Selle tulemusena puuduksid vastavad jõud kaitsepositsiooni sisemuses ja kaitsja oleks kõikjal nõrk. Seepärast kuulipildujad tavaliselt koondatakse ristteedele, sihtidele ja lagendikele metsas. Kaitsja eesmärgiks olgu tõkete vastava paigutuse ja luureosade ning eelpostide vastavate taandumissuundadega tõmmata vastast just neile tulerohketele aladele.

Kaitselahingu teostamine metsas on raske ülesanne, sest tule ja manöövri kokkukõlastamine esitab juhtidele väga suuri raskusi. Kuna positsioonil puudub tavaliselt sügavus, siis tuli jääb nõrgaks ja ei etenda peamist lahinguvahendit. Ka kaitsele jääb lahingu otsustajaks löök elavjõuga. Metsas ei ole võimalik ainult ja üksinda tulega tõkestada vastase pealetungi. Kaitse tegelik eesmärk, otsustatavuse saavutamine — s. o. pealetungija tunduv nõrgestamine, et ise pealetungile üle minna — on eeskätt vastulöögi saavutatav. Kui tuli lahtisel maastikul tekitab tagasilöödud pealetungijale suuri kaotusi, siis metsas ta mõju on võrdlemisi väike. Ja kapten H. Dreyer väidab, et 1914/15. a. oli kolmel saksa diviisil võimalik kuudeviisi edukalt ikka jälle kaheksale prantsuse diviisile karistamatult kallale tungida, kuna viimased ei osanud arvestada just eestoodud asjaolu.

Kuid päris selge on, et tule mõju metsas ei saa ka alahinnata. Enne maailmasõda moodustas tulesüsteemi selgroo püssituli,

²⁾ „Der Truppendienst“ nr. 14, 1938, lk. 156.

kusjuures püssidele nõuti laskeala ümmarguselt 1000 m. Kuid jalaväe relvastamine suure arvu automaatrelvadega, kerge- ja raskekuulipildujatega on vähendanud suuresti püssi tähtsust ning praegu loetakse kaitseüsteemi selgrooks raskekuulipildujaid ühes tt-relvadega, täiendatud kergekuulipildujatega. Nende tuli on niivõrra mõjuv, et laskeala suur ulatus ei etenda enam seda osa mis enne maailmasõda. Seega automaatrelvade tarvituselevõtt on andnud ka kaitsele metsamaastikul suuremat tegevusvabadust ja tule mõjuvust.

Vastulöögi edu eeltingimuseks on asjaolu, et kaitsja tunneb paremini maastikku, millel on eriti suur tähtsus just metsamaastikul. Loomulikult tuleb teha metsas kõik mis võimalik vastulööki kergendamiseks. Vastulöögid tuleb ette valmistada hoolikamalt kui lahtisel maastikul (suundade äärmärkimine, vajaliku aja väljaarvestamine jne.). Vastulöögi suundade määramisel tuleb silmas pidada metsa läbikäidavust. Vastupanupositsiooni eelserva määravad seepärast metsas mitte ainult tulistamistingimused, vaid ka mõjuvate vastulööki andmise võimalused. Tuntud nõudmine, et vastulöök tuleb suunata flankeerivalt, on metsas tavaliselt kergemini teostatav. Üldiselt tule ja löögi hea ettevalmistus tasakaalustab arvulise nõrkuse, sest pealetungija manööver metsas ei ole olude sunnil küllaldaselt ettevalmistatud.

Pealetungija sissemurded vastupanupositsiooni on metsas tavaliseks nähteks. Kuid nad ei ole väga ohtlikud, sest metsas puuduvad harilikult (v. a. mägimetsad) otustavalt tähtsust evivad maastikualad. Tagasisurutud osad ei tohi aga taandumist alustada, vaid nad peavad jätkama kõige suuremas tiheduses vastasega võitlust, kusjuures ka kõige väiksemad osad peavad püüdma ikka ja jälle vastasele kallale tungida. Nad peavad katsuma võita aega vastulöögi teostamiseks.

Järelikult kaitse metsas toimub palju liikuvamalt kui lahtisel maastikul. Ja juhatause ülesanne on, juhul kui lahing kestab pikemat aega, alal hoida seda liikuvust.

2. Vastupanupositsiooni valiku võimalusi.

Vastupanupositsiooni on kaitsjal võimalik valida kas:

- metsa servale,
- metsa sisse või
- metsa ette.

Vastupanupositsioon metsa serval. „Sõduris“ nr. 22-23 s. a., käsitle-

des mõningates välisriikides valitsevaid vaateid lahingutegevusele metsas, meie nägime, et vastupanupositsiooni eelserva valiku suhtes kõik meid huvitavad eeskirjad ei lugenud soovitavaks selle valimist metsa servale, sest viimast võidakse võtta vastase suurtükiväe ja jalaväe raskete relvade poolt täpsa tule alla.

Kuid sõjalises tegevuses võib tekkida olukordi, kus kasutada olev aeg ja jõud ei võimalda kaitsepositsiooni üksikasjalist organiseerimist ja kaitsja on sunnitud, et oma tuld võimalikult maksimaalselt ja tulusamalt ära kasutada, valima vastupanupositsioon metsa servale.

Vastupanupositsioonil metsa serval on ka rida häid külgi. Nii tähendab meie „Lahingueeskiri“ § 376, et kaitsepositsioon metsa serval annab kaitsjale paremaid tulistamise, vaatluse ja tegevuse moondamise võimalusi, kuna pealetungija on sunnitud teotsema lahtisel maastikul.

Järelikult paremad tulistamis- ja vaatlustingimused kui metsas ahvatlevadki peamiselt kaitsjat valima vastupanupositsiooni metsa servale.

Tingitult maastiku muutlikust reljeefist ei paku metsa serv alati küllalt soodsaid tulistamise võimalusi. Sageli on kaitsja sunnitud nihutama osa positsioonist metsa ette. Sellega vähenevad ootamatuse kasutamise võimalused pealetungija vastu. Samuti saab pealetungija ära kasutada oma materjalset ja arvulist ülekaalu.

Ühenduses vastupanupositsiooni paigutamise ja metsa servale kerkib üles ka väikeste metsasalude jne. kasutamise küsimus, sest positsiooni valikul tuleb tihti otsustada nende võtmist vastupanupositsiooni eelserva sisse või seal välja jätmist. Väiksemad metsad lahtisel väljal tõmbavad instinktiivselt kaitsjat oma poole, sest kaitsja tahab seda varjet, mida nad näivad andvat, kasutada oma asetuse ja ehitiste varjamiseks. Sageli valitakse vastupanupositsiooni eelserv metsatuka servale, mis pakub ka häid võimalusi flankeerimiseks. Sellase paigutuse juures tuleb aga silmas pidada seda, et nad pakuvad ka vaenlase suurtükiväele head märki. Momendil, kui tulirelvad on ennast avastanud, koondab vaenlane tavaliselt sinna oma tule. Ka võib pealetungija neid haarata. Seepärast ei ole soovitav kasutada väikesi metsi vastupanupositsiooni eelserval tulirelvade paigutuse kohtadena, vaid nad tuleb kas jätta positsiooni ette ja püsivate gaasidega neutraliseerida või vaatluse segamise vältimiseks jätta nad vastupanupositsiooni taha. Kasulikkudeks või-

vad nad osutada julgestusosade ja järelikaitsevägede positsioonidena.

Vastupanupositsioon metsa sees. Kui aeg ja olukord lubab, tuleb vastupanupositsioon paigutada metsa sisse, sest ainult seal pääsevad täiel määral kasvusele kaitset soodustavad metsa omadused.

Kaitsja peamine püüe on varjata ja kaitsta oma jõude ja ehitisi eriti vaenlase suurtükiväe tule eest. Seda kindlustab paremini asetuse metsa sees. Ka piirab või lülitab ta täielikult välja vastase soomusosade ja lennukiväge tegevuse.

Mida sügavamal metsas positsioon asub, seda raskem on vaenlasel selle asetust kindlaks määrata. Paigutus metsas tagab kaitseehitiste ja tulirelvade esinemist ootamatult. Vaenlane satub ootamatult vastupanule, ilma et tema suurtükiväel oleks olnud võimalusi seda neutraliseerida. See sunnib vaenlast peatuma positsiooni ees vajaliku luure korraldamiseks ja pealetungi organiseerimiseks. Ka võib loota, et vaenlase lahingukord kaitsja julgestusosadega ja ettesaadetud lahingupatrullidega peetud võitluse tagajärjel on segi läinud. Kõik tähendatud takistused nõuavad pealetungijalt aega, mida kaitsja võib kasutada vastulööride ja -kallaletungide läbiviimiseks.

Kõige tähtsama soodustusena esineb kaitsjale asjaolu, et positsioon metsa sees on kergesti varjatav vaenlase vaatluse eest. Vaenlase suurtükiväe tuli muutub laskmiseks ebatäpsalt määratud maa-alade pihta, mis nõuab suurt laskemoonakulu ja mille tagajärjed on problemaatilised. Samuti on gaasi kasutamine metsa paigutatud kaitseorganite neutraliseerimiseks takistatud: märgi määramise ebatäpsus nõuab suurte alade gaasitamist ja gaaside püsivus võib muuta need alad pealetungijale enesele hädaohtlikuks.

Pealetungijal on võimalik metsa põlema süüdata. Siin tuleb aga arvata, et seda abinõu võib kasutada ainult soodsa tuule olemasolul ja juhtumil, kui mets ja selle pinnas on kuiv. Kaitsja elavjõule see vaevalt võib muutuda hädaohtlikuks, kuna ta võib aeglaselt tagasi tõmbuda, tulele piiri panna ja põletatud ala taga uuesti positsioonile asuda.

Positsiooni paigutamine metsa sisse, nagu eelolevast selgub, pakub eeskätt soodustusi materjalselt nõrgemale. Kuid tal on ka oma nõrgad küljed. Positsiooni organiseerimine võtab rohkesti aega. Laskeala on äärmiselt piiratud. See nõuab tökete ja tulevõrgu loomisel täpsaid ettevalmistusi. Piiratud vaatlusvõimalused takistavad isegi

väiksemate üksuste juhte jälgida lahingu käiku oma lõigus. Side loomine ja pidamine on raske. Teisest küljest aga oma vägede juhtimise raskusi võib viia miinimumini maastiku tundmaõppimise teel.

Vastupanupositsioon metsa ees. Kui metsaalune võsa ja maastikutingimused teevad võimatuks kaitsele asumise metsa sisemusse, siis vastupanupositsiooni eelserv tuleb valida küllaldasse kaugusesse metsa ette.

Et vaenlasel ei oleks võimalik oma tule suunamisel metsa ees asuvale positsioonile kasutada seda reljeefset märki, mida metsaserv pakub, peab positsioon olema vähemalt 150—200 m kaugusel sellest.³⁾ Loomulikult kaotab sellane positsioon varje mõttes soodustused, milliseid mets pakub. Ainult positsiooni sügavusse paigutatud väeosad ja ehitised on varjatud.

Sellane paigutus võib osutada tarvilikuks ka juhul kui metsad esinevad väikeste metsatukkadena, mille oma alla võtmine võiks hädaohtlikum olla kui paiknemine lagedale. Siiski tuleb silmas pidada, et tähendatud positsiooni paigutus on soodus ainult juhtumil, kui kaitsjal on kasutada küllaldaselt suurtükiväge ja teisi võitlusvahendeid.

3. Kaitsepositsiooni organiseerimisest.

Maailmasõja algul kaitsepositsioon organiseeriti ühel joonel. Suurtükiväe tule mõju suurenemisega kerkis üles vajadus anda kaitsepositsioonile sügavust. Praegu koosneb kaitsepositsioon reast sügavusse järgustatud positsioonidest, millised peale selle evivad kohalikku sügavust.

Suurtükiväe tuli, sundides kaitsepositsioonile otsima sügavust, esineb metsas nõrgalt. Seepärast metsas on võimalik ja piiratud laskealade tõttu ollakse sunnitud positsioonide sügavust vähendama. Nagu üksikute positsioonide sügavus metsas on väike, nii ka kogu kaitsepositsiooni sügavus kujuneb väiksemaks kui lahtisel maastikul. Varud tuleb tuua lähemale, et nad kiirete vastulöökidega võiksid asendada nõrka tuld.

Kaitsele asumisel metsa servale viiakse vastupanupositsioon moondamise eesmärgil kas 100—150 m metsa ette või 50—100 m metsa sisse.⁴⁾ Seda selleks, et vältida vastase suurtükiväele metsaserva tulistamisel sinna paiknenud kaitseorganite tabamist.

Relvade enamik paigutatakse vähe met-

Puutõkke moodustamine.

sa sisse, nii et nad võiksid tulistada metsa ette, tarbekorral selleks puhastades metsa. Metsast väljaulatuvad nurgad korraldatakse flankeeriva tule andmiseks. Teisest küljest peab just samade nurkade kaitse olema ise väga tugev, sest just sinna suundub kõigepealt vastase kallaletung.

Suurtükiväe paigutus oleneb metsa sügavusest. Ta võib asuda metsas leiduvatel lagendikel või metsa taga. Osa suurtükke võidakse tuua vastupanupositsiooni eelservale.

Vastase pealetungi pidurdamiseks tuleb luua ohtralt tõkkeid. Metsa serv tuleb läbi punuda traadiga. Teedel ja sihtidel luuakse tõkkeid soomusmasinate vastu. Seejuures tõkkes ei pea ainult vastase edasiliikumist pidurdama, vaid teda juhtima ka flankeeriva tule alla.

Julgestuspositsiooni organiseerimine toimub harilikel alustel.

Kaitsele asumisel metsa tuleb püüda võtta vastupanupositsiooni eelserva sisse ühelt poolt passiivseid läbistamatuid metsa-alasid, kuna teiselt poolt tuleb kasutada olemasolevaid lagendikke, raestikke ja ristteid ning -sihte, mis soodustavad nii jalaväe kui suurtükiväe tuld.

Vastupanupositsioon metsas organiseeritakse jalaväe vastupanupesadena, mis on asetatud võimalikult malekorras. Vähed kaitstakse flankeeriva tulega ja tõketega. Vastupanupesade jaoks ehitatakse erilised metsas kohased varjendid — blockhausid ja ümbritsetakse traattõketega.

Blockhause kasutasid näiteks inglased 1918/19. a. Arhangeeli rindel. Nende vallutamine nõudis raskeid kaotusi pealetungijalt. Ka punavägi hakkas neid hiljem kasutama ja varustas oma kaitsepositsioonid näiteks Kodiši küla juures blockhausidega. Valge-

³⁾ „Suomen Sotilasaikakauslehti“ 1926, lk. 460.

⁴⁾ S. Smirnov: „Boi v osobõh uslovijah“, Moskva 1935, lk. 55.

tel vägedel ei läinud korda tähendatud kaitsepositsiooni vallutada, ehkki nad peagu täielikult selle haarasid, sest varude vastu-
löögiga seljatagusse sundisid punased nad taanduma.⁵⁾

Teed ja sihid võetakse tugeva kuulipildujate ja suurtükiväe tule alla. Suurtükiväge kasutatakse peamiselt käsutusesuurtükiväena.

Kunstlikkude tõkete ehitamine on metsas kerge, mispärast neid kasutatakse laialdaselt. Ka annab häid tagajärgi nende rajoonide gaasitamine, kust vaenlane tõenäoliselt läbi tuleb.⁶⁾

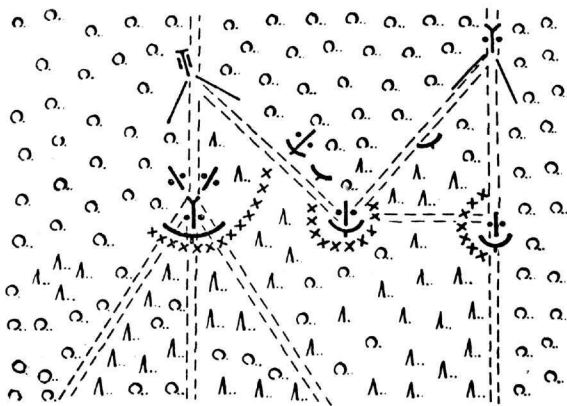
Julgustuspositsioon nihutatakse metsa servale.

4. Kaitselahingu läbiviimisest.

Ootamatused pealetungija poolt on metsas alati võimalikud. Seepärast kaitsja julgestus- ja luureosad peavad metsas teotsema eriti aktiivselt. Aktiivset tegevust võimaldab mets.

Tule organiseerimine satub metsas suurtele raskustele, seepärast suureneb manöövri tähtsus. Mida ebasoodsam on maastik tulistamiseks ja mida vähem aega on kaitse korraldamiseks, seda rohkem peab kaitsja oma tegevuses toetuma löögile, seda lähemal ja suuremad peavad olema varud. Kaitsetegevus muutub aktiivsemaks kui normaalmaastikul.

Õnnestub vaenlasel tulejärgust läbi murda, ei tohi tulemõju veel otsas olla. Tagasi surutud vastupanupesad ei taandu paaniliselt, vaid jätkavad võitlust edasi. Seisab ju tõkete ja tule tähtsus metsas peamiselt selles, et pidurdada kallaletungi kiirust ja säästa aega vastulöögi läbiviimiseks.

Skemaatiline vastupanupositsiooni kuju.

Kaitse kujuneb metsas liikuvamaks kui lahtisel maastikul. Liikuvust peab juhatus püüdma alal hoida kõigi abinõudega. Kes-
tab lahing kauemat aega, siis tuleb metsa ja öö kattel vastupanupositsiooni eelserva mõnes kohas ettepoole nihutada, teisel tagasi tõmmata, et pealetungija järgmisel päeval seisaks sootuks muutunud taktikalise olukorra ees.

Tiibade julgestamisele tuleb pöörata suurt tähelepanu.

5. Üldine kokkuvõte.

Mets kergendab võitleja olemasolu kaasaja lahingus, sest tema füüsilist ja moraalset vastupanu mõjutavad lahtisel maastikul üha tugevamalt moodsad võitlusvahendid, milliste mõju metsas piirab või täielikult välja lülitab. Kui lahtisel maastikul võitleja on vastase tule tõttu sunnitud pikemat aega seisma tegevuseta, mis teda moraalselt kurnab, siis metsas võib võitleja liikuda ja leida endale tegevust. Väeüksuste tihe kooshoidmine metsas kergendab võitu saada hingelistest mõjutustest.

Ka on juhtimine metsas soodsam kui lahtisel maastikul. Lahtisel maastikul üksuste suurte laiuste ja sügavuste juures nõrgeneb tunduvalt juhi mõju. Lahingu raskuspunktides on lahtisel maastikul sidepidamine väeosas kui ka väeliikide vahel raske. Vaatlust takistab sageli suits ja tolm.

Varude õigeaegne juurdetoomine on lahtisel maastikul seotud üha suuremate kaotustega ja raskustega. Samuti on raske teostada varustamist. Mets seevastu kergendab liikumist ja varustamist; ta võimaldab juhti avaldada alatist mõju väeüksustele ja lahingukäigule.

Kõigest sellest järeldub, et tulevikus, isegi vastu kõrgema juhatause tahtmist, ikka sagedamini ollakse sunnitud kandma lahingutegevust metsa. Samuti selgub eestoodust, et väikeste inim- ja materjalressurssidega varustatud, kuid moraalselt tugevale ja vastavalt väljaõpetatud sõjaväele loob kinnine maastik olukorra, mis osaval kasutamisel tasakaalustab vastase arvulist ja materjalset ülekaalu.

⁵⁾ K. Schildbach: „Boevõje deistvija v lesah“, lk. 59.

⁶⁾ Major I. Kasak: „Taktika“, Tallinn, 1930, lk. 311.

Sõjagaasi kasutamine ja selle mõju sõjategevuses välissõjakirjanduse valgusel.*)

Kapten A. Saluste.

d) Kaitsel.

Sg-a on võimalik murda kaitsel asuva vastase vastupanu sageli kergemini kui mõne teise relvaga. Kui kaitsesüsteemi tugevaid kohti gaasitatakse järjekindlalt sööbegaasiga, siis on seal püsimine peagu võimatu. Maastik ja kaitseehitised, mis sg-a üle kasutatud, ei võimalda seal ka g-kindlas riietuses pikemaajalist püsimist. Kui tugevamad ja soodsamad kohad kaitsesüsteemis on neutraliseeritud, võib see põhjustada terve kaitsepositsiooni kokkuvarisemist, eriti siis, kui pealung teostatakse soomusjõudude toetusel.

Kaudselt soodustab sg-i tarvitamine alati kaitsepositsioonide vallutamist. Kui sg-i on kasutatud ainult niivõrra, et see sunnib kaitsjaid torbikuisse, siis on sellega juba tunduvalt nende mõju vähendatud, mis soodustab kallaletungi. Kallaletungi edust sel juhul tuleb kirjutada osa sg-i arvele.

e) Taandumisel.

Vastasest lahtikiskumine sünnib enamasti pimeduse kattel. Kui lahtikiskumist on märgatud, võidakse moodustada lennukite ja ettevalmistatud suurtüki- ja miinipildujatulega taandumisteedele sööbegaasi laiike ja ribasid. Gaasitatud alade avastamine öösel on väga raske. Gaasitatud aladest läbimine viib aga kindlasti teatud protsendi taandujast rivist välja. Ei ole ka sugugi kindlustatud, et taanduvad kolonnid otseselt ei satuks sg löökide alla. Neil juhtudel on tagajärjed samad kui lähenevate kolonnide gaasi alla sattumisel.

f) Jõgedele forsseerimisel.

Sööbegaasi tarvitamine jõe forsseerijate vastu võib avaldada väga suurt mõju. Kui on oodata jõe forsseerimist, siis on võimalik ja kasulik katta omapoolset jõekallast sööbegaasiga. Eriti kasulik on kata neid kohti, missugused soodustavad vastase tegevust. Üle jõe pääsenud meeskond, maastikule laiali paiskudes, on sunnitud kaitsja tule mõju tõttu end maas hoidma. Tugevalt gaasitatud maastik ei jäta täiesti mõjutamata ka g-kindla riietusega mehi, sest relvi ja rakmeid pole võimalik kaitsta täiel määral sg-i eest.

Samuti on ka tugevasti sg-i vastu kindlustatud (g-riietuses) meeskond tegevuses kaunis võimetu. Gaasitatud alade vältimine või puhastamine forsseerimisel on peagu võimatu. Alanud forsseerimist võib samuti tugevasti sööbegaasiga mõjutada forsseerijapoolsele kaldal. Forsseeritavates kohtades kaetakse maastik lennukeilt, suurtükkidest või miinipildujaist sööbegaasiga. Gaasi tarvitamise paremuseks on, et ei nõua nende kohtade alatist tulistamist ja mõju on kindlasti sama või suurem kui hariliku laske- moonaga tulistamisel. Gaasitatud alade moodustamisel tuleb arvestada tuule suunda ja vahemaad oma osadest, et sg ei muutuks endale ohtlikuks. Ka teiste sg-de tarvitamine, kui tuul seda võimaldab, annab tulemusi, sest sunnib vastase torbikuisse, mis forsseerimise edu kindlasti halvab.

C. SÕJAGAASI KASUTAMINE TAGALAS.

1. Sg-i kasutamise võimalusi tehniliselt.

Maailmasõjas jäi kaugem tagala sg-st mõjutamata, sest sg-i levitamise tehnika polnud arenenud veel niikaugele. Sõja lõpul, mil lennuvägi oli juba tugevasti arenenud, pooldati vaadet, et vastase tagalat lennukeilt gaasitada, kuid tegelikkuseni siiski ei jõutud.

Pärast maailmasõda on kerkinud eriti hoogsalt esile „õhukeemilise“ sõja küsimus. Eriti on propageerinud ja suurt tulevikku sellele ennustanud vastavad eriteadlased. N. Venes — J. Fišman, Bubikov jt.; Ameerikas kindr. Fries; Saksas — Hanslian; Tšehhoslovakkias major Schmidt ja palju teisi.

On kindel, et nii kaasaja- kui tulevikusõjas õhuvägi etendab suurt osa, eriti kaugemas tagalas — elu- ja tööstuskeskustes. Tõenäoliselt kasutab õhuvägi ka rünnakuiks sg-i, mis tehniliselt mitmeti teostatav.

— Sg-i levitamine lennukilt pommides võib sündida kas hetke- või lentsüütajatega pommidega. Pomme võidakse täita nii püsivate kui kiiresti haihtuvate sg-dega. Pommide suurus on kõikumine 10 kg kuni mõnisada kg.

Hetksüütajaga pommid lõhkevad kõva eseme vastu sattumisel ja paiskavad laiali sg-i kas vihmana, uduna või g-pilvena. Sööbegaasiga kaetud pindala suurus ja sg hulk

*) Vt. „Sõdur“ nr. 28 s. a.

Sanitaarkolonel

Oskar Liik VR I/2 †

23. juulil s. a. varises manalasse pikalise haiguse tagajärjel Sõjaväe Keskhaigemaja ülemarst san.-kolonel Oskar Liik VR I/2.

Lahkunu sündis Hiiumaal Kärdlas 25. 01. 1886. Lõpetas Tartu Ülikooli arstiteaduskonna 27. 05. 1913. Võttis osa maailmasõjast arstina endise Vene sõjaväe koosseisus. Teenis rahvuslikkudes väeosades diviisi haigemaja vanema ordinaatorina 1918. aasta algusest kuni rahvuslikkude väeosade likvideerimiseni saksa okupatsioonivõimude poolt. Vabadussõja ajal teotses 1. Tallinna Sõjaväehaigemajas vanema ordinaatorina, ülemarsti abi kohustetäitjana ja hiljem ülemarstina. Sõjaväe Keskhaigemaja ülemarstiks määrati 01. 04. 1927. Sanitaarohvitseriks san.-kolonelleitnandi auastmes nimetati 24. 11. 1922, san.-koloneliks kõrgendati 24. 02. 1927. Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest annetati talle I liigi 2. järgu Vabaduse Rist. Peale selle evis ta Kolkaristi III klassi teenetemärgi, Eesti Punase Risti II järgu 1. ja 2. astme teenetemärgid ja endise Vene Stanislaose 2. ja 3. järgu ning Anna 2. ja 3. järgu ordenid.

San.-kolonel O. Liik, VR I/2.

San.-kolonel Liik'i tunti kui suurte kogemustega eriteadlast oma alal. Oma sõbralikkuse ja tasakaaluka käitumisega suutis ta võtta üldise lugupidamise nii sõjaväelaste keskel kui ka seltskonnas.

Puhka rahu, väsinud kaasvõitlejal

In memoriam.

Pikaldase neeruhaiguse tagajärjel lahkus meist 23. juulil s. a. Sõjaväe Keskhaigemaja ülemarst san.-kolonel O. Liik. Ehk küll see kurb juhtum ei tulnud meile — sõjaväearstidele — ootamatult, lebas ju kadunu haigevoodel kolm kuud, mõjus ta siiski meie tunneteile nii rusuvalt ja tahtmatult esildas elumõtte kurbloomust ning saatuse halastamatust, mis sündis meist lahkuma parimat kaasvõitlejat ja sõpra.

Raske löök tabas kadunu perekonda: abikaasat ja kolme alaealist last, kes kaotasid armsa ja hoolitseva eluseltsilise ja isa.

Suure kaotuse osaliseks on saanud sv. arstide pere, eeskätt aga nende ridade kirjutaja, kes Vabadussõja algpäevilt seni ajani on töötanud koos kadunuga ning korduvalt võinud veenduda tema raugemata hoolest, kohusetruudusest, töönnust ja kogemusrikkusest sanitaarteenistuse alal.

Vabadussõja algpäevil asus kadunu ordinaatorina teenistusse I Tallinna sv-haigemajja ja 5. jaanuarist 1919. a. nimetati ta sama haigemaja ülemarstiks, millisel kohal teenis surmani, andudes täielikult haigemaja korraldamise tööle arstina-administraatorina.

Meie — sanitaarohvitserid — ütleme kadunule südamlikemaid tänusõnu, sest ta oli meile elavaks ceskujuks oma töökuuse ja kohusetruudusega. Loomult tagasihoidlik ja heatahtlik, oli ta äärmiselt õiglane alluvate hindamisel, nõudes neilt ka õiglast ja kohusetundelist suhtumist sv-teenistusse.

Pole kerge juhtida asutist, nagu seda on Sõjaväe Keskhaigemaja. Selle juhtimine vajab haigemaja ülemarstilt alatist tundlikku psüühilist pinget, et mitmesuguseid esineda võivaid väärnähteid vältida ja heatahtlikult ning positiivselt neid lahendada.

Oles rahulik ja äärmiselt korrektne käitumises, järjekindel, täppis ja põhjalik oma töös, mõjutas ta alluvaid positiivsele tööle karmuseta ja välise surveabinõudeta.

Parim mälestus kui tublist, õiglasest ja sõbralikust inimesest, usaldusväärsest ja distsiplineeritud sanitaarohvitserist. See tunne püsib kustumatult meis kõigis, kel kadunuga oli kokkupuuteid.

Puhka rahu, armas sõber, vaba kodumaa mullas.

M. Jervan,
San.-kindralmajor

m² oleneb pommi suurusest. Harilike 10—15-kg pommi juures on gaasitatud pindala suurus 300—1200 m² ja sg hulk keskmiselt 15—20 gr m² peale. Selline sg-i hulk on küllalt mõjuv tõsiste mürgituste tekitamiseks. Helksüütajatega varustatud pommidega suurema maa-ala täielik sg-ga katmine nõuaks palju pomme ja on raskesti teostatav, kuid see pole ka vajalik, sest tihedalt moodustatud sg-i laikudest tekkivad sg-i aurud muudavad kogu rajooni teotsemiskõlbmatuks.

Helksüütajaga pomme võidakas kasutada nii elavjõu vastu kui maastiku ja esemete gaasitamiseks. Eriti eduga võiks neid kasutada elukeskustes.

Lendsüütajaga pommid täidetakse sööbegasiga. Lendsüütajaga pommid viiakse lõhkemisele 100—300 m kõrgusel märgist. Lõhkemisel paiskub vedel sg laiali ja langeb maha juba gaasivihmana või -uduna. Selle gaasitamiseviisiga võidakse katta vähe- ma sg-i kuluga suuremat pindala kui helksüütajaga pommidest. Eriti soodus on lendsüütajatega varustatud pommidega elavjõu koondiste ja lageda maastiku gaasitamine;

— Sg-i levitamine lennukilt vihmana või uduna on teostatav ainult madallennult kõrgusteni kuni 600 m.

Lennuk varustatakse sööbegaasi anumaga, mis võib mahutada kuni 1 tonn sg-i. Märgi kohal sg kas lastakse anumast vabalt välja voolata või surutakse anumasse tekitatud surve (sõhappepudelid) toru kaudu välja joana või udustatult.

Ameerika andmeil võib 250—300 m kõrguselt 300 kg sööbegaasiga gaasitada pindala, mille suurus on 275×1300 m.

N. Vene andmeil pärituult lennul maa-ala, mille suurus on 100×300 m, ja vastu- tuult lennul 300×800 m.

Sg langeb maha kolmes kihis: vihm, udu ja aur. Põhimõtteks on, et m² peale langeks 10—15 gr sg-i; siis tekib soodsa temperatuuri juures juba nii tugev g-aurude koondis, et paari-kolme hingetõmbe juures viib torbi- kuta inimese rivist välja. Ameerikas teos- tatud katsete tulemusena sg-de valamine lennukilt on osutunud mõjuvaimaks gaasi- tamiseviisiks.

2. Sg kasutamisevõimalusi varude vastu ja selle mõju.

Suurtükivägi ja miinipildujad oma las- keulatusel võitlevad sg-ga varude vastu samadel põhimõtetel kui rindel teotsevate osa- de vastu. Kaugemal koonduvate ja liiku- vate varude vastu astub võitlusse peamiselt lennuvägi. Nagu ka lennuväe gaasitamise

tehnilistest võimalustest nähtus, osutub see eriti tõhusaks, sageli tõhusamaks kui ühestki teisest relvast. Seda tõestavad ka Ameerikas 1928. aastal korraldatud katsed, millede koh- ta Wiese annab järgmisi andmeid:

Lagedale maastikule oli üles seatud 148 inimsuurust märklauda, milliseid tulistati lennukilt, kuulipildujaist ja pommitati bri- sant- ja g-pommidega. Tulemused olid:

- kuulipildujaist tabamusi 9,2%;
- brisant-pommidest 33,1% ja
- gaasipommidest 51,4%.

Teine kaitse sooritati Chemical Warfare School'i 172 õpilase-ohvitseriga. Nad moo- dustasid 150 m pikkuse rännakukolooni, ke- da ründas lennuk sg-i valamiseega. Ohvitse- rid olid teadlikud katses ja pidid lennuki il- mumisel laiali jooksma ning võimalust möö- da varjuma. Tulemused olid, et sg-ga kok- kupuutunuid oli 100%, neist 94,2% otseselt langevast sg-i vihmast ja gaasitatud maasti- kust ja 5,8% — gaasitatud maastikust.

Inglise g-määrustikus on ka rõhutatud sellaseid g-rünnaku võimalusi igal ajal ja ilmastikul.

Sellaste rünnakute võimalusi kinnitasid ka teated Itaalia—Abessiinia sõjategevusest. Näiteks: 03. 04. 36 teatab „Times'i“ erikirja- saatja, et Koorami ja Asangi järvede juures on itaallased ohtrasti kasutanud ipriiti ka lennukilt kallamise teel, mis on väga palju ohvreid nõudnud. „Völkischer Beobachter'i“ erikirjasaatja andmeil on abessiinlaste kao- tused olnud sõja algusest kuni 20. 04. 36 — 50.000 inimest, neist 15 000 sg-ist hukkunud.

Kui vahest kaldutakse arvama, et õhutõr- je olemasolul nii madalalt lennukite ründa- mine on küsitav, siis ei ole see küllalt paika- pidav. Kui on lennukilt klp niitevtulista- mine võimalik, siis on seda ka sg-ga piser- damine.

Mitte ainult otseselt sg vihm ei mõjuta elavjõude, vaid ka gaasitatud maastik. Teid ja maastikku, kus igasugune õhutõrje puu- dub, on vastasel võimalik alati gaasitada ja sellega saavutada vägagi suurt mõju.

Võiksime võtta siin näitena, et vastane on gaasitanud hõreda puude ja põõsastega maastikul tee ja selle ümbruse. Kui seda teed kasutab kolonn, kes oma liikumist iga- külgselt julgestab, avastab ta ka gaasitamise ning degaseerib tee liikumiseks. Teeäärse maastiku puhastamine käib aga talle üle jõu ja pole ka eriti vajalik. Kui aga kolonni rün- davad ajal, mil ta on degaseeritud teel, vas- tase lennukid või võetakse ta suurtükitule alla, siis tee kokku jäädes oleks kaotused kindlasti suured, kuid gaasitatud maastikule laiali joostes oleks need veelgi suuremad.

Võidakse ju väita, et inimesi võib kohe pärast sööbegaasiga kokkupuutumist kas puhastada või riided vahetada. Praktiliselt pole see kunagi g-ohuta ja sageli üldse on läbiviidamatu. Teatud määral võib meeskondi sööbegaasi vastu kaitsta, neid varustades g-kindlate sukkade ja mantlitega, kuid mitte täielikult. Praktika on näidanud, et jätkub mõnest sg-i pisarast, mis kehasse sööbumisel inimese teatud ajaks rivist välja viib.

Sg-ga varude vastu võideldes ei mõjutata mitte ainult elavjõude, vaid aeglustatakse ja takistatakse ka tegevust. Kui soodsad varude koondumiskohad ja liiklemisteed ja -suunad on gaasitatud, siis sg-i mõjust hoidumiseks tuleb neid avastada ja siis neist mööduda või neid degaseerida. Gaasitatud alade avastamine, nende märkimine kui ka degaseerimine on väga aeganõudvad tegevused, mis mõnelgi juhul varude kasutamise mõttes võivad saada saatuslikuks lahingukäigule.

Sg-i kasutamine mõjutab ta tegevust siis, kui sunnib õhukaitse-relvade meeskondi torbikuisse. Torbikuus on raskendatud nii vaatlus kui ka tulistamine, mis omakorda võimaldab suurema eduga vastasele õhurünnakute teostamist.

3. Sg-i kasutamise võimalusi elukeskuste vastu ja selle mõju.

Kõige tõenäolisemalt kannatavad tulevikusõjas õhurünnakute all just elu- ja tööstuskeskused. Seda tõendavad teated kaasaja sõjategevusest — Itaalia-Abessiinia, Hispaania ja Hiina-Jaapani sõda. Õhurünnakuid võidakse teostada ühes lõhke- ja süütepommidega ka kiiresti haihtuvate või püsivate sg-ga.

Kui oletada, et koos brisantpommidega heidetakse elukeskuste mõnikümme g-pommi, siis tekkiv g-koondis võib halvata hulgaks ajaks kaunis suure rajooni tegevust ja nõuda ka ohvreid. Kindlasti on rünnaku mõju palju suurem kui sama arvu brisantpommidega. Peame pidama meeles, et g-pommid täidavad ka siis oma ülesande, kui nad otseselt märki ei tabanud, kuna lõhkepommide mõju sel juhul on kaunis väike. Brisantpommidega rünnaku lõppedes võivad inimesed kohe varjetest välja tulla ja tege-

Maastiku puhastamine sõjagaasist (degaseerimine).

vust jätkata. Sg-i, eriti sööbegaasi rünnaku lõppedes, tuleb aga, enne kui tegevust normaalselt võib jätkata, tänavad, majad jne. sg-st puhastada. Sg-i puhastamine asulates on aga eriti raske ja aeganõudev. Sg-i valamisel elukeskustele on tagajärjed veel suuremad, sest katuste, seinte, puude jne. puhastamine on väga raske ja auramine kestab võrdlemisi kaua. Pikaajaline tegevuseseisak halvab aga tugevasti nii majandust, kui rahva moraali. Eriti halvavalt mõjub gaasitamine neis elukeskustes, kus sünnib väeosade formeerimine.

D. SÕJAGAASI KASUTAMISE MÕJU SÕJATEGEVUSELE.

a) Materjalne (majanduslik).

Sg-i ohu kartusel püüavad kõik riigid juba rahu ajal korraldada jõudumööda g-kaitset. Eeskujuliku g-kaitse korraldamine nõuab võrdlemisi suurt majanduslikku kulu, eriti sõja ajal.

Sõjaväe ja rahva varustamine korralike g-torbikutega ja vajaliku meeskonna varustamine g-riietusega nõuab riigilt juba rahu ajal kaunis suurt kulu, sest see varustis vajab võrdlemisi lühikese aja jooksul uuendamist. Eriti kulukaks läheb individuaalne g-kaitse korraldamine sõja korral, kus sg-st massiliselt saab rikutud nii harilikku kui g-varustist.

G-kaitseks on liiga vähe ainult torbikuist ja g-ülirikondadest, vaid lisaks tuleb:

- soetada küllaldasel arvul mitmesuguseid g-alarmi, g-luure, meteoroloogია, esmasabi ja degaseerimise vahendeid;
- korraldada rindel ja tagalas g-kind-

- laid varjendeid ja sisustada neid vastavalt g-kaitse nõuetele;
- soetada küllaldaselt hulgal degaseerimis- ja ravimisaineid;
 - välja õpetada nii rinde kui ka tagala jaoks g-kaitse üksusi;
 - korraldada g-kaitse varustise hooldamist, korrastamist ja transporti;
 - korraldada sg-st kannatanuile ravi ja
 - korraldada loomade, toitainete, joogivee ja teiste elutarvete g-kaitset.

Need tegurid nõuavad kulusid, mis meile otseselt silma ei torka, kuid on küllaltki suured — eriti sõja ajal.

Lisaks loetletud kuludele võib tekitada sg veel võrdlemisi suurt majanduslikku kahju tööstuse ja kaubanduse (liikluse) halvamisega. Gaasitamise tagajärjel kaotsiläänud töötunnid ning teised eluavalduste seisakud ja halvamisid tekitavad riigi üldmajanduslike seisundile võrdlemisi suurt kahju.

Kõik eesloetletud kulud kokku mõjutavad riigi majanduslikku kandejõudu, millest aga suurel määral oleneb sõjategevuse edu.

b) Moraalne.

Sagedased sg-i rünnakud ja alatine sg-i oht igal pool (gaasitatud teed, maastik, asulad jne.) võib tugevasti halvata sõjaväe ja rahva meeoleolu ja võitlustahet. See kahju võib aga kujuneda väga suureks — sõja kaotamiseks.

E. KOKKUVÕTE.

Sg kasutamise ja selle mõju kohta võiks kokkuvõtetult ütelda:

- sg on erivõitlusvahend kõrgemate juhtide käsutuses;
- sg-i võib edukalt tarvitada märkide vastu, mis oma asetuse suhtes on kättesaamatud tulirelvadele ja otseselt vastase elavjõu vastu;
- sg-i kui abirelvaga võib asetada vastast olukorda, mis põhjustab suuri elavjõu kaotusi teiste relvade tule all;
- sg võib halvata, aeglustada ja isegi takistada vastase sõjalist tegevust;
- sg võib tekitada tunduvat materjalset (majanduslikku) kahju;
- sg võib suurel määral halvata rahva kui sõja kandejõu võitlustahet;
- sg-i mõju ajas ja ruumis on suurem tulirelva mõjust ja ta tarvitamine on odavam ja sageli tõhusam tulirelvast ja
- sg-i mõju vähendamiseks tuleb teda juba rahu ajal hästi tundma õppida ja püüda igakülgsest sõjaväe väljaõppesse rakendada.

Allikad: J. Fišman — Gazovaja voina; Sapošnikov A. V., prof. — Himižeskie sredstva napadenija i himižeskaja zašita; Hanslian und Bergendroff — Der Chemische Krieg; Hanslian Rud. — Der Chemische Krieg; J. Fišman — Vozdušno-him. oborona tola; Mure — Himia i voina; Fr. v. Tempelhoff — Gaswaffe und Gasabwehr.

Vastus kapten A. Rääk'ile.

Veel meie suurtükiväe käsirelvade laskeasjanduse väljaõppe seisukorrast.

Kapten A. Nõmm.

„Sõduris“ nr. 20-21 s. a. ilmunud artikkelis kapten A. Rääk toob mõningaid vastuväiteid ja selgitusi „Sõduris“ nr. 14-15 s. a. avaldatud minu kirjutise kohta. Ta kirjeldab meie suurtükiväes püssilaskmise alal maksvaid nõudeid, ajateenijate saavutisi ja põhjusi, mis pidurdavad paremate tagajärgede saavutamist. Seejuures ta jätab aga täiesti puudutamata õppekavades käsirelvade laskeasjandusele ette nähtud ja tegelikult kulutatud õppeaja küsimuse. Meie lühikeses teenistusaja juures aja element evib aga väga suurt tähtsust ning annab kogu probleemile hoopis teissuguse ulatuse ja ilme. Peale selle A. R. kirjutis sisaldab veel teisigi

ebatäpsusi ja minu arvates väga vaieldavaid arvamusi.

Kuna käsirelvade laskeasjanduse probleem meie suurtükiväes praegusajal on väga akuutne ja evib suurt tähtsust kogu suurtükiväe väljaõppe ning lahinguväärtuse seisukohalt, toon siin mõningaid vastuväiteid A. R. arvamustele.

1. Käsirelvade laskeasjanduse õppekavades ette nähtud õppeaeg.

A. R. võrdleb välisuurtükiväe ajateenijate saavutisi käsirelvade laskeasjanduse alal teiste väeliikidega ja ütleb: „Ei usu, et väli-

suurtükiväe erialaline väljaõpe oleks niivõrra raskem ja aeganõudvam pioneride, merekindluste, õhukaitse ja soomusrongide patareide, eriti aga sideüksuste väljaõppest, et ei suudeta täita käsirelvade laskeväljaõppe alal eeskirjalisi minimaalnõudeid.“

Alljärgnevas püüan selgitada, et A. R. see väide ei pea paika.

Igas väeliigis rõhuv enamik õppeajast määratakse tähtsamate erialaliste õppeainete läbivõtmiseks, kuna vähem tähtsatele õppeainetele määratakse tunde niipalju kui võimalik. Ühe või teise õppeaine tähtsust ja raskust antud väeliigi väljaõppes iseloomustab õppekavas sellele õppeainele ette nähtud tundide arv.

Käsirelvade laskeasjandusele (relvade ja laskemoona tundmaõppimiseks, käsitsemise ja laskeharjutusteks jne.) on praegu kehtivates õppekavades õppeaega järgmiselt:

Väeliik või väeosa	Tundide arv		
	noortekursusel	reamkursusel	kokku
Välisuurtükivägi	42	40	82
Soomusrongi - patareid	42	40	82
Merekindlused	55	55	110
Sidepataljon	70	51	121
Pioneeripataljon	85	104	189
Jalaväe laskuriosad	110	215	325

Õhukaitse-suurtükiväegrupi suurtükiühikutest on iga kutse väljaõpetamiseks eraldi õppekava, kusjuures noortekursusel on umbes 60 tundi ja reameestekursusel umbes 80 tundi käsirelvade laskeasjandust.

Toodust nähtub, et välisuurtükiväes ja soomusrongide patareides on õppekavade järgi ühepalju käsirelvade laskeasjanduse tunde, kuna kõigil teistel on tundide arv märksa suurem. Noortekursuse ajal käsirelvade laskeasjanduse tundide arv on Merekindlustes 31%, Õhukaitse-suurtükiväegrupis 43%, Sidepataljonis 67%, Pioneeripataljonis 102% ja jalaväe laskuriühikutest 162% võrra suurem kui välisuurtükiväes.

Reameestekursuse 9 kuu kohta välisuurtükiväes on ainult 40 tundi ehk keskmiselt igal nädalal ainult 1 tund käsirelvade laskeasjandust. Igaüks teab aga, et püssilaskmisel saavutatakse häid tagajärgi vaid siis, kui käsitsemisdrilli ja laskeharjutusi teostatakse pidevalt. Püssilaskmise tagajärjed olenevad peamiselt järjekindlast drillist. Ühest tunnist nädalas ei jätku selleks.

Välisuurtükiväe olukord erineb suurtükiväe teistest osadest ja teistest väeliikidest veel sellega, et välisuurtükiväe ajateenija

tööpäev on palju pikem ja vaba aega tal on palju vähem kui teistel. Välisuurtükiväe ajateenijal kulub palju aega talliteenistuseks (hobuste puhastamine, söötmine ja jootmine), hobuse- ja suurtükirakmete puhastamiseks ja korrashoiuks. Peale selle kulub palju aega veel suurtükide, optiliste ja tulejuhtimisabinõude, sidevahendite jne. korrashoiuks. Hobuste olemasolu tõttu suurtükiväe ajateenijail on ka palju rohkem majanduslikke töid kui näiteks jalaväes. Talliminekuks välisuurtükiväe ajateenijate hommikune äratus on harilikult umbes 1—1,5 tundi varem kui neis väeosades, kus ei ole hobuseid. Üldiselt võib ütelda, et välisuurtükiväe ajateenijal peagu polegi vaba aega ning ta teenistus on märksa raskem kui näiteks jalaväes. Õhukaitse-suurtükiväegrupis, soomusrongide patareides ja merekindlustes pole hobuseid, mistõttu sõduril on rohkem vaba aega ja seda on võimalik kasutada käsirelvade laskeasjanduse taseme tõstmiseks. Sõdurite vaba aja arvel välisuurtükiväes pole võimalik teha midagi.

Kokku võttes näeme, et välisuurtükiväes on käsirelvade laskeasjanduse väljaõppeks palju vähem aega ja võimalusi kui suurtükiväe teistes osades ja teistes väeliikides. Vastavalt sellele peaksid erinema ka käsirelvade laskeasjanduse eesmärgid ja nõuded, sest mida rohkem on teatud väeosal või väeliigil õppeaega, seda paremaid tagajärgi ta võib saavutada klassikatsetel ja kontrolllaskmistel.

2. Suurtükiväe ajateenijatele käsirelvade laskeasjanduse alal esitatavad nõuded.

A. R. ütleb, et nõuded, mida suurtükiväe ajateenijad peavad saavutama, on kindlaks määratud Laske-eeskirjas jalaväerelvadele I-A vihik (L. E. I-A) § 20 ja Sisemäärustiku § 50. Ta tsiteerib ainult L. E. I-A § 20, kusjuures targu ta jätab tsiteerimata ühe väga olulise lõigu. Seepärast vaatleme neid eeskirjalisi nõudeid ja aluseid veidi üksikasjalikumalt.

Neist alustest SM evib suurema jõu, sest ta on seadlus ja kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt. Seepärast algame oma vaatlusi sellega. SM § 50 ütleb järgmist: „Iga sõjaväelane, ametialale ja auastmele vaatamata, on kohustatud tundma käsitulirelvi ja üksikmehe võitlusvõtteid ning oskama neid tarvitada oma asutise, meeskonna ja enese kaitseks“. Seega käsirelvade laskeasjanduse alal SM seab üles ainult enesekaitse nõude, jättes lahtiseks laskekauguse ja -asendite küsimuse.

1934. a. ilmunud L. E. I-A § 20 seadis üles järgmised nõuded:

— Iga sõjaväelane, oma ametialale vaamatamata, peab võima kasutada püssi tabava tule andmiseks vähemalt kuni 300 m ja enesekaitseks.

— Ajateenija kõigis väeliikides peab lasketehnikas saama niivõrra põhjaliku ettevalmistuse, et ta pärast teenistusest vabane mist võiks iseseisvalt jätkata laskmise vaba tahtlikku harrastamist kaitseliidus või laskespordi ühingutes.

— Jalaväes, ratsaväes, soomusrongide ja laväeosades ja pioneriosades lasketehnika kätteõpetamine kõigis põhiasendites tuleb viia lõpule juba noortekursusel. Teistes väeliikides lasketehnika õpetamine sünnib sõduri kogu teenistusaja vältel.

Nende eeskirjaliste nõuete ja aluste analüüsimisel ning üksteisega võrdlemisel selgub, et LE I-A on juurde võetud uus nõue — 300 m kaugusele laskmine. Pealegi see 300 m nõue on asetatud SM toodud enesekaitse nõude ette. Seega 300 m kaugusele laskmise nõue on asetatud esikohale ning muudetud tähtsamaks kui enesekaitse nõue. Märkimist väärib veel asjaolu, et eeskiri ei nõua, et noortekursusel suurtükiväe ajateenija peab läbi võtma kõik põhilaskeasendid. Eeskirja järgi pioneride laskealaline väljaõpe peab teostuma ühel alusel jalaväega. Oma kirjutises A. R. seab aga suurtükiväe ühele alusele pioneridega. Seega ta püüab kaudsel teel ka suurtükiväelt nõuda sama, mida eeskiri nõuab jalaväelt.

Need olid üldistes eeskirjades suurtükiväe ajateenijate suhtes üles seatud nõuded. Peale selle ka suurtükiväe õppekava sisaldab nõudeid, mida ajateenijad peavad suutma täita käsirelvade laskeasjanduse alal.

Praegu kehtiv „Õppekava sõduri aastaseks ettevalmistamiseks suurtükiväes“ määrab ajateenijaile sõjapüssist laskmise alal järgmised nõuded:

— Noortekursuse lõpul kindlate tabamismõuete täitmine distantsidel kuni 100 m lamades käelt ja toelt kõigi laskuritega, rohkem edasijõudnutega aga kõigist põhiasenditest.

— Sundusliku teenistusaja lõpul kindlate tabamismõuete täitmine distantsidel kuni 100 m kõigist põhiasenditest ja distantsidel kuni 200 m — lamades toelt ja käelt.

Õppekava ja LE I-A nõuete võrdlemisel selgub, et õppekava näeb ette maksimaalse laskekaugusena 200 m lamades asendist, kuna LE I-A — 300 m. Tekib küsimus, kas lahinguolukorras meie suurtükiväelastel on vaja ja otstarbekas lasta 300 m kaugusele,

Kas lahingus on vaja lasta kõigist põhiasenditest, s. o. lamades, põlvelt ja püsti asenditest?

Analüüsides suurtükiväelaste teotsemist mitmesugustes lahinguolukordades selgub järgmist. Numbrid teostavad patarei tulepositsiooni enesekaitset vastase jala- või ratsaväe rünnakute vastu normaalselt suurtükist kartetšiga laskmisega või lastes granaadiga rikošetil või löögil. Sõitjatel on küllalt tegemist lähimaavõitluses metsikuks muutuvate hobuste hoidmisega, nii et on väga kahtlane, kas nad üldse saavad püsse kasutada. Telefonistid ja mõõtjad teotsevad sageli üksikult või 2—3 kaupa ja vaevalt neil on kunagi vaja tulistada 300 m kaugusel asuvaid märke, sest nad on oma erialatööga niivõrra seotud, et nad harilikult ei märkagi 300—400 m kaugusel asuvaid märkisid. Sellest nähtub, et lahingus suurtükiväelastel harilikult pole vaja püssist lasta 300 m kaugusele. Suurtele kaugustele laskmist raskendab või takistab ka püsside kvaliteet. Järelikult ka rahu ajal pole vaja teostada laskeharjutusi 300 m kaugusele. Tulevikus tuleks piirduda 150, maksimum 200 m. Suurematele kaugustele laskmiseks ei jätku ka õppeaega.

Lahingus peagu kõik laskmised teostatakse harilikult lamades asendist või nn. eriasendest. Seega lahingu jaoks pole vaja õppida ega harjutada laskmist põlvelt ja püsti käelt asenditest. Püsti käelt laskmise oskust on vaja vahi- või valveteenistuses olevail sõdureil, kus vaja teosteda kiirelt ja lasta üksikuid näpslaske 50 m, maksimum 100 m kaugusele. Sellest järgneb, et peamiseks laskeasendiks suurtükiväe ajateenijatele peaks olema esmajärjekorras lamades ja teises järjekorras püsti asend, kuna põlvelt laskmine võiks hoopis ära jääda.

Ühtlasi vaja meenutada, et suurtükiväelased peavad enesekaitseks oskama püssi kasutada ka madalalt ründavate lennukite tulistamiseks. Lennukite laskmine teostub aga erilistest laskeasenditest, mida LE I-A üldse ei käsitle.

Kõigist eestoodust selgub, et suurtükiväe ajateenijad peaksid oma teenistusaja vältel teostama püssiga laskeharjutusi maapealse märkide pihta kuni 150—200 m kauguseni peamiselt lamades asendist. Peale selle iga ajateenija peaks sooritama mõningaid lennuki või lennukisilueti tulistamise harjutusi. Sellest järgneb, et LE I-A § 20 toodud 300 m kaugusele laskmise nõue pole elujõuline ja peaks kuuluma muutmisele või kustutamisele. Väljaõppe eesmärgid peaksid olema vastavates õppekavades,

Kolonelleitnant

Eerik Parvelt 50-aastane.

6. augustil s. a. saab kolonelleitnant Eerik Parvelt 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Kuressaarest, sündinud 6. augustil 1888. Üldhariduse omandas Kuressaare klassikalises gümnaasiumis, kutse-lise — Venemaal Vladimiri sõjakoolis, mille lõpetas nooremleitnandina 18. (6.) augustil 1911. Endise Vene sõjaväe koosseisus võttis osa maailmasõjast, kus lahingutes sakslaste ja austerlaste vastu sai 2 korda haavata.

Eesti sõjaväes teenib 1919. aasta lõpust.

Kõrgendatud leitnandiks nov. 1914, alamkapteniks — nov. 1916, kapteniks — märtsis 1922, majoriks — veebruaris 1928 ja kolonelleitnandiks — veebruaris 1935. Evib Kotkari IV klassi teenetemärgi ja endise Vene Stanislaoose 3. järgu ning Anna 3. ja 4. järgu ordenid.

Teenistuse ajal on kolonelleitnant Parvelt oma asjatundlikkuse, ettevõtlikkuse ja

Kolonelleitnant Eerik Parvelt.

teovõimsusega üks silmapaistvamaid ohvitseri.

Soovime juubilarile tema 50. hällipäeva puhul parimat tervist, jõudu ja edu edaspidiseks eluks.

3. Klassikatsete ja kontroll-laskmiste laskeharjutused ning nende hindamise alused.

Vaatleme veidi lähemalt neid laskeharjutusi, mida suurtükiväe ajateenijad peavad suutma täita noorte- ja reameestekursuse lõpul ning mida A. R. nimetab „e s k i r j a l i s t e k s m i n i m a a l n õ u e t e k s“. Püüame selgitada, kas laskeharjutuste tingimused ja saavutiste hindamise alused on kokkukõlas õppekavades käsirelvadele ette nähtud tundide arvuga.

Noortekursuse lõpetajaile korraldatakse sõjapüssi-laskuri klassikatset, mis koosnevad laskmisest väikekalibri- ja sõjapüssist. Sõjapüssi-laskuri vastava klassikatse sooritamiseks katsealune peab täitma nii väikekal.- kui ka sõjapüssist laskmise. Kõik noored peavad võtma osa III klassi katsest, mis koosneb kahest osast:

— Väikekalibri-püssist laskmine kolmest asendist à 5 lasku 50 m kaugusele. Katse sooritamiseks on vaja saavutada vähemalt 80 silma.

— Sõjapüssist laskmine lamades käelt asendist 200 m kaugusele 4-lasuline seeria 2 min. vältel. Märgiks on rinnakujuga 7-rin-

giline märklaud, mille ringivahed on 5 cm ja iga tabamus kujusse annab ringisilmadele lisaks 3 silma. Katse sooritamiseks on vaja tabada kuju vähemalt 2 lasuga, kusjuures silmade summa ei tohi olla alla 16.

Noortele, kes III kl. katsel väikekalibri-püssist saavutasid vähemalt 100 silma ja sõjapüssist saavutasid vähemalt 3 tabamust kujusse ja 20 silma, korraldatakse ka II kl. sõjapüssi-laskuri katse. Seejuures väikekalibri-püssi katse eest loetakse III kl. katsel saavutatud tagajärg ja lastakse ainult sõjapüssist igast asendist üks 4-lasuline seeria 1,5 min. vältel järgmiselt:

— Lamades käelt 300 m kaugusele 110×110 cm 7-ringilisse kolmandikkujuga märklauda, mille ringivahed on 5 cm.

— Põlvelt 200 m kaugusele samasugusesse märklauda kui III kl. katsel lamades käelt.

— Püsti käelt 150 m kaugusele ringidega püstikujusse.

Katse sooritamiseks on vaja kõigist 3 asendist kokku saavutada vähemalt 7 tabamust kujusesse ja 48 silma.

Kõigile reservilastavatele ajateenijatele korraldatakse kontroll-laskmine sõjapüssist. Sel kontroll-laskmisel lastakse lamades käelt 300 m, põlvelt — 200 m ja püsti käelt 150 m kaugusele, igast asendist 4-lasuline seeria 1,5 min. vältel, s. o. sama harjutus, mis II kl. katsel.

Klassikatsete tingimustest nähtub, et juba noortekursuse lõpul suurtükiväe ajateenija peab laskma kõikidest põhilaskeasenditest. Sõjapüssist kõik noored peavad laskma lamades käelt 200 m kaugusele, kuna õppekava näeb ette ainult 100 m kaugusele laskmist. Veel rohkem. A. R. imestab, et ainult 2% suurtükiväe noori suutis k. a. jaanuaris täita II kl. täiskatse. Sellest järgneb, et klassikatsete tingimused pole kokkukõlas õppekavaga ja sisaldavad suurtükiväe suhtes märksa raskemaid nõudeid kui LE I-A § 20, mis näeb ette lasketehnika õpetamist kogu teenistusaja jooksul. Ka kontroll-laskmine on palju raskem kui suurtükiväe õppekavas ette nähtud eesmärk.

Võrreldes meie klassikatsete ja kontroll-laskmise harjutusi välisriikide suurtükivägedes teostatavate laskeharjutustega selgub, et meie suurtükiväe ajateenijad peavad laskma mitu korda raskemaid harjutusi. Seega meie laskeharjutused polegi nii algelised ega minimaalsed, nagu seda püüab väita A. R.

Erilist allakriipsutamist väärrib asjaolu, et klassikatsete ja kontroll-laskmiste tingimused on kõikides väeliikides ühesugused. Tagajärgede hindamisel väeliigid jaotatakse 2 liiki: a) jalavägi, ratsavägi ja soomusrongide jalaväeosad ja b) kõik teised väeliigid. Seega suurtükiväe saavutisi hinnatakse koos side-, pionieri- ja autotangi-ühikutega, vaatamata sellele, et õppekavas suurtükiväel on palju vähem õppeaega käsirelvade laskeasjanduseks.

Väeosade saavutised arvestatakse klassikatsetel või kontroll-laskmisel saavutatud sõjapüssi lasketagajärgede järgi punktide kogusummana, milleks on kõigi katsealuste poolt lastud laskude keskmine silm korrutatud sajale + 2 lisapunkti iga laskuri pealt, kes sooritas II kl. täiskatse, + 5 lisapunkti iga tasuta klassimärgi saaja eest.

A. R. väidab, et klassikatsete ja kontroll-laskmiste saavutiste hindamise alused on sellased nagu näidatud ülal tabelis.

Kahjuks A. R. ei ütle, kas need alused on ametlikud ja kes hindab nende järgi lasketagajärgi, sest eeskirjades ega Sv. Ülemjuhataja käskkirjades neid norme sellasel kujul, ei ole avaldatud. Hoopis vastuoksa, käskkirjadest võib leida andmeid, kus suurtükiväe ajateenijailt nõutakse samu tagajär-

Hinnang	Punktide summa	
	jala- ja ratsaväel	kõigil teistel väeliikidel, s. o. ka suurtükiväel

1. Noortekursuse lõpul teostatavail klassikatsetel:

Rahuldav . . .	vähemalt 600	vähemalt 500
Hea	700	600
Eeskujulik . . .	üle 800	üle 700

2. Sundteenistuse lõpul teostatavail kontroll-laskmistel:

Rahuldav . . .	vähemalt 550	vähemalt 450
Hea	650	550
Eeskujulik . . .	üle 750	üle 650

gi kui jalaväelastelt. Näiteks 1935. a. suvise kutse noortekursuse klassikatsete üleriigiliste tagajärgede avaldamisel käskkirjas on toodud 2. Suurtükiväegrupi saavutisena 596 p. ja 4. Suurtükiväegrupi saavutisena 503 p. ning nende kohta üteldakse käskkirjas sõnasõnalt: „Nõrkadena esinesid siin jällegi 2. ja 4. Suurtükiväegrupp.“ Ka teistest käskkirjadest, mis on koostatud samalt asutiselt, kus teenib A. R., võib leida analoogilisi märkmeid eriväeliikide kohta, mille hulka kuulub ka suurtükivägi. Näiteks 1935. a. jaanuarist kuni aprillini teostatud noorsõdurite klassikatsete kohta üteldakse järgmist: „Lasketase on veel nõrgavõitu (alla 600 punkti) kõigis eriliigi väeüksustes peale autotangirügemendi ja mereväe õppekompani.“ Seetõttu võib tekkida mulje, et need hindamise alused pole veel täiesti kindlad ega õiglased.

Toodust selgub, et suurtükiväe ajateenijate saavutisi on võrreldud jalaväeosade keskmiste silmadega mitte ainult ühes väekoondises, nagu A. R. seda ütleb oma kirjutises, vaid ka käsirelvade laskeasjandust juhtivas asutises.

A. R. ütleb: „Klassikatsete ja kontroll-laskmiste tingimused on meil ainult noortekursusel ülesõjaväeliselt ühtlased, kuid hinnangus on ka siin kaunis suur vahe, keskmiselt üks silm iga lasku eest.“ Selle väite kohta pean ütleva järgmist. Kontroll-laskmisi teostatakse ajateenijatele teenistusaaja lõpul mõni päev enne sv-teenistusest vabastamist. Seega lasketingimused on ühtlased mitte ainult noortekursusel, vaid ka teenistusaja lõpul. Neil kontroll-laskmistel jalavägi kasutab ka oma lahingulaskmistel omandatud kogemusi ning on palju paremas olukorras kui teised väeliigid, sest reameeste kursusel tal on 215 t. laskeasjandust, kuna suurtükiväel — ainult 40 t.

Ilmselt ekslik on aga A. R. arvamus, et jala- ja suurtükiväe hinnangute vahet —

keskmiselt 1 silm igalt lasult — saab lugeda kaunis suureks. Kas A. R. arvates 68 tundi õppeaega kulub selleks, et tõsta keskmist silma 1 punkti võrra, sest jalaväe noortekursusel on käsirelvade laskeasjanduseks niipalju tunde rohkem kui välisuurtükiväes. Kas A. R. ei annaks juhiseid ja näitaks praktiliselt, kuidas saab harilikku noorsõdurit, kes enne sv-teenistust pole püssi kätte saanud, õpetada 42 tunniga niivõrra, et ta suudab täita II kl. täiskatse, nagu seda A. R. soovib oma kirjutises. Minu arvates see pole teostatav.

Eestoodust selgub, et klassikatsete ja kontroll-laskmiste sooritamine ja saavutiste hindamine teostub suurtükiväe suhtes ebaõiglaselt. Suurtükiväe ajateenijate lasketagajärgi ei saa üldse võrrelda jalaväe ja teiste väeliikide saavutistega, sest suurtükiväelased on hoopis erilises olukorras nii õppeajalt kui ka tingimustelt. Kui neid laskmisi ja võrdlusi siiski tehakse, siis hindamisel peaks olema aluseks, et suurtükiväe keskmine silm peaks erinema jalaväe omast mitte ühe, vaid vähemalt kolme silma võrra.

4. Jaanuarikuu klassikatsete ja kontroll-laskmiste tagajärjed.

A. R. toob k. a. jaanuarikuu noortekursuse lõpetajaile korraldatud klassikatsete ja sundteenistusest vabastatavaile ajateenijaile korraldatud kontroll-laskmiste järgmised tagajärjed:

Väeosa või väeliik	Punktide summa	
	klassikatsetel	kontroll-laskmistel
Välisuurtükiväegrupid	331	380
Soomusrongipatareid	682	598
Merekindlused	564	418
Õhukaitse suurtükivägi	518	612
Sideosad	602	470
Pioneerid	608	481
Jalavägi	743	689

Hinnates neid saavutusi oma vaadete ja aluste järgi A. R. jõuab otsusele, et välisuurtükiväegrupid osutusid nõrkadeks nii klassikatsetel kui ka kontroll-laskmistel. Edasi ta püüab selgitada selle nähte põhjusi, mille tulemusena jõuab järgmisele otsusele: „Seega välisuurtükiväe osade ajateenijate madala lasketaseme põhjuseks võib olla ainult juhtkonna eriti mitte just pooldav suhtumine käsirelvade laskeasjandusse. Sest vaatest tuleks loobuda kindlasti eriti meie oludes.“

A. R. järeldused oluksid enam-vähem õiged, kui kõigil neil väeosadel oluks käsi-

relvade laskeasjanduse õpetamiseks enam-vähem võrdselt õppeaega ja tegelikult oluks ka ühepalju õppeaega kulutatud. Eespool nägime juba õppekavades ette nähtud tundide arvu, mis erinevad üksteisest väga suurel määral.

Õigeid järeldusi saab teha aga vaid siis, kui on analüüsitud ka tegelikke olusid ja on jõutud otsusele, kuivõrra saavutised on kokkukõlas käsirelvade laskeasjandusele tegelikult kulutatud õppeajaga. Kuna A. R. ei võtnud vaevaks seda teha, siis järgnevas toon mõningaid andmeid suurtükiväe selle noortekursuse kohta, kelle saavutised on toodud ülal.

Välisuurtükiväes kulutati noortekursuse vältel käsirelvade laskeasjandusele keskmiselt 45,6 tundi, kusjuures üksikutes gruppides tundide arv oli 42 kuni 52 t. Peale selle kulus klassikatseteks vastavalt noorte arvule 8—12 t. Hoopis rohkem kulutati õppeaega aga õhukaitse, merekindluste ja soomusrongide patareides. Neis väeosades käsirelvade laskeasjanduse tundide arv oli 101—138 t. (selle hulgas sõdurite vabast ajast kuni 36 t.) ja peale selle kulus klassikatseteks veel 9—14 t. Seega neis väeosades tegelikult kulutati kuni 3 korda rohkem aega kui välisuurtükiväes. Peale selle käsirelvade laskeasjanduse õppusi teostati ka kõrvalõppustena teiste õppeainete ajal.

Välisuurtükiväes iga noor käis keskmiselt 10—19 korda lasketiirus püssist laskmas, teistes suurtükiväeosades aga mitu korda rohkem.

Käsirelvade laskeasjanduse õppuste ulatust ja intensiivsust iseloomustab ka igalt sõdurilt välja lastud laskemoona hulk. Suurtükiväe laskemoonanormid on niivõrra suured, et õppekavas ette nähtud tundide vältel on raske kõiki padruneid ära kulutada. Seetõttu välisuurtükiväes jäi suur % padruneid välja laskmata, kuna teistes osades lasti välja mitte ainult kõik normilaskemoon, vaid mõnel pool osteti veel juurdegi.

Andmetest selgub, et klassikatsete saavutised on enam-vähem otseses sõltuvuses laskeasjandusele kursuse vältel kulutatud ajaga, energiaga ja laskemoonaga. Analoogiline nähe selgub ka reameeste kontroll-laskmiste saavutiste ja kursuse vältel kulutatud aja ning laskemoona suhtes. See maksab ka eelmiste katsete kohta.

Tekib küsimus, kas liialdamise tõttu käsirelvade laskeasjanduse alal selle all ei kannata teised õppeained ja puhterialaline väljaõpe. Sellele võib olla ainult üks vastus — kindlasti kannatavad. Rääkides sel teemal rivimeestega, eranditult kõik väi-

davad, et püssilaskmise praegusaja nõuded halvavad suurtükiväe erialalist väljaõpet. Seda ei tohiks aga olla. Seda keelab ka Sv. Ülemjuhataja käskkiri nr. 160 § 3 — 1934. a., kus üteldakse: „Juhin väekoondiste ja väeosaülemate tähelepanu sellele, et laskeasjanduse tasapinna tõstmine ei tohi sündida maksvates kavades ettenähtud teiste õppeainete kulul.“

Klassikatsete tagajärgede kohta A. R. kirjutab veel järgmist: „Veel tuli ilmsiks, et ühe suurtükiväegrupi lasketase (oli seni järjekindlalt püsinud teistest välisuurtükiväegruppidest tunduvalt kõrgemal) võrreldes 1937. a. sügiseste klassikatsete, oli langenud 400 punkti võrra, s. o. ühele tasemele teiste suurtükiväegruppidega. Neljasaja-punktiline, s. o. igalt lasult umbes 3,5-silmaline lasketaseme languse saavutamine mõne kuu jooksul on erakorraliselt suur.“

Pealiskaudsel vaatlemisel siin näib olevat tegemist erakorralise nähtega, kuid asjasse süvenemisel selgub, et sellane nähe oli paratamatu. Seekordsete klassikatsete tulemusi võisid mõjutada mitmesugused tegurid, nagu ebasoodsad ilmastikutingimused katsete ajal jne. Kuid peamiseks põhjuseks on asjaolu, et eelmiste katsete ajal see väeosa valmistas ette ainult noori ja pärast noortekursuse lõppu need noored viidi üle teistesse patareidesse. See grupp ei teinud nende ajateenijatega suurtükilaskmisi ega lahinguõppusi, mistõttu seal pöörati erilist tähelepanu käsirelvade laskeasjandusele. Ettenägemata vajaduse tundide arvel kulutati käsirelvade laskeasjandusele mitu korda rohkem energiat ja aega kui õppekavas ette nähtud. See kutse, kellele jaanuaris korral-

dati klassikatsed, jääb aga gruppi kauemaks ajaks ja grupp peab nendega teostama ka suurtükilaskmisi, taktikalisi õppusi, manöövreid jne. Seetõttu ei saadud püssilaskmisele kulutada nii palju aega kui eelmise kutse ajal ning klassikatsete tulemused langesid ka vastavalt.

A. R. ütleb, et suurtükiväe ajateenijad oma teenistusaja lõpul pole küündinud selle tasemele kui jalaväelased noortekursuse lõpul. See on täiesti õige ja seda ei saagi suurtükiväelastelt nõuda, sest neil on selleks liiga vähe õppeaega ja tunnid on jaotatud pikale ajale. Mul jääb aga arusaamatuks, miks A. R. propageerib, et suurtükivägi peab laskma jalaväega ühesuguseid laskeharjutusi ja mispärast suurtükiväelaste saavutisi on vaja võrrelda jalaväe ja teiste väeliikide tagajärgedega.

5. Meie ja välisriikide olude võrdlemine suurtükiväe ajateenijate püssilaskmise väljaõppe alal.

A. R. ütleb, et meie olusid ei saa üldse võrrelda välisriikide, eriti Saksa, Prantsuse ja N. Vene sõjaväe nõuetega. Ma olen siiski veidi teissugusel arvamusel. Analüüse ja võrdlusi ühel või teisel alal saab teha ja peamegi tegema, kuid seejuures vaja arvestada võimalikult kõiki tegureid ja erinevusi ning püüda teha õigeid järeldusi. Andmeid välisriikide kohta vajame oma mõttekäigu kontrollimiseks ja uute ideede leidmiseks.

Eriti huvitav ja õpetlik on võrrelda meie püssilaskmise „minimaalnõudeid“ välisriikide omadega. Lisaks minu eelmises kirjutises toodud andmetele toon siinjuures veel ülevaate Läti ja Leedu suurtükiväe ajatee-

**KAPTEN
V. UGANDI**

Sõjatopograafia

HIND 2 KROONI

Müügil „SÕDUR’I“ toimetuses.

Tallinn, Sakala tänav nr. 33.

Telefon Sõjaväe 1-63

nijate laskeharjutuste kavadest. Need riigid evivad meie olukorraga palju sarnasusi, kuid vaatamata oma pikemale teenistusaajale nad teostavad püssist märksa vähem laskeharjutusi kui meie.

Läti suurtükiväes teenistusaeg on 18 kuud. 1933. a. eeskirja andmetel teenistusaaja vältel ajateenijad teostavad karabiiniga järgmisi õppelaskmise harjutusi:

Jrk. nr.	Laskekaugus jardil	Laskeasend	Padrunite arv	Märkimed
1.	25	Lamades toelt	3	Tiheduslaskmine
2.	25	"	3	"
3.	100	"	3	Tabavuslaskmine märklauda, mille mõõdud 100×100 cm.
4.	100	"	3	Tabavuslaskmine peakujusse.
5.	200	"	6	Tabavuslaskmine märklauda 125×150 cm.
6.	200	Põlvelt	4	"
7.	300	Lamades toelt	3	"
8.	300	Lamades käelt	4	Püstkuju liigub kiirusega 2 m/sek. 30 sek. vältel.
9.	300	Põlvelt või istudes	4	Püstkuju liigub 4 korda à 4—5 sek.
10.	180	Põlvelt või püsti kaevikust g-torbikuga. Kui kaevikut pole, siis lamades toelt	4	Vöökuju, mis on väljas 50 sek.

Laskemoonakulu suurtükiväe igale ajateenijale on õppelaskmiste teostamiseks 40 padrunit ja lahingulaskmisteks 10 padrunit. Ohvitseridele ja kaadriallohviteridele lubatakse õppelaskmiste teostamiseks à 25 padrunit.

Jrk. nr.	Laskekaugus m	Laskeasend	Padr. arv	Märklaud	Tingimused
II klass					
1.	100	Lamades toelt	3	Peakujuga ringmärk	Iga lask vähemalt 6 silma või 3 tabamust ja 21 silma.
2.	150	Lamades käelt	3	"	Iga lask vähemalt 5 s. või 3 t. ja 17 s.
3.	100	Püsti käelt	3	Ringmärk	Iga lask vähemalt 5 s. või 3 t. ja 16 s.
4.	100	Põlvelt	4	Peakujuga ringmärk	4 tabamust ja 18 silma.
I klass					
1.	100	Lamades toelt	3	Peakujuga ringmärk	Iga lask vähemalt 7 s. või 3 t. ja 24 s.
2.	150	Lamades käelt	3	"	Iga lask vähemalt 6 s. või 3 t. ja 20 s.
3.	100	Püsti käelt	3	Ringmärk	Iga lask vähemalt 6 s. või 3 t. ja 19 s.
4.	150	Põlvelt	4	Peakujuga ringmärk	4 tabamust ja 24 silma.

Märkimed: Kõigi laskeharjutuste ajal märklauda suurus on 120×170 cm. Märgid on 12-ringilised, kusjuures ringide vahe on 5 cm.

Leedu suurtükiväes teenistusaeg on 18 kuud. 1933. a. ilmunud eeskirja andmetel teenistusaaja vältel ajateenijad lasevad karabiiniga sellaseid laskeharjutusi, nagu toodud alamal tabelis.

Võrreldes välisriikide (vt. ka „Sõdur“ nr. 14-15 s. a. lk. 378—383) ja meie suurtükiväe ajateenijate püssilaskmise kavasad ning nende täitmiseks vajalikku aega, energiat ja laskemoonakulu, tekib tahtmatult küsimus, kas me oleme sel alal õigel teel. Missugused tegurid põhjustavad seda, et meie suurtükiväe ajateenija peab noorte- ja reameestekursuse ajal püssist laskma mitukümmend laskeharjutust, kuna teistes riikides ja ka meie naaberriikides palju pikema teenistusaaja vältel lastakse ainult 6—12 laskeharjutust.

Seejuures väärib veel allakriipsutamist, et välisriikides pööratakse peamist tähelepanu lamades laskmisele, kuna meil kõigile asenditele ja juba noortekursusel tahetakse lasta lamades käelt 300 m, põlvelt 200 m ja püsti käelt 150 m kaugusele. Suuremate märkide kasutamise tõttu välisriikide suurtükiväe laskeharjutuste tingimused on palju kergemad kui meil. Näiteks sõjapüssist sakslased ja leedulased lasevad 12-ringiliste ja soomlased 10-ringiliste märklaudade pihta, mille ringide vahe on 5 cm. Klassikatsetel ja kontroll-laskmistel meie suurtükivägi peab laskma aga 7-ringilisse märklauda, mille ringide vahe on samuti 5 cm. Kõige parema tahtmise ja suurema püüdlikkuse juures ma ei leia kaaluvaid põhjusi, et oma väga lühikesest teenistusaajast meie suurtükiväe ajateenijad peavad kulutama käsirelvade laskeasjandusele liiga palju aega ja energiat, nii et selle all kannatab nende erialaline väljaõpe.

Kui moodsate suurtükidega varustatud välisriikide suurtükivägedes, kus teenistusaeg on meie omast kuni 1 a. võrra pikem,

kulutatakse peagu kogu õppeaeg oma erialalisele väljaõppele ja käsirelvade laskeasjandusele pühendatakse võrdlemisi vähe tähelepanu, siis peaksime ka meie seda rada käima.

6. Suurtükiväe kaadri olukord käsirelvade laskeasjanduse alal.

Suurtükiväe kaadriole esitatavate nõuete kohta A. R. ütleb järgmist: „Kaadri kontroll-laskmistel ei tehta tõesti mingisugust vahet väeliikide vahel, sest see vahetegemine oleks vastuolus LE I-A § 20 nõuetega.“ Lähemal uurimisel selgub aga, et see põhimõte pole õige ja see väide ei pea paika.

LE I-A § 20 ei sisalda ega saagi sisaldada nõuet, et suurtükiväe kaader peab püssilaskmise alal vastama samasugustele tingimustele kui näiteks jalaväe kaader. Eeskiri ei ütle, et kõikide väeliikide kaadriole vaja korraldada ühesuguseid kontroll-laskmisi. Kaadri kohta LE I-A § 20 ütleb järgmist: „Alatine kaader ja tagavaraväehvitserid peavad oskama juhtida püssituld kõigil kaugustel kuni 1500 m, kus rühma koondatud tuli võib veel anda tagajärgi.“ On ilmselt selge, et see nõue maksab vaid jalaväe kaadri kohta. Peale selle kaadri kohta kehtib veel eestoodud 300 m kaugusele laskmise ja enesekaitse nõue. Ja see on ka kõik.

Asja sisulisel vaatlemisel selgub, et on täiesti mõttetu nõuda suurtükiväe kaadri püssilaskmise alal samasuguseid oskusi ja võimeid kui jalaväelastelt. Suurtükiväe kaadri pole vaja püssilaskmise alal sellast kõrget taset kui jalaväel. Suurtükiväe kaader peab evima vaid sõdurite õpetamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Teisest küljest suurtükiväe kaader, eriti ohvitserid, peavad oskama meisterlikult käsitseda püstolit mitte ainult jalgsi, vaid ka ratsa olles. Seetõttu suurtükiväe kaader tuleks vabastada senisel viisil korraldatavaist kontroll-laskmistest ja tulevikus pöörata rohkem rõhku püstoli käsitlemisele, eriti ratsa. Jalaväelastel pole vaja ratsahobuselt laskmise oskust, mistõttu suurtüki- ja jalaväe kaadri ei saa esi-

tada ühesuguseid nõudeid. Ratsahobuselt laskmist tuleks õpetada ka suurtükiväe aspirantidele ja kordamisõppustele kutsutud reservohvitseridele.

Ühtlasi vaja rõhutada, et käsirelvade laskeasjandusele suurtükiväe kaader peaks tulevikus kulutama märksa vähem aega ja energiat kui viimasel ajal, sest vastasel korral kannatab selle all nende erialaline väljaõpe — eriti suurtükiväe laskeasjandus. Teatavasti suurtükiväe laskeasjandus nõuab samasugust pidevat ja intensiivset drilli mitmesugustel imitatsiooniabinõudel kui püssilaskmine. Näiteks ametliku eeskirja järgi RKKA suurtükiväe kaader kulutab suurtükiväe laskeasjandusele iga päev 1 tund. Ka sakslased, inglased, ameeriklased jne. kulutavad suurtükiväe laskeasjandusele väga palju aega. Välisriikides suurtükiväe kaader laseb käsirelvadest võrdlemisi vähe, sest neil ei jätku selleks lihtsalt aega. Näiteks Saksa suurtükiväe kaader laseb püssist peamiselt samu harjutusi kui ajateenijad.

Toodust järgneb, et lahingutegevuse ja väljaõppe iseäraldused nõuavad, et suurtükiväe kaader siirduks kogu oma jõuga, täie innuga, energiaga ja püsivusega oma erialalise väljaõppe täiendamisele ja viimistlemisele.

Suurtükiväe kaadri EL laskuriklassidesse kuuluvust ja laskeõpetajateks kõlblikust hinnates A. R. peaks võtma arvesse, et suurtükiväe mitte kogu kaader ei tegele ajateenijatele käsirelvade laskeasjanduse õpetamisega, vaid igas patareis sel alal teotseb harilikult üks ohvitser ja mõni allohvitser. Seda põhjusel, et patareis on palju erialasid ning paremaid tagajärgi saavutatakse siis, kui on läbi viidud alade spetsialiseerimine.

Mis puutub A. R. poolt ette toodud suurtükiväe laskesportiühingute passiivsusesse, siis ka sel nähtel on oma sügavad põhjused. OLÜ ja ÜLÜ intensiivsem ja edukam tegevusperiood on harilikult varakevadest kuni hilissügiseni. Suurtükiväelastel on aga sel perioodil kõige intensiivsem töö oma erialalise väljaõppe alal. Aprillis ja mais vaja valmistuda laagriperioodiks, s. o. teha pidevalt ja intensiivselt suurtükiväe laskeharjutusi mitmesugustel imitatsiooniabinõudel, viimistleda meeskonna erialalist väljaõpet ja saavutada üksikute erialade kokkuliituvus väljasõitudega ja õppustega maastikul. Juuni-, juuli- ja augustikuus suurtükiväelased viibivad laagris, kus puht suurtükiväelisi õppusi ja laskmisi on niivõrra palju, et käsirelvade laskeasjanduse alal pole aega ega võimalusi midagi

Reservohvitserid!

Tellige ja lugege
„Sõdurit“

teha. Septembris ollakse harilikult taktikalistel õppustel ja manöövritel, millele järgneb intensiivne tagavaraväelaste kordamisõppuste periood. Sellest siis tulebki, et septembri lõpul, oktoobris ja novembri algul, mil harilikult laskespordiühingud teostavad suuremal arvul võistlusi ja klassikatseid, suurtükiväelased on käsirelvadest laskmise alal palju halvemas seisukorras kui näiteks jalaväe kaader, kes kogu aeg on teinud laskmisi koos oma meeskondadega ja ka üksikult ning on parimas vormis. Seetõttu suurtükiväe OLÜ ja ÜLÜ pole võimalik edukalt võistelda teiste ühingutega. Kui suurtükiväelased oleksid teistega ühesugustes tingimustes, siis oleks pilt hoopis teine. Näiteks eriolukorras olevad üksused ja kaadri suurtükiväelased on saavutanud ka käsirelva laskeasjanduse alal väga häid tagajärgi ning edukalt võistelnud ka jalaväelastega ja maailma parimate laskuritega.

Toodust selgub, et laskespordiühingute passiivsus on tingitud suurtükiväe erilisest olukorrast, väljaõppe tingimustest ja kasutada olevast ajast. Teisest küljest on teada, et need suurtükiväeühikud, kes käsirelvade laskeasjanduse alal avaldavad erilist aktiivsust, on oma erialal harilikult võrdlemisi nõrgad ja passiivsed, sest igal alal ei jõuta olla aktiivne. Seepärast arvan, et käsirelvade laskeasjanduse alal suurtükiväelastel pole vajagi erilist aktiivsust üles näidata, kuid seda enam aktiivsed nad peavad olema oma erialal — esmajärjekorras suurtükiväe laskeasjanduse alal.

7. Püsside vajadus ja nende asendamine teiste relvadega.

Püsside vajaduse ja kasutamise kohta A. R. ütleb järgmist: „Hõreda ja väikese sügavusega rinnete juures peavad olema varustatud püssidega kõik sõdurid väeliigile vaatamata, kes peavad oskama kasutada seda püssi tarbekorral ka tagajärjekalt. Teist teed ei ole.“ Kahjuks ta ei põhjendata seda väidet lähemalt. Seepärast püüan selgitada, kas see väide peab täiel määral paika ka meie suurtükiväe suhtes.

Lahingus suurtükivägi võitleb oma suurtükidega ja mürskudega. Lahingus jalavägi nõuab suurtükiväelt suurtükitule toetust, mitte aga püssitule toetust. Vabadussõjas pole teada juhtumeid, kus suurtükivägi oleks püssitulega loonud tagasi vastase rünnaku. Käsirelvi suurtükivägi saab kasutada vaid enesekaitseks. Väga harva esineb lahingus juhtumeid, kus suurtükivägi peab end kaitsma oma käsirelvadega. Enesekaitse maa-

pealsete märkide vastu teostub aga suurtükidest laskmisega palju mõjuvamalt ja edukamalt kui püssitulega.

A. R. rõhutab meie hõredat ja väikese sügavusega rinnet. Ei usu, et tulevikusõjas meie rinne oleks hõredam ja väiksema sügavusega kui Vabadussõjas. Kõik andmed räägivad selle poolt, et tulevikusõjas me oleme paremas olukorras. Ühtlasi vaja meenutada, et meie laiad rinded nõuavad meie suurtükiväelt erialalise väljaõppe kõrget taset, selleks et suuta edukalt toetada laiadel rinetel teotsevad jalaväeühikuid. Laias tegevusribas asuvate märkide leidmine, kättejuhatamine ja tulistamine on palju keerukam ja raskem kui kitsas löigus. Seepärast meie suurtükiväes erialalisele väljaõppele vaja kulutada rohkem aega ja energiat kui näiteks Saksa või N. Vene suurtükiväes, kus rinded on meiega võrreldes väga kitsad ja patareide arv on niivõrra suur, et harilikult lastakse telgvaatlusega. Meie laiad rinded kohustavad meid pöörama rohkem tähelepanu suurtükiväe laskeasjandusele, mitte aga püssilaskmisele.

Praegu meie suurtükiväe sõdurid ja allohvitserid on varustatud püssidega. Eespool tutvusime juba püssi kasutamise võimalustega suurtükiväes ja nägime, et lahingus maa-pealsete märkide püssiga tulistamise juhtumeid võib esineda väga harva ja sedagi väga väiksetele kaugustele. Sagedamini tulistatakse püssiga madalalt lendavaid lennukeid. Vastase lennukid ründavad aga peamiselt suuri märke, s. o. rännakul asuvaid patareisid ja tulepositsioone. Sellest järgneb, et esmajärjekorras suurtükimeeskond ehk numbrid peavad oskama ja suutma lennukeid edukalt tulistada.

Ühtlasi vaja märkida, et meie praegune püss segab, raskendab ja takistab suurtükiväe telefonistide, sõitjate, luurajate ja allohvitseride tööd ja tegevust ning väsitab ja kurnab neid liiga palju. Olles liiga suur ja raske, püss segab telefoniste telefoniini loomisel ja üleskerimisel ning aeglustab suurel määral nende tööd. Kõnepunktides ja keskjaamades töötavatel telefonistidel pole võimalik püssi kogu aeg seljas hoida ja see paigutatakse kuskile eemale. Suurtükisõitja seljas oleva püssi pikk kaba peksab, kuna püssiots kriimustab hobuseid rakendamisel, hobuste ja rakmete ülevaatamisel jne. Ka allohvitserile ja ratsasõitjatele-luurajatele praegune püss on liiga pikk ja raske ning segab nende tööd ja tegevust. Minu arvates parimaks individuaalrelvaks suurtükiväe ohvitseridele, sidemeeskonnale ja sõitjatele on püstol, kuna

kõik teised sõdurid peaksid püsside asemel evima lühikesi karabiine. Kui suurte kuulude tõttu pole võimalik kõigile püstoleid muretseda, siis allovhitseride jaoks tuleks neid siiski soetada ja kõik sõdurid varustada karabiinidega, s. o. teha praegu olemasolevad püssid lühemaks ja kergemaks. See on hõlpsasti ja võrdlemisi väikeste kuludega teostatav.

Toodust selgub, et suurtükiväe suhtes eestoodud A. R. väide ei pea täiel määral paika. Ja see on ka loomulik, sest teise väeliiki kuuluval ohvitseril on raske kõigi peensusteni tunda suurtükiväe teenistuse olusid ja vajadusi.

8. Käsirelvade kvaliteet ja hooldamine.

Relvade kvaliteedi ja hooldamise alal toodud A. R. väite täienduseks vaja ütelda järgmist. Jalaväelastele püss on esmajärguliseks võitlusvahendiks, mistõttu need peavad olema võimalikult kõrgema kvaliteediga. Suurtükiväelasele püss on aga ainult valve- ja vahiteenistuse ning enesekaitse relvaks. Seetõttu kõrgekvaliteediliste püsside vähesusel suurtükiväge võib varustada halvemal kvaliteedil relvadega. On üldiselt teada, et oma kvaliteedilt suurtükiväe püssid erinevad tunduvalt jalaväe püssidest ning see relvade kategooria erinevus mõjutab ka lasketagajärgi.

A. R. ütleb, et relvade seisukord on parandatav, sest suurtükiväeosades ei puudu selleks vastava erialalise ettevalmistusega ametiisikud. Kahjuks ta ei ütle aga, kuidas, missuguste abinõudega ja milliste töömeetodidega saab III või IV järgu püssidest valmistada I järgu püsse või täpsuspüsse.

Relvurohvitseride ja relvurite küsimuse kohta pean ütleva järgmist. Suurtükiväes pole relvurohvitseri ega relvureid. Suurtükiväegrupis on suurtükitehnik ja patareis — suurtükimeister, kellede korrastamisel, hooldamisel ja järelevalvel on suurtükid ja nende juurde kuuluv varustis, optilised ja tulejuhtimisabinõud, rakmed, laskemoon, käsirelvad ja kuulipildujad. Enamik nende ajast ja energiast kulub suurtükide remondile ja korrashoiule. Suurtükitehniku ja -meistri ülesanded, kohused, töö iseloom, hulk ja mitmekesisus erinevad väga suurel määral jalaväe relvurohvitseride ja relvurite omadest, sest viimased hooldavad ainult käsirelvi ja kuulipildujaid ning nende laskemoona. Sellest järgneb, et puht füüsiliselt võetuna suurtükitehnikul ja -meistril pole võimalik kulutada käsirelvadele niipalju tähelepanu, aega ja energiat kui jalaväe relvurohvitseril

ja relvuritel. Seetõttu suurtükiväes käsirelvade hooldamine teostub mõnes suhtes veidi teissuguselt kui näiteks jalaväes. Kui tahtakse, et püsside ja püstolite remont ning korrashoid peab suurtükiväes teostuma täpsalt nii nagu jalaväes, siis tuleks suurtükiväe koosseise suurendada relvurohvitseride ja relvurite võrra.

9. „Meister igal alal.“

A. R. väidab, et viimasel ajal väljaõppe nõuded on tõusnud mitte ainult käsirelvade alal, vaid meie sõjaväe kõigil väljaõppe aladel. Ühtlasi ta ütleb seejuures, et väikeriigi sõjavägi peab koosnema vaid meistritest igal alal. Seega ta nähtavasti tahab ütelda, et suurtükiväelased peavad olema meistrid ka püssilaskmise alal. Mulle näib, et see asi ei ole täpsalt nii.

Väljaõppe eesmärgid ja nõudeid on suurendatud ja on vaja kordkorralt suurendada, kuid see peab teostuma enam-vähem kokkukõlas kasutada oleva õppeajaga. Eespool nägime, et käsirelvade laskeasjanduse nõudeid on suurendatud niivõrra, et nende täitmiseks kulub 3 korda rohkem aega kui suurtükiväe õppekavas ette nähtud. Kui teisejärgu tähtsusega õppeaine nõudeid suurendatakse 3 korda, siis erialalise väljaõppe nõudeid vaja suurendada vähemalt samavõrra, õigemini aga veel rohkem. Vastavalt sellele tuleks suurendada ka tundide arvu ning teenistusaega. Me teame aga, et sv. teenistusaeg on jäänud endiseks. Seega püssilaskmise taset tahetakse tõsta suurtükiväe erialalise väljaõppe arvel, millega ei saa kuidagi nõustuda. Igal alal meistriks olemise nõue pole kokkukõlas praegusaja tõekspidamistega. Kogu maailmas ja kõigil aladel maksab spetsialiseerumise nõue, mis on tingitud asjaolust, et parimaid tagajärgi saavutatakse siis, kui ollakse meister oma erialal, kuna teisi alasid tuntakse vaid üldjoontes, nii palju kui on hädasti vaja oma eriala seisukohalt. Ükski inimene ei suuda kõiki alasid niivõrra ära õppida, et ta võiks igal alal meister olla.

Minu arvates meie suurtükiväelased ei saa olla meistrid igal alal, vaid nad peavad olema meistrid esmajärgkorras ainult ühel alal — oma erialal. Seejuures vaja meenutada, et suurtükiväe ala on väga laialdane ning meistriks saamine pole lihtis. Selleks kulub rohkem aega kui seda võimaldab aastane teenistus. Kui suurtükiväelastel on raske saada meistriks oma erialal, siis ammu ei saa nõuda, et nad peaksid olema meistrid püssilaskmises. Kui aga siiski tahe-

takse, et nad oleksid meistrid käsirelvade alal, siis oma erialal nad suudavad omandada vaid õpipoisi või selli teadmisi ja oskusi.

Kokkuvõte.

Kõigest eestoodust selgub, et välisuurtükiväe olukord ja väljaõppe iseäraldused erinevad teistest väeosadest ja väeliikidest niivõrra palju, et neid ei saa teistega võrrelda. Seetõttu käsirelvade laskeasjanduse väljaõpe peaks suurtükiväes teostuma hoopis erirada kui teistes väeliikides.

Suurtükiväe ajateenijatele ja kaadriole püssilaskmise alal esitatavad nõuded on liiga suured. Nad pole kokkukõlas tegeliku elu vajadustega ja võimalustega. Neid on võimalik täita vaid siis, kui käsirelvade las-

keasjandusele kulutada ka eriala õppusteks ette nähtud aega. See halvab aga suurtükiväe erialalist väljaõpet ja lahinguväärtust. Seda keelab ka Sv. Ülemjuhataja käskkiri.

Toodust järgneb, et suurtükiväe suhtes oleks vaja tunduvalt vähendada praegusi püssilaskmise nõudeid ning tulevikus loobuda klassikatsete ja kontroll-laskmiste korraldamisest. Teisest küljest vaja juurde võtta lennuki tulistamise ja ratsahobuselt laskmise harjutusi.

Reorganiseerides käsirelvade laskeasjanduse probleemi meie suurtükiväes, me kaotame ebaloomuliku võistluse väljaõppe ühel alal ja olukorra, kus nähakse ja rõhutatakse ainult ühte ala ja teised hoopis tähtsamad õppealad jäävad selle varju.

Bibliograafia.

Ratsaväe rännakutest tulevikusõjas.

Käesolev kirjutis tugineb dipl. rittmeister Feliks Bolechowski artiklile „Rännakutest tulevikusõja tingimustes“ ja dipl. major Pstrokoński artiklile „Rännakuid tuleb sooritada hajutatult.“*) Nendest esimene vaatleb rännakute organiseerimist ratsaväes, teine jalaväes.

Lennuväe arvuline ja mitmekülgne kiire arenemine paneb tõsiselt kõiki asjast huvitatuid mõtlema ta mõjust maaväe taktikale tulevikusõjas, eriti aga ratsaväe taktikale. Kuni vastasega kokkupõrkeni sooritas ratsavägi seni (ka muud väeliigid) päevaseid rännakuid kõige soodsamais tingimustes. Tulevikusõjas tõmbab lennuvägi nendele soodustustele kriipsu peale. Teame, et tulevikus sooritatakse suurem osa rännakuid öösi, kuid sageli sunnivad operatiivsed ja taktikalised kaalutlused sooritama rännakuid ka päeval. Eriti on see maksev ratsaväe kui kiirelt liikuva väeliigi suhtes.

Tulevikusõjas on õhuruum täis lennukeid. Allüksused näevad sageli lennukeid, kuid nende päritolu kindlakstegemine mitmesuguste tüüpide ja kauge maa tõttu osutub võimatuks. Lennukite tunnusmärke võib kindlaks määrata ainult mõnes aja meetri kauguselt, kuid siis on juba hilja vastavasse rivikorda üleminemiseks ning vastuabinõude tarvituselevõtmiseks. Jä-

relduseks on, et üksusi tuleb alarmeerida vastava rivikorra võtmiseks igal lennuki silmapiiril ilmumisel.

Mjr. Pstrokoński kirjutab: „Väeosa meeleofule ei mõju miski nii halvasti kui lakkamatu pinevil ja ootel olek, et õhualarmi korral kiire korras paiskuda vastavasse rivikorda ja otsida ohutut kohta. Sõdurite närvid on alatise ärrituses mõttest, et kui varjumine hilineb, siis suurem katastroof on vältimatu. Jooksmine õhualarmi puhul kannab enesega paratamatult kaasa paanika idusid. Rännakukolonn võib kergesti muutuda raskesti valitsetavaks, segipaisatud peata inimmassiks.“

Selle vältimiseks näeb ta ainsa väljapääsuna liikumist päeval hajutatult kogu rindel, kuni sügava tagalani kaasa arvatud. Ühtlasi ta mainib, et kaasaja värskemad määrustikud näevad ette küll hajutatud liikumiskorra, kuid mainivad seda kui üldnõuet, aga mitte kui kindlat reeglit. Praegu võib enam-vähem kindlalt ette näha, et rännakud tihedates kolonnides saavad tulevikus esinema ainult erijuhtudel, kuna hajutatud korras saavad esinema reeglipärase nähtena. Võib kinnitada, et sõjaväe rahu- aegne väljaõpe peab sündima silmas pidades viimast nõuet.

Rännakukolonn:

— peab olema hajutatud, et lennukite vastu võitlemine ei nõuaks rivikorra

*) „Przegląd Kawaleryjski“ nr. 8 — 37. a. ja „Przegląd Piechoty“ nr. 1 — 37. a.

muutmist ja ei kutsuks esile suuri kaotusi,

- peab võimaldama soodsat ümbergrupeerimata varjumist maastikul,
- peab olema kohandatud võimaluse piires liikumisele teedel, kuna liikumise otsesuunas mööda maastiku vähendab liikumise kiirust ja raskendab kitsustest läbiminekut.

Mjr. Pstrokoński arvates oleks suurimaks koondriivis liikuvaks üksuseks jagu. Rühm peab liikuma juba jao-kolonnides kahel pool teed 30-meetrilistel vahedel ja kaugustel. Rühma sügavus oleks sel juhul 50 m, kompanil — 210 m ja pataljonil — 1300—1400 m. Sellane liikumiskord kutsub paratamatult esile kolonni pikene mise, mis omakorda kahjulikult mõjutab üksuse õigeaegset lahingusse astumist. Kuid see ajakaotus ei ole väga suur, kuna üksustel ei tule muuta rivikordi praegu maksvate nõuete kohaselt, kus hajutamist tingib kaugelaste-suurtükiväe tuli.

Aega saab säästa, sooritades rännakut mitmes kolonnis ja vähendades vahesid kolonniosade vahel.

Kui jooksmine maastikul vastava rivikorra võtmiseks jalaväes „kannab enesega kaasa paanika idusid“, siis mida ta sünnitab veel ratsaväes. Ratsamees peab peale oma närvide valitsemisele veel hobuse närvide üle. Teame, et hobune on hea meelespidamisvõimega, kuid väga kahtlev loom. Hobune peab hästi meele, et esimene õhurünnakute puhul oli palju segadust, müra-kära, mis temas hirmutunde esile kutsus. Järgmised korrad ei paranda seda, vaid hirmutunne jääb hobuses ikkagi valitsema. Arvestades, et sõja korral on meil tegemist suuremas ulatuses mobiliseeritud hobustega, on selge, et nende üle valitsemine suuri raskusi sünnitab.

Närvilise ja hirmunud hobuse üle valitsemiseks on parimaks arstimiks ratsaniku rahulik käsi ja istak ning eelõppused hobuse harjutamiseks lennuki müra mitte kartmiseks. Pommitamise ja tulistamise imiteerimine on juba märksa raskem. Neid harjutusi tuleb korraldada sageli juba rahu ajal.

N. Vene sõjakirjandus, käsitledes ratsaväe rännakute taktikat (rügemendi raamid), kinnitab ka omapoolt vajadust hajutatud korras liikumiseks.

Nende vaated kokkuvõetult oleksid:

Tulevikusõja tingimustes saab ratsaväe rännakut alatiselt ohustama kallaletung

õhust, soomusüksuste rünnakud, õhudesandi tegevus tagalas seoses soomusjõududega ja lõppeks suurtükiväe kaugetuli.

Ohtlikumaks nendest on lennuvägi, kuna ta tänu oma kiirusele evib kõige paremaid tingimusi ootamatuse saavutamiseks. Peale selle on temal kerge läbi viia kallaletungide sagedast kordamist ühes pommitamisega ja tulistamisega. Korduvad lennuväe kallaletungid desorganiseerivad ratsaväeüksusi ja kutsuvad paratamatult esile selle üksuse hilinemise ülesande täitmisel või panevad ta rännaku üldse seisma.

Ratsarügemendi ootamatu ründamine 1—2 lüli poolt võib esile kutsuda suuri kaotusi, kui rännak sünnib ühes kolonnis ja ilma vastava julgestuseta.

Ratsavägi rännakul peab arvestama üheaegset kallaletungi kolme väeliigi poolt, s. o. lennuväe, soomusvägede ja vastase ratsaväe poolt. Ratsaüksus, kes pole ette valmistatud üheaegselt võitlust vastu võtma nii õhu- kui ka maapealse vaenlase vastu, on paratamatult kadule määratud. Õhuohu kindlakstegemise kehtiv süsteem kaasaja kiirete lennukite juures ei võimalda (2—3 min.) küllaldast aega vastavasse rivikorda üle minna ja soomuse- ning gaasivastase kaitse organiseerimist. Kaasaja õhu- ja soomusevastase võitluse apinõud isegi hea organisatsiooni juures ei taga rännakukolonnide küllaldast julgeolekut, et päästa neid kaotustest ja ei võimalda kolonnide alatist lahinguvõime olekut.

Ratsarügemendi rännak ühes kolonnis hajutatult sügavusse on teostatav ainult öösiti sügavas tagalas.

Venelaste nõue on, et rügement peab rännakut sooritama hajutatuna sügavusse ja külgedele. Liikumine võib sündida teedel, kui nad olemas, vastasel korral aga otse üle maastiku. Liikudes maastikul tuleb sooritada hüppeid horisondilt horisondini, kogu aeg säilitades lahinguvõime õhu- ja maapealse vaenlase vastu.

Rügemendi südamik liigub mööda teed, kuna osa rivi eskadrome kahel pool teed (kui rügement rännakut sooritab iseseisvalt) või ühel pool, kui rügement teotseb tiival (hajutatuna sissepoole).

Eraldi liikuvate eskadronide juurde tuleb määrata keemia-, pioneri- ja granaadipildujate patrulle. Sellane grupeerumine sisaldab häid manöövreerimis- ja hargnemisvõimalusi soovitavas suunas. Ka juhtimine pole raskendatud, kuid peamine paremus

seisab selles, et rügement on alatiselt võitlusvalmis õhu- ja maapealse vaenlase vastu.

Enne rännakule väljaastumist peab rügement täpsalt välja töötama rännaku kava, kindlaks määrama hüpped, pöörama tähelepanu luurele, julgustusele, soomus-, õhu- ja gaasitõrjele ning sidele. Iseseisvalt liikuvate eskadronide ülemad peavad peale rüügüli poolt väljasaadetud luuret välja saatma 3—5 km kaugusele jao või poole jao suurused patrullid ülesandega luurata üldiselt vaenlast, peamiselt aga rännakuteed.

Sakslased näevad ette eskadronidevahelised distantsid ja intervallid 100 sammu.

N. Venes, nagu teame, on see vahe 500 m.¹⁾

Võttes aluseks N. Vene ja Saksa määrustikulisi nõudmisi, katsume umbkaudu välja arvutada kolonnide pikkusi lahingurännakul. Aluseks on võetud, et ratsarügemendi kolonni pikkus koondriivis on 1000 m ja suurtükiväe divisjoni pikkus 1200 m. Tegelikult on N. Vene ratsarügemendi kolonni pikkus veidi suurem.

N. Venes²⁾

Eelväe rarüg ühes tema koosseisu kuuluva patariga ³⁾	5,5—6,5 km
Ratsarügement peajõudude kolonnis	4,3 km
Ratsadiviis ilma mehhaniseeritud rügemendita ⁴⁾	25,5—27 km
Ratsadiviis mehhaniseeritud rügemendiga	33—35 km

Saksamaal⁵⁾

Ratsarügement	3,5—4,5 km
Ratsadiviis ilma luureüksuseta ⁶⁾	17—18 km
Ratsadiviis luureüksusega	21—23 km

Kolonnide pikkuste arvestuse juures on lahinguvõordid kaasa arvatud. Võrreldes mõlema riigi ratsadiviise²⁾, näeme, et peagu võrdse jõu juures on Vene ratsadiviisi kolonni pikkus märksa suurem. See on tingitud suurematest eskadronide vahelistest kaugustest.

Kui N. Vene ratsadiviis liiguks ühel teel, läheks tema peajõududel lahingusse astumiseks tarvis 3,5—4,5 tundi aega. Pole siis ka midagi imestada, et vene määrustik nõuab diviisi liikumist mitmes kolonnis. Saksa ratsavägi vaatamata sellele, et ta evib märksa vähemad kaugu-

sed allüksuste vahel, sooritab rännakuid reeglina kahes brigaadi-kolonnis⁵⁾.

Võrreldes üht ja teist toodud arvestust, veendume, et hajumine passiivseks õhukaitseks on hädavajaline ja sellele on raske vastu vaielda.

Hajumine sügavusse toob enesega kaasa ka rea pahesid: 1. Suure ratsaüksuse rännaku korral ühte teed mööda venib kolonn pikaks. Suure ratsaüksuse lahingusse astumise kiirus langeb ühele tasemele suure jalaväeüksuse lahingusse astumise ajaga. Jalaväeüksus liikus seni maksvate põhimõtete kohaselt kahes kolonnis. Niimoodi võib suure ratsaüksuse eelvägi puruks pektud saada, enne kui peajõud kohale jõuab.

2. Suure ratsaüksuse rännak mitmes rügemendi-kolonnis võib esile kutsuda kõikide kolonnide üheaegse lahingusse kiskumise tervel rindel, ilma et seda juht oleks soovinud. Jõudude laialipaiskumine ja osade kaupa lüüasaamine on võimalik. Igal juhul on aga juhtimine äärmiselt raskendatud, samuti ka jõudude enamiku kogumine soovitava suunale, ilma milleta vastase löömine osutub võimatuks.

Milline pahe on väiksem?

Tuleb valida keskmine viis: rännak kahes kolonnis. Selleks peab aga olema vastav teedevõrk, kus nad üksteisest väga kaugel pole, nii et mõlemate gruppide (kolonnide) tihe koostöö lahinguväljal oleks tagatud. Kas aga suurest ratsaüksusest (diviis, brigaad) nõrgemad üksused võivad enesele lubada rännaku sooritamist kahes kolonnis? Peab leidma rännakukord, milline vastaks uuema aja nõuetele võitluses lennu- ja soomusvägede vastu ning milline ka ühtlasi oleks taktikaliselt kasulik.

Üheaegne rännaku sooritamine rännakuteelgi pidi ja kahel pool seda otsesuunas maastikul vähendab kahtlematult kolonni pikkust. Kuid kas rännakuid otsesuunas mööda maastikku suuremale kaugusele on võimalik läbi viia?

¹⁾ Vaata „Sõdur“ nr. 3—4, 1937. a. „N. Vene ja Saksa ratsaväe lahingdoktriini võrdlus“ A ja B.

²⁾ Vaata „Sõdur“ nr. 1—2, 1937. a. „N. Vene ja Saksa lahingdoktriini võrdlus“ A ja B.

³⁾ Kaugus eelväest peajõududeni on arvestatud kui üksustevaheline, s. o. 500 m. Arvestatud on, et rügement hargneb 6 allüksusse.

⁴⁾ Eelväe ja peajõudude kauguseks on arvestatud 2—3 km.

⁵⁾ Vaata „Sõdur“ nr. 3—4, 1937. a. „N. Vene ja Saksa lahingdoktriini võrdlus“ B. I. lõik.

Et jõuda mingisugustele konkreetsetele tulemustele, peab analüüsima nende mõlemate viiside positiivseid ja negatiivseid külgi.

Rännak mööda teed.

Positiivsed omadused.

Hobuste jõu kokkuhoid.
Suurem rännakutempo.
Kitsuste parem läbistamine (sillad jõgedel jne.)

Negatiivsed omadused.

Liikumise varjamise raskus lennuki eest, kuna:
a) teed on alalise valve all,
b) kasutada saab ainult neid varjumiskohti, millised on otseselt tee läheduses.
Kolonnid pikale venimine ja seoses sellega hilisem lahingusse astumine ning juhtimise raskenemine.

Rännak otsesuunas mööda maastikku.⁶⁾

Positiivsed omadused.

Soodsamad varjumise võimalused lennuki sest, kuna rännakutelge võib valida, kasutades maastikul leiduvaid varjendeid.

Võimalus väeosa laaliseks hajutamiseks. Sõltuvalt sellest ka väiksemad kaotused kallale tungi puhul lennuväe poolt.

Hajutatud liikumine loob paremad võimalused soomuse- ja õhuvastaseks võitluseks. Kolonnid lühenevad. Võimalus kiiremini lahingusse astuda.

Negatiivsed omadused.

Suurem hobuste jõu kulu. Väiksem rännakutempo, sellega ka väiksem rännakukiirus.

Jõgede ületamisel selle läbistamine üheaegselt mitmest kohast raskendatud (koolmete puudus). Vajadus liikuda teedele jõgede ületamiseks või ehitada ajutisi sildu.

Kõige kahjulikumaks osutub siiski hobuste väsitamine ja rännaku kiiruse langemine. Teisest küljest aga peab meeles pidama, et sagedased õhualarmid sunnivad üksusi, kes liiguvad kolonnis mööda teed, üle minema hajutatud rivikordadesse maastikule ning ohu möödudes uuesti rännakukolonne moodustama, mis omakorda hobuseid rohkem väsitab kui rahulik rännak hajutatud korras mööda maastikku.

Peab ka meeles pidama, et kolonnidest hajutatud korda paiskumine sünnib rännaku ajal, mis sagedaste kordumiste juures suure ajakaotuse esile kutsub. Kuna hajutatud korras maastikul liikuvatel üksustel pole tarvis aega raisata ümber rivistumisteks õhuohu puhul, siis võib järeldada, et nende üksuste liikumiskiirus saab võrduma või isegi ületama mööda teed rännakut sooritavate üksuste kiiruse.

⁶⁾ Samal ajal osa jõude sooritab rännakut mööda teid.

Nagu eestoodust näeme, evib rännak otsesuunas uutes tingimustes palju kasulikke omadusi. Maastikul võivad esineda ka eriti rasked tingimused liikumiseks (suur sula, lumehanged, üleujutused jne.), kuid need kuuluvad eritingimuste hulka, mis ratsaväe tegevusele ka loomulikus korras loovad ülepääsematuid takistusi. Sellastel juhtudel jääb järele ainamaks liikumise võimaluseks rännak teid mööda. Kui palju vähenevad kolonnide pikused sooritades rännakuid osaliselt maastikul? See oleneb esmajoones kaugustest, milliseid kasutame allüksuste vahel ja allüksuste arvust, millised liiguvad maastikku mööda.

Rikkalikult suurtükiväega küllastatud suurele ratsaüksusele pole kasu suur, kuna suurtükivägi saab liikuda siiski ainult mööda teid.

Kas võib üksikuid eskadrome jätta koondrivi kordadesse, rahuldudes ainult kas või küllalt suurte kaugustega ja vahedega nende vahel?

Autor vastab sellele eitavalt. Tema arvates allüksused peavad omakorda hajunema. Kui väikesteks üksusteks? Kas rühmadeks, poolrühmadeks või jagudeks? Autori arvates on rühm veel suur üksus selleks, et kallale tungi puhul õhust kokku võiks jääda.

Suuremaks kokkujäävaks üksuseks peab autor poolrühma või jagu.

Ratsarügemendi kasulikumaks paiknemiseks maastikul liikumise korral peab autor asetust „ristikujuliselt“; kaks eskadroni liiguvad kummalgi pool teed 500 kuni 1500 m kaugusel teest — ülejäänud allüksused liiguvad mööda teed määratud kaugustel. Maastikku mööda liikuvad eskadronid peavad end julgestama välisküljelt, sellega ühtlasi ka rügemendi peajõude julgustades.

Poola ratsaväe eeskirja III osa § 113 mainib, et hargnenud eskadroni üksikud osad (rühmad) võivad üksteisest eemal asuda kuni 600 sammu, rühmas jaod kuni 150 sammu. Määrustikulistest nõuetest kinni pidades Poola 3-rügemendilise ratsabriigaadi (kaasa arvatud ka 4-patareiline ratsa-suurtükiväedivisjon, pi- ja si-eskadronid) asetused lahingurännakul küüniks sügavuti kuni 10,5 km. Poolakad arvavad, et see sügavus pole rahutust tekitav.

Kuna rännak mööda maastikku väga väsitab hobuseid, siis tuleb aegajalt neid teedel liikuvate eskadronidega vahetada. Kuigi selle juures rännaku kiirus langeb, olevat brigaad vastasega kontakti luues siiski pa-

remas olukorras kui brigaad, kes liikus kahes kolonnis või ühes kolonnis ühte teed mööda.

Sellase rännaku organiseerimine nõuab aga erilist ettevalmistust. Juht peab üksikasjalikult analüüsima maastikku, eriti rännakuteid, ülekäike, koolmeid, kitsusi jne. Tuleb kõik peensused ette näha, et tagada rännaku pidevus. On selge, et juhtimine neis tingimustes pole kerge, kuid ülepääsematuid raskusi ta ka ei sünnita. XIX sajandi lõpul peale koondatud kolonnide lahinguviiisidest lahkrivivormidele (ahelik) üle minnes kinnitasid pessimistid, et juhtimine neis tingimustes osutuvat võimatuks. Tegelik elu on aga selle arvamise ümber lükanud.

Üle 100 m üksteisest eemal olevate üksuste vahel peab looma tugeva side, määrates selleks sideohvitseri ja sidepatrulle.

Lennukitõrje peamine tähelepanu tuleb pöörata tema aktiivseks organiseerimiseks kitsustest, jõgedest jne. ülemineku puhul, s. o. juhtudel, kus rügemendil tuleb ajutiselt kasutada üht teed. Samuti tuleb neis kohtades organiseerida soomusevastane võitlus.

Kui olukord ei võimalda liikumist mööda maastikku, siis ei jää üle muud, kui liikuda mööda teid, kuid sel juhul kahes kolonnis.

Mis puutub väiksemate luureorganite liikumistesse, siis tuleb neil selleks kasutada maastikku, kuna teedelt nad saavad niikuinii vastase soomusjõudude poolt ära pühitud.

*

Eestodu tutvustas meid lühidalt nende vaadetega, mis kaasajal maksavad ratsaväe

rännakute korraldamisel Poolas, Saksamaal ja N. Venes. Kõikides nendes riikides, nagu näeme, on läbi löönud vaade rännakute korraldamiseks hajutatud korras, kusjuures erinevused esinevad vaid läbiviimise peensustes ja tehnilistes üksikasjades. Rittm. Bolehovski oma artiklis on suurt tähelepanu osutanud lennuohu kõrval ka soomusväe- ja gaasihule. Ja seda ka täiesti õigustatult, kuna tulevikusõja iga tegevus nendega tihedalt seoses saab olema.

Lõppotsuse tegemine konkreetsetel kujul on siiski veel lahtine, s. o. kas rännakuid päevad sooritada hajutatult kolonnides mööda teid või hajutatult mööda teid ja maastikul (rännaku segavorm). Suurt osa mängib siin muidugimõista vastav olukord, ülesanne, maastik ja kasutada oleva oma lennuväe suurus. Ehkki autor eelistab viimast moodust ja toob selleks ka ustava võrdlustabeli, peab mainima, et see moodus on ainult kahest pahest parem.

Kuidas küsimus lõplikult laheneb, seda on veel vara ütelda, kuna ta vajab igakülgselt tegelikku katsetamist. Ühte aga võib juba praegu ütelda, et rännakud koondatud kolonnides tulevikusõjas on kaduma määratud.

Meie oludele vastava rännakukorra leidmine ühes lennuki-, soomuse- ja gaasivastase võitlusviisidega lasub täie raskusega tegelikkude rivijuhtide õlgadel.

Ainult mitmekesised ja arvulised tege-likud katsed ja uurimused igasugustes olukordades võivad siin enam-vähem kindla vastuse anda. Jääb loota, et käesolev seda kaasa on aidanud ja teatud aja möödumisel küsimus vastuvõetava lahenduse leiab.

F. J.

Jalaväe ettevalmistamisest õiseks tegevuseks.

Major Treuhaupt.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 46 — 1938.)

Õine tegevus nõuab põhjalikku praktilist ettevalmistust. Siin tuleb vastavate õpetlikkude, huvitavate ning sõja tõelisusele võimalikult lähedaste harjutustega valmistada ette iga jalaväeüksus praktiliselt sellaselt, et ta lõppeks tunneks olevat end õistel teotsemistel täielikult kodus. Eriliselt peab pidama silmas harjutustel tõelisusele võimalikult lähedaste olukordade loomise vajadust, sest õine õppus on esmajär-

jekorras sõduri närvikava karastamise õppus, mida on võimalik viia otstarbekalt ellu vaid tõelisusele lähedastes olukordades. Siin ei saa tekkida erilisi raskusi, sest õõpime-dus võimaldab luua võrdlemisi tõepäraseid olukordi, igatahes tõelisusele palju lähedasmaid kui ükski päevane olukord, kuid seda ainult siis, kui õppuste juhataja suudab anda endale täit aru selles, millist eesmärki ta püüab taotleda harjutustega.

Öiste taktikaliste õppuste korraldamisel tuleb meeles tada kõigepealt seda, et õõpimedus nõuab üksustelt sootuks teissuguseid teotsemisviise ning vorme kui päevane lahing. Seepärast tuleb hoiduda päevaste, ülemäärast hajutatud lahingurivistuste kasutamist. Öine lahingurivistus peab olema võimalikult koondatud, sest vaid koondatud üksust on võimalik öösel edukalt juhtida. Samuti peab öiste õppuste juures olema ettevaatlik tulirelvade tarvitamisega. Öösel on tuledistsipliini hoidmine väga raske ülesanne. Maailmasõda pakub ses suhtes lugematult kurbi näiteid. Väga vähe toimus seal öisi lahinguid, kus ei leidnud aset omavahelised tulistamised.

Puudutades öiste õppuste käiku, autor soovib igal juhtumil loobuda igasugusest teooriast enne õppusi. Praktika ise peab viima teatavate töekspidamisteni. Seejuures noorsõdurite õppuste juures on kasulik lasta esimestena teotseda halvematel, saamatumatel õpilastel, et teistel oleks võimalus jälgida ning hiljem vältida puudusi ja vigu. Seevastu eeskujulik näide öisest teotsemisest ei suuda õpilastele pakkuda tavaliselt midagi, sest siis pole ju „näha“ ega „kuulda“ eriliselt midagi, kuna seevastu vead on öösi alati kuuldavad ning mõnel juhtumil ka nähtavad.

Öisi õppusi tuleb alustada kuulde, vaatluse ja liiklemise õppustega — algul valgeil öil, hiljem pimedail. Öiste rännakuõppustega tuleb alustada samuti noortekursuse kestes. Seejuures tuleb tähele panna järgmist:

- a) Öisel rännakul tuleb kanda püsse rihmal — risti üle selja või kaelal, mitte aga tavalisel moodusel — ühel ölal. Viimasel juhtumil on üksteise vigastamised paratamatud, eriti siis, kui ollakse sunnitud liikuma täägisatud pussidega.
- b) Puhkustel ei tohi asetada püsse haki, vaid tuleb jätta laskurite kätte.
- d) Takistusi, halbu teosi, kitsaid sildu jne. tuleb ületada veel aeglasemas tempos kui päeval. Vastasel korral on side kadumine ning kolonni „rebenemine“ paratamatu.
- e) Halbadel teedel tuleb liikuda kahekaupa, tihti isegi ühekaupa.

Üldse pimedatel öödel on kolonn ainuke rivivorm kompanile takistuste ületamisel ning tulede (näiteks keeldtulede) läbistamisel. Kolonni jaotamine allkolonnidesse, takistusi ületades, viib paratamatult segadusteni.

Reeglina tuleb võtta kaasa igale öisele

õppusele kõik lahinguveokid, ka siis kui vastav harjutus seda eriti ei nõua. Viimasel juhtumil tuleb anda neile eriülesandeid, meeles tades, et sõit öösi evib palju iseäraldusi, millega suudetakse harjuda vaid püsivalt praktiseerides.

Rännakuharjutustel väljaspool teid tuleb pöörata erilist tähelepanu side säilitamisele kolonnis. Pimedatel öödel toovad siin suurt kasu ranitsate külge kinnitatud taskurätid. Ka on praktiseeritud maailmasõjas hea eduga peent köit, millest hoiavad kinni kõik üksteise taga liikuvad sõdurid.

Pärast refereeritud üldiste näpunäidete andmist autor esitab mõningaid põhiteemasid öise väljaõppe korraldamisel.

1. Öine varustamine. Varukompani ülesandeks on toimetada kohale vastasega tihedas sidemes kaitsel asuval eesjärgukompanile laskemoona. Pataljoni LP — umbes 3 km rinde taga. Eesjärgukompani on saatnud pataljoni LP-sse teatava arvu allohvitsere, kes peavad juhtima kandurtöökondi (à 6—10 noorsõdurit) kompani laskemoona vastuvõtupunkti, mis asub mõne öösi hästi nähtava eseme, nagu talu, teederisti jne. juures, umbes 200 m kaugusel vastasest. Juurdeveotee luuratakse välja juba päeval. Igale kandurile antakse välja kaks täidetud lindikasti või kahe mehe peale üks padrunikast. Kandurtöökonnad saadetakse välja 4—5-minutilise vaheaja järele ülesandega viia laskemoon võimalikult ruttu kuid vaikselt äramääratud kohta ning tulla tagasi (ilma teejuhita) pataljoni LP-sse. Liiklemisvigade (müra) peale reageerib väljapandud vastane raketite ja tulega.

2. Öine lähene mine rünnaku kauguse ni. Enne pimedaksminekut asetatakse õppusi teostav kompani olukorda, kus kallaletung on tõkestatud vastase tulega umbes 600—800 m kaugusel vastase positsioonidest. Seal tehakse kompanile teatavaks ülesanne: läheneda öö kattel vastase positsioonidele rünnakukauguse ni ning koidikul olla valmis vastase ründamiseks.

Pärast pimedaksminekut kompani läheneb tihedasa helikus ettenähtud kallaletungi lähtealusele, muudab vastavalt rivistust (resp. loob sügavuse) ja kaevub vaikselt sisse. Vastane reageerib vigadele tuld avades, valgustades ja retki sooritades.

3. Kahepoolne tegevus luure ja julgestuse ülesannetel. Õppusest osavõtjad jaotatakse kahte gruppi: lahingueelpostid — $\frac{2}{3}$ jõude ja luurajad — $\frac{1}{3}$ jõude.

Lahingueelpostid asetatakse võrdlemisi skemaatilisel teatavale maastikujoonele; üksikute postide vahe 150—200 m. Maastik tuleb valida võimalikult künklik, et õpilasi veenda küngaste harjade vältimise vajaduses.

Vastaspool — luurajad — tunnevad vaid üldjoontes vastase lahingueelpostide asetust. Nad jaotatakse väikesesse, umbes jaosuurustesse luurepatrullidesse ning saadetakse tegevusse 1—2 km kaugusel vastasest, ülesandega võimalikult vaikselt läbi hiilida vastase julgestusjoonest ning jõuda välja teatavasse, öösi hästi nähtavasse kohta vastase seljatangant, kus iga luurepatrulli jaoks on mõne puu külge kinnitatud vastav sedel. Pärast sedeli äratoomist patrull ründab vaikselt lahingueelposte seljatangant ning tõmbub siis tagasi oma lähtekohale.

4. Öine positsioonivahetus. Õppuse teostamiseks jaotatakse õpilased kahte umbes ühe laskurirühma suurusesse gruppi. Üks grupp asub positsioonile umbes 100—200 m vastasest ning kaevub sisse, kuna teine rühm asub umbes 300—400 meetrit esimese rühma taha varru. Vastase markeerimiseks jätkub üksikutest, rikkaliku paukpadrunite ja raketide tagavaraga varustatud laskuritest.

Pärast sissekaevumist positsioonil olev rühm saadab igast jaost paar laskurit ühe allohvitseri juhatusel teejuhtideks vahetusse tuleva varurühma juurde. Teejuhid peavad olema võimelised kirjeldama vahetusse tulevatele rühmale peensusteni sissevõetud positsiooni. Pärast positsiooni kirjeldust teejuhid juhatavad rühma jagude kaupa positsioonile ning see teostab vahetuse. Pärast vahetatud rühma lahkumist on kasulik vahetuse protseduuri korrata veel 2—3 korda.

5. Öise kallaletungi õppusi on kõige kasulikum teostada lihtsate retkede näol — rühmasuuruste osadega. Siin kallaletungi teostav osa tuleb asetada lähetealusele juba päeval ning anda seal enne pimenemist lihtis ülesanne vastase mahavõtmise, kuulipildujapesa hävitamise, vangide võtmise või muu sellase ülesande näol.

Õiste retkede teostamine nõuab põhjalikku ettevalmistust. Siin tuleb tagada kõigepealt retke teostava üksuse tiibu ja võimaluse korral ka rinnet vastase vastulöövide eest. Tiibade julgeoleku tagamiseks tuleb asetada kallaletungi lähetealusele r-kuulipildujaid, kes on valmis ootamatuse kadudes kaitsma retke teostava üksuse tiibu, avades tõkketule, kuna julgestuseks

rindelt tuleb valmistada ette r-kuulipilduja- ja suurtüki-tõkketulesid.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata siin tuledistsipliinile. Retk peab viidama ellu vaikselt — ühegi lasuta — kasutades vaid tääki ja võib olla ka käsigranaati. Püssid peavad olema kõigil retkest osavõtjail reeglina laadimata. Tuld tuleb avada vaid käsu peale. Vastane tuleb ära tähistada mannekeenidega. Erilist tähelepanu tuleb pöörata öistel retkedel (resp. kallaletungidel) vaiksesele liikumisele. Õpilasi tuleb veenda, et puudub igasugune tarvidus jooksmiseks seni, kuni vastane pole suutnud avastada meie kavatsust. Samuti tuleb veenda õpilasi selles, et pärast meie kallaletungi avastamist vastase poolt esineb pealetungijatel ainsa pääseteena kiire edasitormamine märgile. Seevastu enneaegne tagasitõmbumine tähendab enamail jaol juhtumeil kadu.

POOLA.

„Prześląd Piechoty“ jaanuar-märts 1938.

1. Gaasikaitse ohvitser ja tema ülesanded jalaväerügemendis. Major dipl. J. Kovalik. — Tänapäeval on igal juhul täita rida tõsiseid ülesandeid gaasikaitse alal. Madalamate teenistusastmete ülemad, jaorühmülid saavad täita neid ülesandeid vahetult, kuna aga vanematel juhtidel on tavaliselt selleks abilisi: kompüil — g-allohvitser, patüilil ja rügüilil — g-ohvitser jne. G-ohvitser on rahu ajal rügüilil (patüilil) abiliseks ja referendiks g-alal, ühtlasi ka rüg-g-meeskonna juhiks. Sõja ajal tema ülesanded on järgmised. 1) Töötab välja rüg-g-meeskonna erialalise ettevalmistuse kava ja korraldab selle järgi õppusi lahingute vaheajal, puhkusel või varus olles jne. 2) Varustab rüg osi vajalikkude g-kaitsevahenditega, kaaludes kõiki sellega ühenduses olevaid küsimusi neil juhtudel, kui on andmeid, et vaenlane valmistub g-kallaletungiks. 3) Uurib kõikides detailides maastikku s-gaaside kasutamise seisukohalt ja peab sidet naaberväeosade g-ala juhatajatega. 4) Teeb rügüilile ettepanekuid g-kaitse organiseerimiseks, lähtudes töötehnilisest kui ka taktikalisest vajadusest, kusjuures näitab ära: a) kuidas tuleb paigutada ja mil viisil hajutada rüg osad g-kaitse mõttes; b) kuidas pareerida vastase g-kallaletungi oma g-vahendite rakendamise ja vaenlase g-kallaletungi lähetealuse neutraliseerimise teel suurtükitelega; e) kuidas organiseerida sidet rügemendis g-kaitse üles-

anneteks; d) mil viisil hoida g-distsipliini eriti niisugustel juhtudel, kui vaenlane on võtnud tarvitusele senitundmatuid s-gaase, mis võiksid vapustada oma vägede moraali.

5) Korraldab ja juhib rüg g-luuret: a) vastavate patrullide ja kuuldepostide välja saatmisega (l-kompanitest); b) retkede organiseerimisega vastase g-kallaletungi plaanide selgitamiseks või temalt selleks valmistatud vahendite hävitamiseks (nendest retkedest võtavad osa jalavägi, g-mehed, pionerid); c) sõjasaagina kogutud vastase g-varustise kogumisega, tema s-gaasidest ja mürgitatud maa-aladest proovide võtmisega ja nende saatmisega uurimiseks; d) muul viisil andmete kogumisega — rügemendi julgeoleku kindlustamiseks nagu: sõjasaagi süstemaatilise ülevaatusega, vastase KP, g-osade asukohtade, ladude, sõjavangide, eriti ohvitseride ülekuulamise ja läbiotsimisega, kogudes sel viisil teateid, kas vastasel on kasutada või seal mõeldakse võtta tarvitusele mingeid uusi ning senitundmatuid g-vahendeid.

6) Teeb rüggülile ettepaneku g-vaatluse ja -alarmi korraldamiseks mitmesugustes lahinguolukordades, g-teenistuse kontrollimiseks ja seejuures avalikuks tulnud vigade ning puuduste kõrvaldamiseks.

7) Jaotab tema käsutuses olevaid g-mehi rüg allüksuste vahel mitmesugusteks erakordseteks g-ala töödeks (g-varjendite ehitamine, degaseerimine jne.).

8) Korraldab rüg juurde- ja äraveoteede g-kaitset, varustab transpordetarviliku g-personaali ja g-kaitse varustisega üldse, eriti aga kui on oodata vastase g-kallaletungi vooridele kitsandikkude jne. läbistamisel.

9) Koostab informatsiooniteadaandeid g-alal, kusjuures andmeid uute s-gaaside kohta neisse teadaandesse võib mahutada ainult divüli nõusolekul.

10) Koostab tähtajalised ja erakorralised teated ja aruanded g-alal oma rügemendi kohta ja vastase tegevuse üle g-alal, niipalju kui ta on suutnud koguda selleks andmeid (vt. p. 5).

11) Esitab teated kaotuste üle gaasidest oma rüg ja vastase juures, koostöötades seejuures rüg van. arstiga.

12) Kontrollib g-varustist ja ettevalmistust g-alal rügemendis.

13) Korraldab rüg. g-varustise remonti, hoolitsedes vastavate töövahendite, personaali ja parandusmaterjalide eest.

14) Juhatab gaasitorbikute proovimist g-kambrites.

15) Abistab rüg vanemat arsti meeskonna varustamisel individuaalsete g-kaitsevahenditega, g-abiandmise punktide organiseerimisel ja gaasist mürgitatute evakueerimisel.

16) Korraldab tsiviilelanikkonna väljasaatmist rüg

tegevuspiirkonnast g-ohu puhul ja abistab neid vastase g-kallaletungi korral, seejuures töötades koos vastavate kodanliste g-organisatsioonidega.

G-ohvitser koostab rüggüli käskkirjades ja korraldustes g-ala kohta käivad paragrahvid ja lisad. Sõja ajal g-ohvitseri abiliseks ja asetäitjaks on grühma (komando) ülem, kelle ülesandeks on: a) gaasitatud maa-alade piiritlemine, möödasõidu teede tähistamine ja gaasiproovide võtmine mürgitatud kohtadelt; b) mürgitatud maa-alade degaseerimine või neist läbikäikude valmistamine; c) teenistuse korraldamine g-vaatluspunktidel; d) g-vaatluspunktide luure ja korraldamine rüg tegevuspiirkonnas; e) g-luure toimetamine suundades, kust kõige tõenäolisemalt võib oodata vastase g-kallaletungi; f) g-luure juhatamine isiklikult tähtsamatel juhtudel; g) kohtade märkimine maastikul, mis on eriti sobivad vastasele g-kallaletungiks g-lainete või miinipildujate abil; h) g-almi kiire levitamine ja g-laine liikumisriba piiride kindlaksmääramine; i) g-varjendite korraldamine ühiselt pioneridega; k) abiandmine mitmesuguse varustise degaseerimisel; 1) ajutiste g-kambrite ehitamine väliloludes ja nende rakendamine; m) koostöötamine õk- ja tt-organitega; n) g-varustise remonttööde korraldamine.

Rüg g-ohvitseri ülesanded mob. ajal:

1) Hoolitseb, et kõik tagavaraväelased saaksid varustatud kohe pärast väeossa ilmumist individ. g-varustisega.

2) Valmistab töökava õppusteks g-alal, kus näeb ette: a) tagavaraväelaste tutvustamise uuemate individ. ja kollekt. g-kaitsevahenditega, moodsate degaseerimisviisidega ja esmasabi andmisega g-mürgituste puhul ning vaenlaselt kasutatavate g-kallaletungi meetoditega; b) tagavaraväelaste lähemalt tutvustamise gaasidest nende lõhna ja välise ilme järgi; c) iga üksiku mehe gaasitamise g-kambris; d) praktilisi harjutusi g-kaitse teostamiseks väliloludes.

3) Korraldab tagavaraväest tulnud g-meeste ettevalmistamist nende erialal.

4) Seab töövalmis rüg g-varustise väliremonttöökoja.

Rüg g-ohvitseri ülesanded rahu ajal:

1) hoolitseb rüg individuaalse ja kollektiivse g-varustise hoidmise, remondi ja täiendamise eest; 2) teeb ettepaneku rüg ülemale väljaõppe korraldamiseks ja selle läbiviimiseks g-alal ajateenijatega ja kaadriga; 3) teostab kaadri ettevalmistamist g-alal; 4) korraldab ja viib läbi õppused gaasikambris.

Lõppeks autor rõhutab veel kord, et ainult siis, kui kõikide astmete juhid osutavad g-alalisele ettevalmistusele kuni üksikasjadeni tungivat tähelepanu, on

võimalik vältida suuremaid kaotusi selle võitlusvahendi poolt sõjas.

2. Raadio kasutamine ja käsitsemine jalaväes. Kpt. M. Vargalla. — Kuigi raadio kasutamiseks jalaväes puuduvad veel põhjalikumad sõjakogemused, ei olevat siiski kahtlust, et tähendatud moodne sidevahend leiab tulevikus lahinguväljadel senisest rohkem laiaulatuslikku kasutamist, eriti veel, kui silmas pidada, et traat- ja elavside rakendamine kaasaja võitluses on seotud suurte raskustega. Raadio paremuseks on see, et võimaldab sidet ka juhi või üksuste liikumisel olles; kuid et ta töötaks hästi, selleks peab iga juht, kes kasutab raadiot: a) pidama läbirääkimisi ainult selleks määratud isikute (telefonist) kaudu; b) kõnelema võimalikult lühidalt; c) kasutama koodi või varemalt kokkulepitud sõnalühendeid; d) korrespondeerima „värvitult“ (bezbarvno), hoidudes kõnelustes karaktersetest nimetustest jne.; e) mitte lubama r-jaamadesse kõrvalisi isikuid ja pidama läbirääkimisi ilma üleliigsete tunnistajate juuresolekuta. Sideülevõtte ettevalmistamise teostamisel r-alal peab pöörama erilist tähelepanu meeskonna kasvatamisele kohuse tundes ja iga r-telefonist (telegrafist) peab ennast alati tundma tunnimehena vahipositi, kelle kohusetundest ja täpsast töötamisest võib oleneda paljude elu, nagu seda näitas ka maailmasõda.

3. Tankide koostöötamine jalaväega. Kpt. dipl. S. Bahrynovski. — Ses küsimuses pole tänini veel leitud rahuldavat lahendust — peamiselt küll seepärast, et tankide liikumiskiirus on tõusnud kümnekordseks, kuna aga jalaväe oma on jäänud endiseks, mis suuresti raskendab koostöötamise küsimust. Autor võrdleb prantslaste ja venelaste vaateid tankide kasutamise alal ja leiab, et kuigi — esimese mulje järgi — need erinevad üksteisest, siis ometi sisult nad kõnelevad samadest asjadest ja nimelt: 1) jalaväe toetavate tankide ülesandeks on täiendada suurtükiväe tegevust või nad peavad võtma endale osa viimasele antud ülesannetest; 2) nende (tankide) tegevus peab olema ajas ja ruumis kokkukõlastatud jalaväe liikumisega, et viimane saaks kasutada täiel määral seda mõju, mida avaldavad tangid vastasele tema ründamisel; 3) tankide tegevust peab katma suurtüki- ja jalaväe tulega; 4) koostöö tankide ja neilt toetatava jalaväe vahel peab säilima kogu kallaletungi vältel. Nendest põhimõtetest lähtudes autor jaotab tangid: saate-, otsetoetuse ja kaugetegevuse tankideks. Saateangid peavad alluma kallaletungi teos-

tavate jalaväeosade juhtidele, kelledelt nad saavad täpsad ülesanded, lähtealuse kallaletungi suunad ja tegevusseastumise kellaaja. Märkile saatetangid peavad jõudma hetkel kui suurtükivägi on lõpetanud nende tulistamise, kusjuures nad võtavad viimastelt üle tema tuleülesanded. Jalavägi aga sel ajal peaks olema 300—400 m samast märgist. Autor väidab konkreetsete näidete abil, et sellaselt korraldatud koostöö juures jalaväe, teda saatvate tankide ja suurtükiväe vahel on võimalik anda vastasele ajas ja ruumis keskendatud hoop. Otsetoetuse tankide ülesandeks on kallaletungi ajal nende märkide vallutamine, milliseid ei saa tulistada suurtükivägi. Vastavalt sellele nende tegevus algab hetkel, kui oma jalavägi algab liikumist kallaletungi lähtealuselt, milliseks ajaks otsetoetuse tangid peavad olema jõudnud oma märkide lähedusse, need vallutama ja enda käes hoidma niikaua kui jõuavad päralt saateangid või nende puudusel jalaväeosad. Kogu see tegevus peab olema kaetud suurtükiväe jaotusega. Tankide jaotus ülaltoodud viisil on teostatav, kui neid on küllaldaselt. Kui tanke aga vähe, mis teha siis? Niisugusel juhul, arvab autor, on mõõduandev maastik ja oma suurtükiväe rakendamise võimalused. Kui maastik soodustab lähenemist vastasele, siis tuleb kasutada tanke jalaväe saateks ning tema abistamiseks rünnaku ajal; kui aga maastik on lahtine ning pakub vastasele häid tulistamise võimalusi, siis on otstarbekohasem kasutada tanke otsetoetuseks.

4. Ühine rännak väljaspool teid. Major dipl. K. Iranek-Osmecki. — Kaks näidet viimasest Poola-Vene sõjast. Autor leiab, et rännakute sooritamine öösi väljaspool teid, üle maastiku, kui sellased rännakud taotlevad kallaletungi vastasele, on ikasulikud, sest nad suurendavad ootamatust. Kuid orienteerumine sellastel juhtudel on eriliselt raske, mispärast tuleb: 1) enne rännakut maastik liikumistee rajoonis kaardi järgi pähe õppida (kui pole võimalik toimetada luuret), meeles pidades tähtsamad ja karaktersemad kohalikud esemed, mis võimaldaksid orienteerumist rännakul; 2) rännak põhjalikult ning erilise hoolega ette valmistada, vältides kõike seda, mis võiks anda vastasele märku kolonni liikumise suunast üle maastiku ning halvaks ootamatuse mõju. Loomulikult peavad seejuures kasutatavad kaardid olema täpsad ja õiged.

5. Jalaväesuurtüki materjalosa. Major A. Korsak. — Jalaväesuurtüki märkideks võiksid olla: 1) kuulipildujad — varjatult

või lahtiselt; 2) tangid ja s-autod; 3) lennukid. Nendega võitlemiseks jal-suurtükilt nõutakse: a) võimet kiirelt muuta suunda; b) suuri tõstenurki; c) laskekii- rust; d) tabavust. Loetletud tingimustele enamal või vähemal määral vastab rida 30-mm, 37-mm ja 47-mm relvi. Esimes- test on autori teadmise järgi moodsamaiks ning huvitavamaiks need, milliste mürsu algkiirus 900 m/sek (umbes), millised evi- vad automaatse laadimise, on edasiviimi- seks koostvõetavad, kaaluvad ümmarguselt 200 kg, on kohandatud laskmiseks õhumär- kide pihta ja kergemate tankide hävitami- seks lähematelt kaugustelt. 37-mm jal- suurtükkide hulgas, mis on määratud maa- pealsete, kiirestiliikuvate soomustatud mär- kide tulistamiseks, esinevad tähelepanu- väärsematena need, milliste algkiirus 800— 900 m/sek., lukk poolautomaatne, kaal pos. 250—300 kg, mürsu kaal 0,8 kg, edasivii- miseks relv jaotatakse osadeks kuni 50 kg, suuna muutmisevõime 10—16°, tõste- nurk kuni +55°, ja missugused 1000 m kauguselt ja tabamisnurga all 90° võivad läbi puurida 20—25-mm soomusplaadi. 47-mm hulgas loeb autor huvitavamaks ing- lise Beardmore'i, hollandi Siderius'e ja hel- veetsia Thum'i süsteeme, milliseid iseloo- mustavad: algkiirus 560 m/sek., poolauto- maatne lukk, kaal pos. 270—370 kg, suuna- vahetuse võime kuni 50°, tõstenurk kuni 60° (—5° kuni +55°) ja mürsk, mis kaa- lub 1,5 kg ja 800 m kauguselt 90° tabami- nurga all võib läbistada 40-mm soomus- plaadi. Edasiviimiseks see suurtükk jaota- takse kuni 50 kg. Mõlemad, s. o. 37-mm kui ka 47-mm suurtükk veetakse ühel ho- busel. Jalaväe-suurtükina võivad veel kõ- ne alla tulla mingid 55—57-mm ja kahe (vahetatava) rauaga süsteemid, kuid autori kaalutlused nende suhtes ei paku erilist uudist.

V. K.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Šveitsi laskurite treeningtulemusi.

Ettevalmistuseks 1939. a. Luzernis pee- tavateks MM-laskevõistlusteks on šveitsi laskurid alanud treeninguga ka s õ j a p ü s i s t. Vabapüssi alal käib treening juba paar kuud.

9. ja 10. juulil sooritasid šveitslased Luzernis esimese treeninglaskmise, kusjuu- res laupäeval lasti üks kord ja pühapäeval kaks korda 3×20 lasku kolmest asendist.

Tulemused olid järgmised:

	Lamades	Pölvelt	Püsti	Kokku	Keskm.
1. Ciocco	177 190	179 180	156 153	512 523	517,5
2. Horber	180 184	176 183	158 153	514 520	517
3. Jakober	174 186 185	171 173 171	165 159 161	510 518 517	515
4. Hartmann	178 168	173 171	174 151	525 490	507,5
5. Tellenbach	183 181 173	165 177 172	150 148 162	498 506 507	503,7
6. Grünig	178 181 171	172 177 174	147 147 151	497 505 496	499,3
7. Brand	187 175	174 172	138 146	499 493	496
8. Lienhard	186 176 170	166 160 174	140 152 155	492 488 499	493
9. Rhyner	180 176	165 155	153 155	498 486	492
10. Hornberg	177 180 183	166 164 167	154 145 140	497 489 490	492
11. Niederer	177 170 176	183 174 169	130 137 142	490 481 487	486
12. Eichelberger	186 161 182	172 175 181	122 123 156	480 459 519	483
13. Scveitzer	171 174 176	172 167 174	132 146 139	475 487 489	483,7
14. Imhof	179 174 177	151 161 145	151 157 150	481 492 472	481,7
15. Reich	182 169 179	166 172 166	124 132 138	472 473 483	476
16. Zerkiebel	166 174 175	161 154 153	128 142 147	455 470 475	466,7
Keskmiselt:	177,4	169,1	146,7	493,2	494,55

Viis parimat (keskmiste järgi) saavuta- sid kokku 2560 silma, mis on 26 silma võr- ra nõrgem maailmarekordist.

Maailmarekordi ületasid: Ciocco lama- des asendist kahe silmaga ja Hartmann püsti asendist kahe silmaga.

Nagu toodud tagajärgedest näha, ei pruugi meie laskurid šveitslasi nii väga kar- tagi, vaatamata, et nad tuleval aastal MM- võistlustel võistlevad oma sõjapüssidega.

(„Schweizerische Schützenzeitung“ nr. 28, 14. 07. 38. a.)

R — k.

Eeskujulikke lasketulemusi 3. Üksikus Jalaväepataljonis.

Möödunud juuni teisel poolel noortekursuse lõpul korraldatud klassikatsetel saavutati peagu kõigi väeosade poolt väga häid tulemusi.

Toon allpool eeskujuna 3. Üksiku Jalaväepataljoni lasketulemused püssidest ja kuulipildujatest.

Pataljoni nimekirjas olevatest noortest oli kohal ja võttis klassikatsetest osa 100%.

Nendest sooritas:

a) III klassi katse:

- sõjapüssist — 100%
- v-kal. püssist — 100%

b) II klassi katse:

- sõjapüssist — 90%
- v-kal. püssist — 98%

c) täiskatse (Sv. Ülemjuhataja ksk. 09.05.34 nr. 171 § 2 pp 6 ja 7):

- III klassis — 100%
- II klassis — 90%

Keskmine silm sõjapüssist oli:

- III klassi katsel — 7,21
- II klassi katsel — 6,77

Keskmine silm mõlemal klassis kokku — 6,89.

Peale selle korraldati parematele laskuritele sõjapüssist I klassi ja väikekal. püssist meistri ja I klassi katsed vastavalt EL VKM-38.

Lõplikult jõudis nimekirjas ja katsel olevatest laskuritest järgmiste klassideni:

a) sõjapüssist:

- I klassi — 29,5%
- II klassi — 60,5%
- III klassi — 10,0%,
klassituks ei jäänud ükski laskur.

b) väikekal. püssist:

- M klassi — 7,0%
- I klassi — 35,0%
- II klassi — 56,0%
- III klassi — 2,0%,
klassituks ei jäänud samuti ükski laskur.

Vastavalt Sõjavägede Ülemjuhataja ksk. nr. 171 1934. a. ja nr. 7 1936. a. saavutas pataljon punkte:

- keskmise silma eest — 689 p.

- II klassi täiskatse sooritajate eest — 180 p.
- EL märgisaajate eest — 132 p.

Kokku punkte 1001,

s. o. 201 punkti üle eeskujuliku hinde minimaalnõude.

Autasuna EL klassimärke sai 26,4% klassikatsetest osavõtnud laskurite arvust.

Kergekuulipilduja katsetel (LE II §§ 25 ja 26) saavutasid noored:

- eelkatse üldhina — 4,95
- keskmiselt punkte laskekatsetel — 19,0
- materjalosa lõppkatse üldhina — 4,05

Tulemused on igapidi eeskujulikud.

Seejuures eelkatset ja materjalosa lõppkatsetel on hinnatud 5 palli süsteemi kohaselt, eeskujulik 5, hea 4, rahuldav 3 ja nõrk 1 punkt. Laskekatse on hinnatud vastavalt LE II § 24.

Raskekuulipilduja laskekatsetel (LE III § 22) saavutasid pataljoni noored:

- eeskujulikke tulemusi — 55%
- häid tulemusi — 36%
- rahuldavaid tulemusi — 9%

Kui hinnata 5 palli süsteemi järgi, saame pataljoni keskmise pallina 4,50, s. o. täiesti eeskujuliku tulemuse.

Pataljoni reamehed (töö- ja vahimeeskond) teenistusaja lõpul korraldatud kontroll-laskmisel sõjapüssist saavutasid järgmisi tulemusi:

- täitis kontrollkatse — 100%
- keskmine silm — 6,62,

seega pataljonil punkte 862, s. o. 112 punkti üle eeskujuliku hinde minimaalnõude.

Nimekirjas olevatest reameestest oli kohal ja katsel 100%.

Kõik eestoodud saavutused on eeskujulikud ja näitavad, mida suudab asjatundlik ja hoolas kaader õige õppemeetodi rakendamisel.

3. Üksiku Jalaväepataljoni eeskujulikud lasketulemused ei ole juhuslikku laadi, vaid pataljon oma lasketasemelt on meie sõjaväes üks stabiilsemaid juba üle tosinna aasta.

R—k.

„Soomusrongi Mari“ mälestusi.*)

Eluase vagunis.

Mind määrati neljanda klassi vagunisse. Seesugused vagunid olevat olnud kasutamisel peamiselt Siberi raudteel. Selles vagunis asus suurem osa rongi ohvitseride, rongi arst velskritega, sanitar N. Olem ja vaguni ühes otsas sõdureid, endisi ratsamehi. Mehed magasid siin istepinkidel ja teise ning kolmanda korra lavatsitel. Vaguni ühe seina ääres oli koridor käimiseks. Vagunis oli vist seitse vahelatrit. Teise ja kolmanda korra iga vahekoha lavatsil magas kolm meest. Minule anti vaguni kõige otsmise jaondi kaks alumist pinki kasutamiseks. Ühe pingi jätsin endale magamiskohaks, teine pink täitis vaguni meeskonnatoidunõude riiuli aset. Siin asetses 3—4 ämbrit (supi-, kohvi- ja veeämber), kohvikruugid, lusikad, ümmargused katelokid, mõni kauss ja mõnda muud vajalikku. Nuga algul üldiseks kasutamiseks polnud: igaüks kasutas oma tasku- või pussnuga. Minu riidekraam oli osalt magamiskoha päitsis, osalt pakki seotult pingi all. Teisele poole pingi alla sai toodud ka küttepuid, sest ahi asus samas lähedal vaguni ukse kõrval. Külje alla midagi pehmemat, näiteks õlekotti, polnud kuskilt võtta. Korralikult magada, vähemalt esimestel kuudel, ei saanud peagu üldse. Sai vaid pool-istudes või kõval pingil pikitades riietes veidi tukkuda. Rongi arst Josep andis ühe voodilina, mille riputasin oma pinkide ette, eraldamiseks vaguni üldkoridorist. Seega minu magamiskoht ühes toidunõude pingiga moodustas nagu omaette kupee.

Vaguni teises jaondis alumistel pinkidel magasid või asusid rongi komandant kapten Irv ja tema adjutant Koorits. Mahalastud teise korra lavatsitest üks moodustaski vaheseina minu ja Kooritsa magamiskohade vahel. Vaguni kolmandas jaondis asusid arst ja velsker.

Minu töö ja tegevus soomusrongil.

Minu ülesandeks kujunes meie vaguni (hiljem mitme vaguni) koristamine, ohvitseridele toidu toomine ja nõude pesemine, sokkide nõelumine, vahetevahel ka pesu lappimine ja pesemine ja muud juhuslikku tegevust.

Toidustamine oli korraldatud nii, et pärast päevase lahingutegevuse vaibumist soomusrong sõitis tahapoole lähemasse jaama, kus seisis või kuhu selleks ajaks tuli veel tagapoolt jaamast supirong, mida mehed hakkasid kutsuma „supiristlejaks“, kuna see mõnigi kord „ristles“ veidi kaugemal ja ei julgenud tuua alati toitu liinilähedasse jaama. „Supiristleja“ sattus mõnikord ka vaenlase tule alla, näiteks kui soomusrongid Tapalt kiiresti tungisid Tartu poole, siis üle raudtee taandumata vaenlase osad sattusid tulevahetusse meie supirongi meeskonnaga. Samalt supirongilt anti toitu ka teistele soomusrongidele. Supirong jäi seisma tihti soomusrongist eemale, eriti kui nad asusid ühel ja samal teel ja jaama teisi teid hoiti vabana teiste soomusrongide jaoks. Sel puhul oli supitoimine ämbritega kaunis tülikas ja raske. Seisin rongi meeskonnaga ühises supisabas. Et mul algul oli ainult üks supiämber ja sellega tuli käia supi järele kaks korda, siis „trügisin“ koka ette väljaspool järjekorda. Esimese ämbritäie suppi tõin ja panin katelokkidesse ning läksin siis kiiresti teise ämbritäie supi järele. Soomusrongi ohvitserid ja sõdurid said täiesti ühesugust toitu. Keedeti peamiselt kartuli-, kapsa-, makaroni- ja hernesuppi. Mõnel päeval oli ka puder, peamiselt tangu- või tatrapuder. Kahte toitu lõunaks ei antud. Lõunasöök kujunes esimestel kuudel ühtlasi õhtusöögiks, sest see saadi alles pärast lahingutegevust õhtul hilja. Kiire pealetungi puhul tuli mõnikord olla mitu päeva ilma sooja toiduta ning kannatada tühja kõhtu, sest „supiristleja“ ei jõudnud soomusrongidele järele. Suppidest oli kõige tihemini kartulikonservi (kuivatatud kartuli) supp, mis ei maitsenud kuigi hästi.

Ohvitserid võtsid suppi katelokkidesse ja sõid. Kui seesugune — oma võtmise juures kippus vahetevahel supist puudu jääma (supp sai otsa ja mõni jäi hoopis ilma), siis võtsin supijagamise enda hoolde.

Pärast suppi tõin eraldi ämbriga kohvi. Kohv oli must, ilma piimata. Ka suhkrut polnud tol ajal kuskilt saada. Osa ohvitseride olid saanud kuskilt osta sahhariini ja

*) Alguks vt. „Sõdur“ nr. 28 s. a.

nad jagasid seda teistega täiesti kristlikult, et kõikide kohvile natukegi magusat maiku saada. Ka mind ei unustatud sahhariini jagamisel, millele mõtlen tänu-tundega. Mõnikord saadi kohvi asemel teevett. Veidi hiljem muretseti siiski kuskilt ka suhkrut ja seda anti iga pühapäeva hommikul mehe kohta supilusika täis.

Velskrid praadisid endile suurel tahi-priimusel mõnikord ka kooke. Kust nad selleks jahu ja rasva said, seda ei tea. Hiljem, kui mõni ohvitser sai sõita päevaks-paariks kas kuhugi linna või koju, siis ta tõi harilikult kaasa ka toidupoolist, mida siis jagas teistega.

Kui ohvitserid said hiljem eraldi kasiinovaguni, siis töin toitu juba kasiinovagunisse. Tol ajal oli juba igal soomusrongil staabiosa juures oma köökvagun, mis tegi toidu saamise hõlpsamaks.

Meestelt ülejäänud leivatükid panin valge kotikese sisse ja eriti Petseri ja Pihkva rajoonis olles andsin nälginud külainimestele, kes tulid soomusrongi juurde almuseks toidupoolist paluma. Leivatükid andsin harilikult vanematele inimestele, sest tundsin kaasa nendele rohkem ja arvasin, et küll nooremad endile ikka kuskilt kõhutäidet leiavad.

Hommikueineks anti leivakõrvaseks harilikult heeringat, mõnikord ka vorsti ja pärast Tartu vallutamist ka juustu (sõjasaak). Soomusrongile tulles mina heeringat ja juustu üldse ei söönud, kuid pärast harjusin sellega hästi.

Mälestusi soomusronglasist.

Minu lähemaks ülemuseks ja mulle käskude andjaks oli rongi arst J o s e p. Ta oli vaikne ja vähese jutuga mees, nõudis korda ja hoolsust velskritel ja minult. Haavatute juures oli ta hoolas, tähelepanelik ja väsimatu. Ta tegi kõik mis võimalik tolles viletsas olukorras, et kergendada haavatute olukorda ja päästa nende elu. Algul haavatute asetamiseks eraldi lamamiskohti polnud, mispärast tuli haavatuid asetada soomusronglaste magamiskohtadele meie vagunis. Kord oli velsker Peterson pannud ühe raskelt haavatud venelase-punakaartlase ka minu voodisse. See määris minu voodiriided üleni verega ja isegi minu kasukas oli verd täis. Olin velsker Petersonile tookord tõsiselt pahane ja tõrelesin temaga ägedasti. Oleks ta asetanud minu asemele mõne meie oma haavatu, siis poleks mul nii paha meel olnud riiete määrimise üle. Arst hakkas mu

tõrelust kuuldes haavatule otsima uut kohta. Otsimise ajal põrutasid vaenlase suur-tüki mürsu killud vaguni aknad puruks ja „minu süda oli pehme kui küpse kartul“.

Manitsesin ka haavatut venelast (oskan ka vene keelt), üteldes: „Vaata, kuidas sind siin hoitakse. Kas teie meie mehi ka nii hoiate!“

K a p t e n P a r t s i s t ei mäleta ma muud, kui et ta oli pikk mees ja käis püsti päi ning tähtsa näoga ringi. Nägin teda hoopis harva.

Rongi komandant kapten I r v nõudis puhtust ja korda. Meestega välja lahingusse mineku eel ta ütles mõnikord mulle: „Ma saan aru, et siin kitsas vagunis, kus pealegi alatiselt sisse-välja käiakse, on raske hoida puhtust. Katsuge siiski teha mis suudate, et vagun oleks alati võimalikult puhas.“ I r v nõudis minult, et ma ka vaguni väljakäigukoha hästi puhta hoiaksin. Raskusi oli selle korralduse täitmisega eriti siis, kui rong kuhugi veidi pikemaks ajaks peatuma jäi: siis tekkisid suured jääpangad vaguni alla, mida kõrvaldada oli raske. Sel puhul tuli hädas appi rongi arst, kes määras või otsis mulle mõne mehe appi. Kapten I r v rääkis rahulikult, ilma tõrelemise toonita, kuid väga kindlalt.

K a p t e n R a t a s e p p a j a l e i t n. S a b o l o t n y ' t mäletan hoopis vähe. Ohvitseridest on jäänud rohkem meelde lipnik K. H a n s e n. Seda peamiselt vist alljärgneva juhtumi tõttu. See oli vist 1919. aasta kevadel, kui lipn. Hansen sõitis päevaks-paariks koju Mulgimaale. Hanseni ema olevat kodus imestanud, et poja pesu polegi liiga must. Hansen olevat siis jutustanud emale, et soomusrongil on nüüsgune naisterahvas „Mari“, kes vahetevahel, kui mahti saab, peseb ja lapib pesu ja nõelub ka sukki. Selle jutu peale K. Hanseni ema saatis mulle lappe ja niiti pesu lappimiseks ja õige rohkesti lõnga sokkide nõelumiseks. Sellest tähelepanust ma sain niivõrra liigutatud, et tulid tänu-pisarad silmi ja ma palvetan tihti praegugi K. Hanseni ema hinge eest. Ma kahjuks ei tea, kas elab või on juba surnud see tubli eesti perenaine, kes hoolitses mitte ainult oma kalli poja, vaid ka teiste tublide isamaakaitsjate tervise eest.

11. veebruaril 1919. a. Mõniste mõisa juures lahingus langenud velskrid Kristjan T e v e r t ja Emil V o l t olid mäletatavasti väga vaprad ja tublid mehed, missuguseid harva leidub. Nendest oli kõigil

väga kahju. Nii Tevert kui Volt olid alati hoolsad lahingusse minema püss käes endakaitseks ja sanitaripaun oma haavatute jaoks õlal. Nad olid ühtlasi väga lahke ja elurõõmsa olekuga ka raskemateski olukordades ja pingutava töö juures. Rongi arst rääkis hiljem, et velsker Volt olevat surmavalt haavatuna sanitarivagunis veel umbes tund aega enne silmade lõplikku sulgemist tasaselt laulnud ja palunud ütelda tervitusi ja edu elust lahkuvalt võitlejalt oma kallitele kaasvõitlejatele edaspidiseks võitluseks. Seda rääkides olid arstil pisarad silmis, mida ta küll püüdis varjata.

Noor ja päris lapseliku väljanägemisega vabatahtlik kooliõpilane-sanitar N. Olem (pärast sõda leitnant, surnud) oli alati lõbus. Ta tegi ikka heatahtlikku nalja. Tulib meelde näiteks Olemi järgmised sõnad: „Arst, anna nüüd ikka natuke keelerohu (s. t. veega lahjendatud piiritust) ka. No Mari, mis Teie siin vaatate, ega Teie niikuinii ei saa.“ Mõnikord Olem küsis jälle naljatoonis arstilt üht või teist ja ajas küsimuse minu süüks, üteldes, et Mari käskis küsida. Üldiselt oli Olem väga heasüdamlik ja lõbus poiss, mispärast teda rongil kõik kutsusidki hüüdnimega „poja“. Kaasvõitlejate keskel olevat Olemile hüüdnimi „poja“ jäänud ka hilisemaks ajaks, kui ta oli juba abielus ja omal poeg kodus. Et Olem Kasaritsa lahingus 1919. a. jüripäeval rinnust raskesti haavata sai, seda ma enam ei mäleta.

Kuidas sain nimeks „Mari“.

Nagu juba eespool jutustasin, pole mu õige nimi Mari, vaid Melanie. Minu nime aga soomusrongil keegi ei teadnud. Kui olin nädalapäevad või rohkem soomusrongil olnud, siis ühel õhtul tulid kapten Ratassepp ja leitn. Sabolotny käega teineteise ümbert hoides vaguni uksest sisse ja laulsid lõbusasti:

„Kilu-Mari, Kilu-Mari tule sa,
ja aita siga kaubelda;
sea pea saab minule
ja sea saba sinule.“

Sedaviisi kõrvuti vagunisse tulles neil jäi vaguni välisuks lahti. Nähtavasti selle mõjutusel, et neil oli parajasti suus Kilu-Mari laul, Sabolotny hõikas mulle naerivas toonis: „Kilu-Mari, pane uks kinni!“ Sellest juhuslikult üteldud lausest nad sattusid ise vaimustusse ja hüüdsid vagunis hüpeldes: „Nüüd ometi leidsime talle paraja nime.“ Nii hakati mind kutsuma Kilu-Mariks. Paari nädala pärast jäeti sõna „Kilu“ nimetu-

sest ära ja hüüti lihtsalt — Mari. Väljaspool tunti mind nimetuse all „Soomusrongi Mari“. Minul polnud Mari nime vastu mitte midagi.

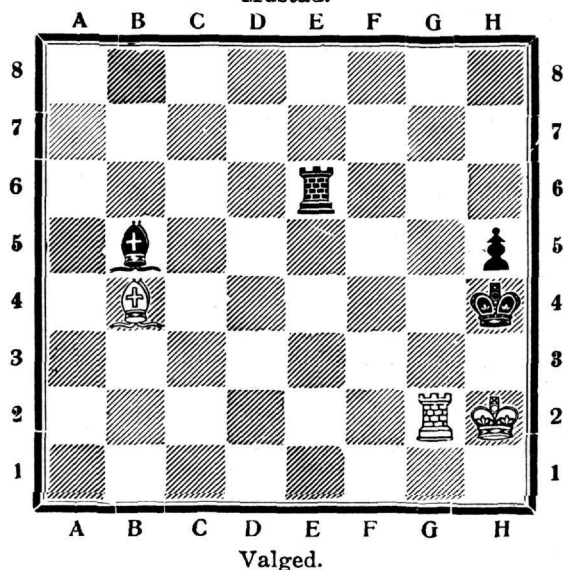
—i.
(Järgneb.)

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 16.

Mustad.

Valged.

Valged algavad ja 6. käigul annavad matt. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 14 lahendus.

1. Ob1-a2+ Kg8-h8 (Kf8 2. O:c5+ Ke8 3. Le5+ jne) 2. Od4:g7+ Lg6:g7 3. Vd1:d8+ Vb8:d8 4. Rg5-f7+ Kh8-g8 5. Rf7:d8+ Kg8-h8 6. Rd8-f7+ Kh8-g8 7. Lb2:b7 ja valged võidavad; näiteks: Kg8-f8 8. Lb7-c8+ Kf8-e7 9. Lc8-d8 matt.

1. ... Rd8-f7 2. Od4-e5! Ob7:e4+ 3. Kg2-g1 Vb8-f8 4. Rg5:f7 ja valged võidavad, näiteks: Vh5:h4 5. Rf7-g5+ Kg8-h8 6. g3:h4 jne.; või 4. ... h7-h6 5. Rf7-g5+ Kg8-h8 6. Rg5:e4 jne.; või 4. ... Oc4-d3 5. Vd1:d3 6. Rf7-h6+ Kg8-h8 7. Oe5:g7 matt.

1. ... Rd8-e6 2. Oa2:e6+ Lg6:e6 3. Rg5:e6 Ob7:e4+ 4. f2-f3 Vb8:b2+ 5. Od4:b2 ja valged võidavad.

Ülesande nr. 15 lahendus.

1. Oa7-b6 Ka8-b7 2. Ob6-a5 Kb7-a6 3. Rf1-d2! (3. Re3? Ve8! viigiga) Vc-e8 (kui 3. ... K:a5?, siis 4. R:c4+ Ka4, Kb5 või Ka6 ja 5. Rb6+ või Rd6+ võidab vankri) 4. Oe2-f1! Ka6:a5 (4. ... Ve3+ 5. Kc2 K:a5? 6. R:c4+) 5. Rd2-c4+ Ka5-a4 6. Of1-g2! (ähvardab 7. Oc6 matt ehk Kb5 Rd6+) Ve8-e6 7. Og2-d5 Ve6-a6 8. Od5-f7! (ähvardab 9. Oc8+) Ka4-b5 (8. ... Va8, 9. Rb6+) 9. Of7-e8 Va6-c6 10. Kc3-d3 või Kb3 f6-f5 11. Rc4-c5 ja valged võidavad.

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Evald Saidra.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel E. Leithammel.

1. Küsimus. Kas politseiprefektil on õigus administratiivkorras karistada aja-teenijat, kes joobnud olekus pani toime korrariikkumise avalikus kohas?

Vastus eitav. Sõjavägede Ülemjuhataja otsuse 25.05.1938 (RT 1938, 53, 495) järgi on küll süütegu, mis sisaldab joobnud olekus avalikus kohas toimepandud korrariikkumist, eraldatud üldisest kohtualluvusest ja antud politseiprefektide otsustamisele ning süüdlaste administratiivkorras karistamiseks, kuid Sõjavägede Ülemjuhataja poolt endise Kaitseseisukorra seaduse (RT 1930, 61, 423 j.j.) alusel antud juhendi (Sõjavägede Ülemjuhataja kiri Siseministrile 16.06.36. nr. 515 ja Sõjavägede Staabi ülema ringkiri väekoondiste ülematele 16.06.36. nr. 515) järgi Kaitseseisukorra seaduse põhjal üldisest kohtualluvusest eraldatud süüteoasjad, kui nende kordasaatjad on sõjaväelased, ei kuulu otsustamisele ning nende kordasaatjad administratiivkorras karistamisele politseiprefektide poolt, vaid vastavate sõjaväeülemate poolt. Kuna see juhend ei ole seni oma kehtivust kaotanud ning on seega ka praegu kehtiva Kaitseseisukorra seaduse (RT 1938, 40, 365) käsitamisel kohaldatav, tuleb asuda seisukohale, et politseiprefekt ei ole õigustatud administratiivkorras karistama ajateenijat joobnud olekus avalikus kohas korda saadetud korrariikkumise eest, vaid et viimase karistamine kuulub vastava sõjaväeülema kompetentsi.

2. Küsimus. Kas kompani veltveebel on õigustatud määrama oma asetäitjaks Sisemäärustiku § 608 kohaselt toimetata-vaks õhtuseks loenduseks kompani üleaja-teenijaid ametimehi, nagu veduri-, dresiina- ja autojuhte?

Vastus eitav. Sisemäärustiku § 396 viimase lõike selgesõnalise eeskirja kohaselt kompani veltveebli asetäitjaks võivad olla üksnes rühmavanemad või üleajateenijad jaoülemad.

3. Küsimus. Kas Sõjakooli aspirantideklassi kursuse läbivõtmiseks läkitatud üleajateenija on õigustatud saama tähendatud kursuse lõpetamise korral erakorralist puhkust ja kui palju?

Vastus: Üleajateenijate teenistus-seadluse (RT 1928, 19, 97) § 20 ja Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT 1931, 84, 644) § 182 p. 1 järgi on üleajateenija küsimuses tähendatud juhul õigustatud sama kaks nädalat erakorralist puhkust.

4. Küsimus. Kas reservlaste õppus-tele kutsutud kohaliku omavalitsusasutise ajutine töötõud on õigustatud saama edasi tähendatud õppuste kestel omavalitsusasutiselt oma senist palka, kui ta loobub palga saamisest sõjaväelt?

Vastus eitav. Linnaseaduse (RT 1938, 43, 404) § 133, 153 ja 159, Maakonnaseaduse (RT 1938, 43, 405) § 110, 133 ja 139 ning Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 25 p. 19 ja § 93 ning 98 järgi linna-, maakonna- või vallaomavalitsuste teenistuses seisvatest isikutest evivad sõjaväeteenistuskohuste täitmise tõttu teenistusest puudumisel teenistustasu saamise õigust üksnes tähendatud omavalitsuste koosseisudes ettenähtud ametnikud ja teenijad. Kuna ajutised töötõud ei kuulu omavalitsuste ametnikkude ja teenijate koosseisu, vaid neid palgatakse ajutiselt väljaspool koosseise, siis järelikult ei või nad ka evitada reservlaste õppustel viibimise ajal palga edasisaamise õigust eelmainitud omavalitsustelt.

5. Küsimus. Kas riigitöölisele Tööstustöölise palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetamiseks tarviliku ülesütlemise aja pikendamise seaduse (RT 1934, 108, 843) § 2 alusel antava 7-päevase puhkuse ajal makstav palk kuulub maksustamisele pensionikapitalimaksuga?

Vastus eitav. Pensioni seaduse (RT 1936, 76, 619) § 15 sõnastuse kohaselt on pensionikapitalimaksu arvutamise aluseks pensioniõigusliku isiku palk. Tööstustöölise palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetamiseks tarviliku ülesütlemise aja pikendamise seaduse § 8 järgi sama seaduse § 2 ettenähtud tasu ei kuulu aga palga mõiste alla.

Seejärel tuleb asuda seisukohale, et küsimuses tähendatud eeskirja alusel töölisele antava 7-päevase puhkuse ajal makstav palk ei kuulu maksustamisele pensionikapitalimaksuga.

ILMUS TRÜKIST

Sõjavägede Staabi
VI Osak. väljaandel

VOORIEESKIRI

VOORID (VE I) MOOTORVOOR (VE II)

HIND 2 KR.

Müügil „SÕDURI“ toimetuses.

Tallinn, Sakala tän. 33. Telef. Sõjaväe 1-63.